

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць. **Головний редактор** Т. Гранчак, д-р наук із соц. комунікацій, ст. наук. співроб., заввідділу політологічного аналізу. **Редакційна колегія:** Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2004@ukr.net, www.nbuv.gov.ua. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 20

ЗМІСТ

Коротко про головне

Україна повною мірою використає отримані можливості члена Радбезу ООН – Президент

Аналітика

Закіров М.

Українське питання: реалії і перспективи за підсумками 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН

В об'єктиві – регіон

Потіха А.

Виборча кампанія-2015 у столиці

Партійна позиція

Тарасенко Н.

Партія «Батьківщина»: порядок денний на місцевих виборах

Економічний ракурс

Кулицький С.

Загрози дестабілізації міжнародних фінансових ринків: чинники та ймовірні наслідки

Наука – суспільству

До 100-річчя НАН України

Гранчак Т.

Академічне підґрунтя державотворчої інформаційної політики в умовах російсько-українського інформаційного протистояння

**Міжнародне співробітництво
Корпоративне співробітництво
Видатні імена академічної науки**

Наука України сьогодні

**Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти
Загальна характеристика наукової і науково-технічної діяльності
Аерокосмічна і авіаційна галузі
Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань
Інноваційні розробки та технології
Охорона здоров'я
Наука і влада**

Проблеми інформатизації

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Бібліотека XXI століття: перспективи та інновації»
(м. Київ, КНУКІМ, 23–24 квітня 2015 р.)

Волковинська В.

Ефективність презентації діяльності наукової установи в соцмережах

Струнгар В.

Моніторинг соціальних медіа як інструмент аналізу в бібліотечній роботі

До уваги держслужбовця

Левченко Ю., Радченко В.

Біженці та переміщені особи в Україні: правові питання

Бібліографія (1992–2015 рр.)

(Закінчення. Початок у попередньому випуску)

Коротко про головне

Україна повною мірою використає отримані можливості члена Радбезу ООН – Президент

Президент П. Порошенко в інтерв'ю українським телеканалам, коментуючи обрання України непостійним членом Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, зазначив, що для України це було надзвичайно важливою дипломатичною перемогою.

За словами глави держави, насамперед це підтвердило глобальну підтримку українців, оскільки Росія робила все можливе, щоб країни ООН не проголосували і Україна не потрапила до Радбезу ООН. «Не можна порівнювати з Єгиптом чи Японією. У них немає протистояння, а у нас, на жаль, є агресія постійного члена Радбезу ООН – Росії проти України. Для нас політично це є надзвичайно важливо. Вперше, за всю історію Організації Об'єднаних Націй у Раді Безпеки будуть сидіти агресор-РФ та об'єкт агресії», – наголосив П. Порошенко. Президент додав, що, незважаючи на активну роботу російських представників, Україна отримала 177 голосів підтримки, залишивши Росію в глобальній міжнародній ізоляції.

П. Порошенко зазначив, що завдяки обранню непостійним членом Україна отримала унікальні можливості. Президент нагадав, що Українська держава не вперше увійшла до складу Радбезу ООН. «У чому відрізняється ситуація – важливо не просто бути або стати членом Ради Безпеки, а стати саме зараз, коли проти України йде агресія, бо можливості для України відкриваються достатньо широкі», – сказав глава держави, запевнивши, що Україна використає їх повною мірою.

Насамперед, як наголосив Президент, у випадку різноманітних акцій проти України, у тому числі чергових утисків РФ кримськотатарського народу, ескалації війни на Сході країни, нападу бойовиків на представників СММ ОБСЄ чи недопуску до пошуку зниклих українських військових на окупованій території, Українська держава отримає право в будь-який час вимагати скликання засідання Ради Безпеки. «Раніше ми мали звертатися до друзів та партнерів, сьогодні ми можемо робити це самі», – зазначив глава держави.

Президент наголосив, що ситуація на Донбасі, незважаючи на перемир'я, дуже далека від сталого миру і ескалація конфлікту може відбутися в будь-яку хвилину. «Для стабілізації ситуації, я не виключаю – особливо якщо пункти Мінських угод не будуть імplementовані відповідно до погодженого графіку, – що ми можемо повернутися до необхідності пропозиції щодо введення в Україну миротворчих підрозділів ООН. Рішення про миротворців приймає Рада Безпеки ООН», – заявив П. Порошенко, додавши, що аргументовано відстоювати свою позицію можливо більш ефективно як член Радбезу ООН.

Також Україна разом з партнерами – Францією та Мексикою запропонувала певні ініціативи щодо реформування Ради Безпеки ООН, у тому числі про обмеження право вето постійних членів. «Робити програму

реформування Радбезу ООН ефективніше зсередини», – зауважив Президент. Крім того, наступного року відбудуться вибори Генерального секретаря ООН, і рекомендацію кандидатури дає Рада Безпеки ООН. «І Україна отримає свою можливість впливу на міжнародну політику», – сказав П. Порошенко.

«Перебування України в складі Ради безпеки ООН дозволить тримати українське питання на перших шпальтах світової уваги. Це теж дуже важливо для України», – резюмував Президент (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua/news/ukrayina-vikoristaye-v-povnij-miri-otrimani-mozhливosti-u-ya-36167>)). – 2015. – 18.10).

Аналітика

М. Закіров, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. іст. наук, доцент

Українське питання: реалії і перспективи за підсумками 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН

Генеральна Асамблея заснована в 1945 р. і, відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, є головним дорадчим, директивним та представницьким органом Організації Об'єднаних Націй. Складена зі 193 членів ООН, асамблея є форумом для багатостороннього обговорення всього спектра міжнародних проблем. Вона відіграє також істотну роль у процесі встановлення норм і кодифікування міжнародного права. Хоча асамблея уповноважена виносити державам лише рекомендації з міжнародних питань, що не мають обов'язкової сили, проте вона ініціювала заходи політичного, економічного, гуманітарного, соціального та правового характеру, що вплинули на життя мільйонів людей в усьому світі. Останнім часом Генеральна Асамблея прийняла колективні рішення щодо курсу дій з метою врегулювання нових глобальних проблем, що потребують вживання невідкладних заходів і здобули катастрофічних масштабів, таких як зміна клімату і світова фінансово-економічна криза.

Враховуючи зазначені повноваження й можливості Генеральної Асамблеї ООН, підготовка і перебіг 70-ї Генеральної Асамблеї перебувала в центрі уваги вітчизняних і світових засобів масової інформації. Підсумки її роботи, позиції та орієнтири зовнішньої політики, окреслені в промовах керівників держав, і можливі наслідки їх реалізації продовжують обговорюватися в політичних колах, експертному середовищі та в суспільстві.

Російсько-американський журналіст М. Стуруа, який багато років був акредитований у Нью-Йорку при ООН, зазначив, що Москва протягом останнього десятиріччя недооцінювала значення ООН, повністю покладаючись на своє право вето в Раді Безпеки. «...Ми не боїмося нічого, комар носа не підточить. А іноді буває, що вся Генеральна Асамблея голосує за щось, проти чого ми виступаємо. Але оскільки це має лише моральний вплив, але не більше,

бо це не Рада Безпеки, а Генасамблея ООН, то це проходить повз», – зауважує М. Стуруа. Але поточна ситуація у світі потребувала іншої тактики і, як зазначає експерт, у російського президента В. Путіна «...було що сказати. Тому що у нього був певний план, який він намагався здійснити, і, природно, він повинен був поїхати на цю сесію, інакше цей план залишився б марним. І тому він поїхав в ООН, у Нью-Йорк» (<http://echo.msk.ru/programs/svoi-glaza/1631438-echo>).

Під час роботи асамблеї українська та російська делегації обмінялися символічними демаршами. Російська делегація майже в повному складі залишила зал Генеральної Асамблеї ООН під час виступу Президента України П. Порошенка. Симетрично відреагувала українська делегація, яка залишила зал засідань під час виступу президента Російської Федерації В. Путіна. Крім того, українські громадські активісти розгорнули простріляний прапор України, який свого часу було вивезено з Іловайська.

Згадуваний журналіст М. Стуруа, виходячи зі свого досвіду роботи в ООН, доволі стримано оцінив ситуацію, що склалася в залі засідань Генеральної Асамблеї під час виступів російського та українського президентів. «Сам по собі вихід делегації на знак протесту – це не історія недавніх днів України та Росії. Ні, це було і раніше, це абсолютно допустима і законна форма прояву твого ставлення до того чи іншого демаршу іншої сторони... У чому вся справа? Просто зараз, звичайно, відносини між Росією і Україною настільки загострені, що ось ці виходи негайно кинулися в очі», – зазначив журналіст. Такими, що не суперечать внутрішньому розпорядку Генеральної Асамблеї, на його думку, були й дії українських громадських активістів. «Ну, звичайно, їх вивели, так само як виводять будь-яку людину з будівлі Конгресу, якщо вона там чогось покричить із глядацької галереї або те ж саме зробить у Генасамблеї. Звичайно, він там щось крикне або розгорне прапор – їх потім будуть виводити. Це так. Їх виводять, щоб вони не порушували нормального перебігу роботи, скажімо, Генасамблеї в цьому випадку», – зазначив М. Стуруа (<http://echo.msk.ru/programs/svoi-glaza/1631438-echo>).

На жаль, на відміну від журналіста-міжнародника з багаторічним досвідом роботи в ООН, деякі російські парламентарі в коментарях щодо України не добирають слів. Зокрема, голова Комісії Держдуми у справах СНД, євразійської інтеграції і зв'язків із співвітчизниками Л. Слуцький, оцінюючи виступ Президента України П. Порошенка на Генеральній Асамблеї ООН, наголосив: «Виступ Порошенка – все той же театр абсурду, який ми спостерігаємо в українській політиці після лютого державного перевороту в 2014 р... Президент України як заведений продовжує твердити на всіх міжнародних майданчиках про “агресивну Росію”, звинувачуючи нас у всіх гріхах, у тому числі в проведенні “політики війни, страху і маріонеткових урядів”... Тут може бути лише одна мета – відвести увагу світової спільноти від злочинів і звірств кївського режиму проти свого ж народу». У свою чергу перший заступник голови Комітету Державної думи з міжнародних справ Л. Калашников заявив: «Чим менше уваги приділяють Україні, тим божевільніше вони стають. Звідси і заборони на польоти (авіакомпаній РФ)

перед виступом П. Порошенка на шкоду собі і таке інше» (<http://tass.ru/politika/2302082>).

Проте, якщо відкинути емоції та залишити за дужками символічні акти, можна оцінити й реальні підсумки виступів керівників держав на ювілейній 70-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 28–29 вересня 2015 р. Російський політолог, провідний науковий співробітник Московського центру Карнегі Л. Шевцова на своїй сторінці у Facebook 28 вересня 2015 р. зазначила: «Путін на сесії Генеральної Асамблеї ООН вирішив не дивувати світ і повторив те, з чим Кремль вже не раз знайомив аудиторію в останні дні. Путін запропонував Заходу новий GRAND BARGAIN – Велику угоду і спосіб забути про нинішню конфронтацію». Як зауважує Л. Шевцова, за запропонованим російським президентом сценарієм шляхом подолання чвар має стати «призначення» спільного ворога з подальшим об'єднанням для боротьби з ним. На думку російського політолога, основний меседж В. Путіна: «Я допоможу вам вирішити ваші проблеми і зніму ваш головний біль. Я вирішу проблему Близького Сходу. Я допоможу Обамі з його спадщиною. Ми вступимо в еру неподільного миру і спокою». На думку експерта, для збільшення привабливості запропонованої оборудки В. Путін запропонував проект «інтеграція інтеграцій» – об'єднання ЄС з Євразійським союзом. «Це буде сильніше від ідеї будівництва комунізму!» – зауважує експерт. Причому запропонований В. Путіним «віртуальний, фейковий світовий порядок, у якому кожен може трактувати принципи як хоче», для деяких може бути дуже спокусливим», підкреслила Л. Шевцова.

Генеральний директор Інституту зовнішньополітичних досліджень та ініціатив, заступник голови Комітету громадської підтримки жителів Південного Сходу України при Раді Федерації РФ В. Крашеніннікова насамперед оцінила виступ президента як конструктивний. «Він запропонував конкретні ідеї для розв'язання найгостріших світових проблем, у тому числі створення міжнародної антитерористичної коаліції. Безумовно, у тій чи іншій формі ця коаліція відбудеться. До того ж вона вже починає формуватися. Кілька днів тому було заявлено про відкриття інформаційного, згодом координаційного центру в Багдаді. У створенні цього центру взяли участь Ірак, Іран, Сирія і Росія. Це якраз ті країни, які по-справжньому, як підкреслив президент, реально ведуть боротьбу проти тероризму», – наголошує російський експерт (<http://www.vestikavkaza.ru/news/Rech-Putina-v-OON-izmenit-mir.html>).

Значно обережніше оцінюють довгострокові перспективи російських ініціатив зарубіжні експерти. Зокрема, засновник і президент американської дослідницької і консалтингової компанії «Євразія» Я. Бреммер оцінив промову російського лідера як тактичний успіх: «Сьогодні перемагає Путін. Це справжній геополітичний тріумф. Але у подальшому він заплатить дуже високу ціну». Причому не лише тому, що «почнуть повертатися трупи російських солдатів», пряме втручання Росії призведе до ускладнення загальної ситуації, оскільки «кровопролитний контрнаступ Асада ще більше полегшить вербування волонтерів з усього світу, готових битися за “Ісламську державу”». Проте, за оцінками американського політолога, «поки що Путін святкує

перемогу: він підсилює свій вплив на Близькому Сході і починає вносити розкол у лави європейських союзників США, деякі з яких готові закрити очі на Асада. Йому навіть вдалося перемістити на другий план українську кризу» (http://inopressa.ru/article/29Sep2015/inotheme/obama_putin_ga.html).

На думку журналіста швейцарського видання Tages-Anzeiger Ю. Ханса, у нинішній геополітичній ситуації є і особистісно-психологічне підґрунтя. Він вважає, що найсерйознішою помилкою лауреата Нобелівської премії миру Б. Обама під час української кризи стало те, що він назвав Росію регіональною державою. «Подібні речі потрібно тримати при собі: публічні образи для Путіна – те ж саме, що і розширення НАТО на Схід», – наголошує Ю. Ханс. Заради справедливості варто зазначити, що сам російський президент неодноразово заявляв, що Росія не претендує на роль наддержави. «Але сирійський наступ, який зробив його найбільш шанованим оратором на 70-й Генасамблеї ООН і нарешті подарував йому зустріч з американським президентом, говорить абсолютно іншою мовою: тим самим Путін спростував висловлювання Обама про регіональну державу, – підкреслює журналіст. – І, що цілком можливо, це і було однією з головних цілей всієї акції» (http://inopressa.ru/article/29Sep2015/inotheme/obama_putin_ga.html).

Російський політолог Д. Орешкін стримано оцінює досягнення російської делегації. Дійсно, президент Росії В. Путін, здійснивши «геройський прорив у Сирію» і сформувавши там військове угруповання, «змусив спілкуватися із собою, тому що став гравцем у сирійському процесі». Проте, на думку експерта, Путін хотів перенести увагу на Сирію, але американський президент наполіг на українському питанні. «Путін сподівався на більше, думаю, що Обама проявив достатню жорсткість... Той прорив виявився неефективним, тому що в Америці добре розуміють, що ті 2 тис. десантників, які є, не є серйозною силою. Щоб вплутуватися в сирійський конфлікт, у Путіна немає ні сил, ні бажання», – зазначив Д. Орешкін (<http://ru.krymr.com/archive/newsru/latest/16898/16898.html?id=27276853>).

Ще більш критично висловлюється український політолог, колишній народний депутат України Т. Чорновіл. Він переконаний, що жодне із завдань, які ставив перед собою на Генеральній Асамблеї ООН В. Путін, не було виконано. Експерт зауважує, що навіть промови найближчих союзників Росії за змістом і формою були спрямовані проти російської політики. Зокрема, президент Білорусі О. Лукашенко зауважував на, м'яко кажучи, незручній для В. Путіна українській проблематиці, а президент Казахстану Н. Назарбаєв демонстративно виступав казахською мовою. За змістом і основними ідеями суперечили явним і прихованим сподіванням Росії й промови керівників деяких інших держав. Зокрема, на думку Т. Чорновола, лідер Китаю С. Цзіньпін виступив з позиції створення нового центру тяжіння, певного відновлення біполярного світу, але не в бажаному для В. Путіна форматі Америка – Росія. «Росія абсолютно випадає з цього біполяризму... Путін зазнав абсолютного розгрому на Генасамблеї і повне приниження. Його ідея про розмін України на Сирію зазнала абсолютного краху, причому ще й з додатковим мінусом. Мало того що не захотіли поступатися Україною, але його потуги в Сирії були

визнані не чимось позитивним, що може бути поставлено на протилежні шальки терезів, а якраз як повний прямий негатив... Його підтримка Б. Асада тільки додала йому мінусів», – робить висновок Т. Чорновіл (<http://gordonua.com/publications/CHornovil-100119.html>).

Керівник Інституту глобальних стратегій В. Карасьов також звертає увагу, що повною мірою реалізувати свої наміри президенту Росії В. Путіну під час сесії Генеральної Асамблеї ООН не вдалося. «Єдине, на що спромігся Путін, це зменшення гостроти українського питання, проте надзавдання російської дипломатії відносно обміну України на Сірію й повернення Росії до клубу ключових геополітичних акторів не було реалізоване», – підкреслює В. Карасьов (http://galinfo.com.ua/news/putin_ne_domigsya_togo_za_chym_ihav_na_zustrich_z_obam_ouu_vadym_karasov_207008.html).

Також неоднозначними є висловлювані вітчизняними й зарубіжними експертами оцінки роботи на Генеральній Асамблеї ООН української делегації. Щодо загального враження від підсумків візиту Президента України оцінка політолога Т. Чорновола в цілому позитивна. «Порошенко провів свою лінію добре, стримано», – підкреслює експерт. Достатнім успіхом, на думку Т. Чорновола, можна вважати той факт, що Україні вдалося подолати природне для будь-яких довготривалих процесів явище поступового зниження уваги й емоційної втоми. Але більш показовим щодо результатів Генеральної Асамблеї для України мають стати вибори непостійного члена Радбезу ООН і голосування щодо обмеження права вето, зазначає політолог (<http://gordonua.com/publications/CHornovil-100119.html>).

Навпаки, як безумовну поразку оцінює участь України в Генасамблеї ООН політичний експерт М. Павлів. «На мій погляд, це була більше ніж неефективна і неуспішна участь. Дипломатичний корпус України не вловив зміни настроїв, не вловив зміни всіх конотацій, пов'язаних із загальносвітовим контекстом, коли вся увага переключилася на сирійське питання, на питання біженців, коли українське питання в розумінні наших західних партнерів – США, ЄС – були акцентовані на зовсім інших проблемах», – зазначив політолог. Головною помилкою української делегації, на думку М. Павліва, було використання старого образу усіма скривджених. «Заходу не цікаві наші стогони і страждання. А ми знову приїхали з цим порядком, в ролі “бідних родичів”... Україна випала з процесів... Зараз Україну як шкодливого школяра будуть вчитувати в Парижі і ще на багатьох майданчиках, будуть просто ставити перед фактом: або допомога, або забуття. І цей глухий кут – наслідок нашої неуспішної участі у Генасамблеї ООН, де ми могли провести масу двосторонніх переговорів, задекларувати позиції і перспективи, далекі від нинішньої поразенської позиції, – підкреслив політолог (<http://rian.com.ua/analytics/20151002/374634995.html>).

За висновком політолога, директора Київського центру політичних досліджень і конфліктології М. Погребинського, Європа теж, як і Україна, виявилася не на рівні сьогоднішніх світових викликів. «Я переглядаю зарубіжну пресу: там пишуть, як виступали Обама, Путін, Сі Цзіньпін, але я майже не бачив публікацій, як виступали лідери Німеччини, Франції,

Великобританії. Вони теж виявилися на узбіччі мейнстрімної політики» (<http://rian.com.ua/analytics/20151002/374634995.html>).

На поглибленні геополітичних суперечностей і змін у розстановці сил у світі, що поступово й підспудно склалися протягом останніх років і, нарешті, почали доволі виразно проявлятися, наголосив український політолог і публіцист І. Хісамов. «Стало очевидним, що Росія та її президент В. Путін хоче очолити, стати духовним лідером Третього світу... Звичайно, робота велася давно – це і БРІКС, і підтримка нових – відносно – економік (Бразилія, Індія, не кажучи вже про Китай), і Туреччина, і інші країни, які незадоволені ФРС, незадоволені тим, що друкують долари в Америці і т. д. Це боротьба поки нерівна, але це боротьба... У Сирії Москва встала точно вже проти Вашингтону: Вашингтон хотів скинути Асада і не приховує цього, а Кремль каже: “Ми його не віддамо”», – зауважив політолог. І. Хісамов підкреслює, що українські політики мають враховувати той факт, що у сформованій сьогодні у світі ситуації Україна – тільки одна з ділянок великої гри. «І ми повинні виходити з цього. Але, мені здається, нашим керівникам не вистачає почуття реальності. Вони були першими на порядку і єдиними якийсь час, а зараз цей час минає. Значить, зараз потрібно просто зробити так, щоб це питання з порядку денного пішло. В інтересах українського народу, української нації, щоб це питання пішло, щоб тут не було цих проблем, над якими голову зараз ламають в різних кінцях світу», – наголосив І. Хісамов (<http://rian.com.ua/analytics/20151002/374634995.html>).

Отже, експерт попереджає, що зміна геополітичних акцентів, яка намітилася на Генеральній Асамблеї ООН, формування нових центрів тяжіння та зростаючі проблеми з подоланням наслідків кризи на Близькому Сході, поступово витісняють Україну на другий план у світовому порядку денному. Тому треба діяти швидко, щоб уникнути ризику залишитися сам на сам з проблемами чи принаймні значно втратити підтримку з боку західних партнерів. Надто за підсумками асамблеї поступово вимальовуються певні обнадійливі зрушення. Так, незалежний російський політолог Д. Орешкін у програмі «У колі світла» в ефірі радіостанції «Ехо Москви» зауважив: «Крим робиться все більш дорогим, особливо після ніби громадянської акції з блокування, і Україну східну, м'яко кажучи, доводиться зливати. Тому що немає ні ресурсів для того, щоб її утримувати, та політичні витрати занадто великі. Загалом, вигляд не самий переможний і тому В. Путіну, який звик перемагати, доводиться перестрибувати з цієї потопаючої крижини на іншу, яка поки ще на плаву. Яка називається Сирія. Там він здійснює віртуальні перемоги... У будь-якому разі від війни потроху відповзаємо». Ведуча програми російська журналістка С. Сорокіна, завершуючи передачу, яка була присвячена підсумкам 70-ї Генеральної Асамблеї ООН, зауважила: «Відчуття таке, що від війни відповзаємо. І вчорашні виступи і зустрічі, потім прес-конференція та заяви окремих дипломатів підтверджують, що є ця надія» (<http://echo.msk.ru/programs/sorokina/1630844-echo>).

Отже, є надія. Звісно, думки експертів і оцінки політиків іноді істотно відрізняються, але, якщо підсумувати загальне враження, його можна

охарактеризувати як своєрідну нічию, у якій немає тих, хто отримав нищівної поразки чи беззаперечної перемоги. Світові лідери озвучили свої позиції, обговорили умови подальшої співпраці. Те, що для цього було обрано саме Генеральну Асамблею ООН, підтверджує, що організація залишається найбільш авторитетним форумом для багатостороннього обговорення всього спектра міжнародних проблем, включно з проблемою врегулювання «донбаської кризи» і «кримського питання».

В об'єктиві – регіон

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Виборча кампанія-2015 у столиці

Виборча кампанія до місцевих органів влади підходить до завершення, і експерти намагаються спрогнозувати її результати як на рівні окремих міст і сіл, так і на рівні регіонів. У масштабах країни своїх кандидатів у депутати й на посади голів місцевих органів самоврядування висунули 124 партії. Проте лише дев'ять партій представили своїх кандидатів в усіх регіонах. Зокрема, партія «Блок Петра Порошенка “Солідарність”» висунула близько 28 тис. кандидатів у депутати обласних, міських і районних рад, «Батьківщина» – майже 26 тис. Серед лідерів також ще дві парламентські сили – Радикальна партія О. Ляшка (17,5 тис. кандидатів) та Опозиційний блок (близько 15,5 тис.). ВО «Свобода» висунула майже 13 тис. кандидатів. Крім уже названих партій, досить активно включилися в боротьбу за владу такі партії, як УКРОП (майже 14 тис. кандидатів), «Наш край» (майже 13,5 тис. кандидатів), «Відродження» (понад 10 тис. кандидатів) і Аграрна партія (майже 10 тис. кандидатів).

Подібна ситуація й на виборах мерів міст, але з однією важливою відмінністю: на цих виборах майже половина кандидатів (49 %) скористалася правом самовисування. Серед партій, які висунули своїх кандидатів у мери, лідирують ті ж політичні сили, які є лідерами й за кількістю кандидатів у депутати місцевих рад. Найбільшу кількість кандидатів у мери висунули Блок Петра Порошенка «Солідарність» (202 кандидати), «Батьківщина» (174), «Свобода» (130), Радикальна партія О. Ляшка (94), «Наш край» (90), УКРОП (80), Опозиційний блок (77), «Відродження» (54).

Щодо виборів у столиці, то тут значно більше бажаючих зайняти депутатські місця й посісти місце голови столичної ради. Виборча кампанія в столиці розпочалася досить активно одразу ж після офіційного її оголошення. Щоправда, неофіційно вона стартувала значно раніше. Як інформують ЗМІ, деякі політичні сили активізували свою діяльність у Києві ще на початку весни, коли почалася роздача безкоштовних газет із критикою влади та обіцянками змінити все на краще. З'явилися також намети, так звані «громадські приймальні», де можна було отримати інформацію про майбутніх кандидатів до столичних органів влади. Пересічні кияни вже тоді стали об'єктами

агітаційних, інформаційних та дезінформаційних атак.

Утім, нині виборча кампанія вступає в завершальну стадію. Як повідомив голова ТВК Києва М. Терещенко, територіальна виборча комісія Києва закінчила прийом документів від кандидатів у мери Києва і в депутати Київради. За його словами, станом на 3 жовтня було зареєстровано 23 кандидати в мери, трьом самовисуванцям було відмовлено, оскільки вони не сплатили грошової застави в розмірі 104 тис. грн. Крім того, зареєстрували 23 партії, а чотирьом відмовили через помилки в документах.

Як повідомили в територіальній виборчій комісії, за крісло мера змагатимуться:

– В. Кличко, діючий київський міський голова та голова КМДА. Є єдиним кандидатом на посаду мера від Блоку П. Порошенка «Солідарність».

– Є. Рибчинський, депутат VIII скликання Верховної Ради України від Блоку П. Порошенка. На вибори міського голови йде як самовисуванець із слоганом «Я Київ поверну киянам».

– С. Мельничук, колишній комбат «Айдара» та депутат Верховної Ради VIII скликання, потрапив за списком Радикальної партії О. Ляшка.

– С. Гусовський, діючий депутат Київради від «Самопоміч», ресторатор, власник закладів Pantagruel, «Шоті», Napule та ін.

– Г. Корбан, колишній активний кандидат у народні депутати у 205 окрузі в Чернігові, заступник голови Дніпропетровської обласної держадміністрації за часів І. Коломойського. Балотується від партії «УКРОП».

– Б. Береза, колишній речник «Правого сектору», народний депутат ВР VIII скликання, у Верховну Раду потрапив як мажоритарник по округу № 213 у Києві. Балотується від Партії рішучих громадян.

– О. Омельченко, колишній київський міський голова (1999–2006 рр.), голова КМДА (1996–2006 рр.). Діючий депутат Київради. Балотується від партії «Єдність».

– О. Мирний, колишній депутат від партії «Свобода» (2012–2014 рр.), займається агробізнесом.

– С. Думчев, кандидат від партії «Рух за реформи».

– В. Бондаренко, народний депутат п'яти скликань, голова КМДА в березні – червні 2014 р. На вибори мера балотується від «Батьківщини».

– В. Рубан, керівник Центру звільнення полонених ГО «Офіцерський корпус», голова партії «Офіцерський корпус».

– А. Білоус, кандидат від партії «Відродження України».

– Дарт Вейдер, уже вдруге балотується на пост київського міського голови.

– Л. Богаченко, экс-кандидат у народні депутати в окрузі № 221 в Києві від партії «Сильна Україна» С. Тігіпка. Нині балотується в Київраду від партії «Жінки України».

– В. Чорний, голова ВГО «Рух громадянської дії». Балотується на вибори від партії «Право народу».

– В. Гацько, діючий депутат Київради, голова партії «Демальянс».

– О. Кондрашов, професор кафедри Академії муніципального управління в Києві, доктор наук з державного управління. Балотується від Партії місцевого

самоврядування.

– Н. Новак, депутат Київради трьох скликань, народний депутат України VIII скликання від Блоку П. Порошенка. Балотується на вибори від «Громадянської позиції».

– М. Мельничук, голова Київської міської організації Аграрної партії України.

– П. Богомазов, балотується на вибори від Української республіканської партії. Юрист.

– Ю. Єхануров, экс-прем'єр-міністр України за часів В. Ющенка. Балотується від партії «Відродження».

– В. Макеєнко, народний депутат України шести скликань, голова КМДА в січні – березні 2014 р. Балотується на вибори від партії «Наш край».

– Т. Монтян, громадська активістка, юрист, блогер.

– М. Дульський, лідер громадської організації громадського контролю «Наждак».

– О. Матяш, кандидат у мери від партії «5.10», головою якої є Г. Балашов. Був помічником народного депутата України.

– Р. Михайлов, заступник голови Київської організації партії «Сила людей». Раніше був кандидатом у депутати Київради.

– О. Пузанов, колишній заступник голови КМДА, голова Київської міської організації політичної партії «Опозиційний блок».

– І. Мосійчук, депутат Київради, а пізніше Верховної Ради від Радикальної партії О. Ляшка. Наразі з нього знято депутатську недоторканність через підозру в корупції та заарештовано. Він заявив, що відмовляється брати участь у виборах мера.

– О. Самохін, колишній депутат Київради та колишній голова КП «Світоч». Заявив, що балотується від руху «Автомайдан». Щоправда, деякі «автомайданівці» зазначають, що це неправда. Зокрема, про це повідомив один з лідерів руху, депутат Київради О. Гриценко. «Ми прийняли категоричне рішення, що “Автомайдан” не йде ні на які вибори. Зараз з'явилася партія-фейк, яку перейменував колишній депутат від Черновецького, назва “Автомайдан”, і пішов на вибори, зараз навіть балотується в мери», – зазначив О. Гриценко.

За його словами, рух «Автомайдан» визначив для себе такі напрями подальшої роботи: боротьба з корупцією (МВС, суди, прокуратура в першу чергу); допомога ініціативам громадян знизу; допомога армії.

Як відомо, цього року кандидати до міської ради балотуватимуться виключно від партій, самовисуванців не буде. Друге нововведення – усіх партійців оберуть на округах, проте колишньої «практики», коли відома тільки перша п'ятірка, не буде. «Це зроблено для того, щоб списки партій були відкритими і була конкуренція всередині самої партії. Адже кожному кандидату доведеться боротися за право отримати мандат не тільки з опонентами на окрузі, але і зі своїми однопартійцями – хто більше набере голосів, у того більше шансів пройти», – зазначив глава ТВК М. Терещенко.

Він пояснив, що в день виборів на дільниці виборець отримає два бюлетені. Перший – із прізвищами кандидатів на пост мера. У другому будуть

партії та прізвище кандидата від кожної з них. На різних округах бюлетені будуть відрізнятися прізвищами кандидатів від партій. Зовнішній вигляд бюлетеня дещо відрізнятиметься від тих, які були раніше. «Спочатку буде йти номер партії, який буде встановлений шляхом жеребкування. Також будуть вказані назва партії та прізвище першого номера в партійному списку. Це лідер партії, який автоматично стає депутатом Київради, якщо партія подолає прохідний бар'єр. Потім – прізвище кандидата від партії, який обирається від цього округу», – повідомив М. Терещенко.

Проте, на відміну від виборів депутатів, у мери можуть балотуватися як представники партій, так і самовисуванці. Уперше обирати мера будуть у два тури – на цій нормі давно наполягали, особливо в столиці. Вибори мера можуть відбутися в один тур, якщо хтось з кандидатів набере абсолютну більшість голосів виборців – 50 % + 1 голос. Якщо ж ні, то кандидати, які посіли перше й друге місця, боротимуться за посаду міського голови ще раз максимум через три тижні після першого туру – до 15 листопада. Під час паузи між турами кандидати знову зможуть проводити агітацію.

Хоча виборча кампанія ще триває й остаточні підсумки підбивати зарано, але багато експертів, політиків і спостерігачів наголошують на явних порушеннях законодавства, які можуть призвести до невизнання результатів голосування. Зокрема, як інформують ЗМІ, 17 вересня на засіданні Київської міської виборчої комісії мало бути прийняте остаточне рішення щодо меж 120 виборчих округів. Попри той факт, що закон передбачає нерозривність меж округів, рішенням ТВК утворили три округи з так званими «анклавами», коли в межах одного округу з'являється частина іншого.

На думку радника фракції «Об'єднання “Самопоміч”» у Верховній Раді М. Томин, таке рішення ТВК суперечить ч. 11 ст. 17 Закону України «Про місцеві вибори». «Ми провели консультації з членами комісії щодо цього порушення, однак до наших зауважень не дослухалися. І ми, будучи послідовними, зробили окрему думку, окреме подання, де аргументовано висловили свою позицію. 18 вересня наша фракція у Верховній Раді звернулася до Центральної виборчої комісії з проханням перевірити законність такого рішення, саме в частині дотримання п. 11, ст. 17 Закону “Про місцеві вибори”», – наголосила М. Томин.

Натомість голова Київської міської виборчої комісії М. Терещенко пояснив дії ТВК «стислими строками прийняття рішень» і зазначив, що комісія не мала часу для усунення «анклавів», які з'явилися під час утворення виборчих округів і прямо порушують чинне законодавство України. Також він заявив, що вважає їх незначними «недоліками».

Разом з тим М. Терещенко повідомив, що під час засідання 17 вересня 2015 р. був обраний «оптимальний варіант утворення виборчих округів» у Києві.

Він також висловив упевненість, що таке рішення «максимально сприятиме забезпеченню та реалізації гарантованих Конституцією України виборчих прав громадян».

На думку ж його опонентів, фактично ТВК іде на порушення Закону й

пояснює це порушення необхідністю реалізації гарантованих Конституцією прав українців. Проте подібне порушення може стати причиною для визнання виборів недійсними, якщо їхні результати не влаштуватимуть певні політичні сили.

Більшість експертів звертають увагу саме на вибори голови Київської міської ради (мера), адже від цієї посади дуже багато залежить. При цьому експерти наголошують, що чергові вибори столичного голови можуть «піднести сюрприз». Експерти, з посиланням на деякі соціологічні дослідження, зазначають, що боротьба буде жорстка і в першому турі переможця визначено не буде. Зокрема, за результатами липневих досліджень Інституту аналізу та прогнозування та Українського інституту соціальних досліджень ім. О. Яременка, ситуація виглядає так: В. Кличко – 28 %; О. Омельченко – 12 %; Б. Береза – 9 %; С. Гусовський – 8 %; В. Бондаренко – 6 %.

Щоправда, подібні результати вже дещо застарілі, адже список претендентів на крісло мера значно розширився. Велика кількість кандидатів з політичними амбіціями засвідчує, що діючому міському голові В. Кличку буде досить важко виграти ці вибори. Більше того, якщо в другий тур вийде «свіжий» кандидат, то перемога діючого мера не виглядає вирішеною.

За словами політолога О. Охріменка, другий тур неминучий унаслідок відсутності видимого лідера. «Буде другий тур, тому що ви самі бачите – лідера немає. Ні в опозиції, ні у владі нема достатньо популярного політика, який зможе виграти в першому турі», – зазначив експерт.

Політолог В. Бала також наголошує на неминучості другого туру й зазначає, що жоден кандидат не зміг домогтися підтримки кількох політичних сил, а масової підтримки немає ні в кого. «Два тури буде тому, що жодна політична сила сьогодні не має масової підтримки. Тільки у випадку появи кандидата, якого підтримають кілька політичних сил, він може на щось розраховувати. Всі минулі соціологічні заміри не включали в себе всіх кандидатів. Тому ту соціологію можна вважати не дуже коректною», – наголосив В. Бала.

Він вважає, що київський виборець уже втомився від політики у форматі шоу й більш затребуваним стає образ ефективного управлінця. «Якщо говорити про те, який мер потрібен Києву, то, на мою думку, столиці потрібен менеджер. Потрібен управлінець, господарник. Не достатньо, якщо він буде розбиратися тільки в енергетиці чи комунальному господарстві. Це повинен бути менеджер, який володіє необхідним досвідом в управлінні великими комплексами. Тому що йому потрібно швидко розібратися в ситуації і зрозуміти, що потрібно робити в першу чергу», – підкреслив експерт.

Подібну думку висловив і експерт О. Охріменко та заявив, що краще було б, щоб кандидатом був господарник і якомога більш аполітичний. Тому що політики займаються не стільки поточними справами міського господарства, скільки власним піаром. «Мер повинен займатися трубами, а не розповідати про європейську столицю, висадити пару газончиків або перерізати стрічку на перейменування вулиці. Саме господарник стане найбільш незручним супротивником для В. Кличка у другому турі», – зазначив експерт.

У свою чергу політолог В. Карасьов також підкреслив, що запит на хорошого управлінця стане одним із ключових факторів цих виборів. Він наголосив, що максимально цей потенціал сьогодні зосереджений у руках кандидата від «Свободи» О. Мирного. «Партія “Свобода”, яку деякі мої колеги поспішили списати з рахунків, несподівано створила проблему Березі, який стартував раніше за інших», – підкреслив експерт.

За його словами, у О. Мирного великий досвід управління. Людина, що називається, з нуля створила масштабне агрогосподарство. Корінний киянин, знає місто, його проблеми. «Не має бізнесових інтересів в столиці. Чи не настільки яскравий? Так, народ вже втомився від політиків-шоуменів, знаменитостей. У киян знову запит на толкового чоловіка – господарника, системного, впертого, принципового. Якому, як кажуть, “за державу прикро”. “Свободівський” кандидат такому типу цілком відповідає» – заявив В. Карасьов.

Тому, на його думку, О. Мирний, навіть не володіючи на старті серйозним рейтингом, може непогано «вистрілити». «І в другому турі стати для чемпіона досить незручним суперником», – вважає політолог.

За словами ж самого кандидата, його головне завдання – через п’ять років показати киянам таке місто, у яке хочеться повернутися. «Я пам’ятаю, яким зеленим Київ був колись. Де б я не був, я завжди хотів у нього повернутися», – заявив О. Мирний.

Він наголосив, що серед його пріоритетних завдань – упровадження в столиці реального самоврядування, коли громада вулиці чи району, а не чиновники погоджуватимуть рішення з багатьох питань. Зокрема, це стосується виділення ділянок під забудову, розміщення МАФів, торгових точок, бордів із зовнішньою рекламою.

На думку О. Мирного, щоб у громади з’явилися адміністративні та фінансові важелі впливу, необхідно провести паспортизацію вулиць, визначити межі прибудинкових територій. У такому випадку жителі Києва, а не чиновники стануть реальними господарями міста. Буде, нарешті, зупинена забудова парків і скверів.

Також кандидат у мери пообіцяв, що навіть у нинішній складній економічній ситуації він зможе завершити стратегічно важливі для столиці інфраструктурні проекти, на які нинішня влада махнула рукою. У першу чергу це стосується гілки метро на Троєщину. «Рецепт простий, треба менше красти. Є інвестори, які готові вкладати в розвиток Києва величезні кошти – в будівництво метро, в утеплення будинків. Але вони хочуть розуміти, що чиновники не розкрадуть ці кошти, як відбувалося завжди і відбувається зараз», – вважає О. Мирний.

Він запевняє, що в мера достатньо повноважень, щоб розв’язати більшу частину проблем столиці. Але в нього має бути достатньо політичної волі, щоб викоринити корупцію та сказати «ні» олігархам, які звикли розглядати комунальну власність Києва як бездонну годівницю.

Дещо оригінальнішим виявився представник «Самопоміч» С. Гусовський, передвиборна програма якого містить пункт про впровадження

посади віце-мера. «Після перемоги нашої команди першим заступником – віце-мером стане кандидат, який зайняв друге місце на виборах міського голови. Саме його кандидатуру я подам на затвердження Президентові та Кабінетові Міністрів», – зазначив політик.

За словами С. Гусовського, за управління містом разом з мером відповідатиме і його конкурент. «Це дозволить збалансувати управління містом і врахувати інтереси двох найбільших і найактивніших груп киян в процесі прийняття рішень», – вважає кандидат в мери.

На думку ж політолога В. Фесенка, у другий тур вийде колишній київський міський голова О. Омельченко. При цьому експерт наголошує, що беззаперечним лідером продовжує бути діючий мер В. Кличко, особистий авторитет якого залишається досить високим, а підтримка з боку Президента усунула можливу конкуренцію всередині владної команди.

Проте, на думку політолога, в умовах відсутності конкуренції з боку «чистих політиків» О. Омельченко вдало вибрав час і місце для повернення у велику політику. Він зробив акцент на ностальгію киян за «добрими старими часами» і сформував свій список із господарників та консервативних управлінців. «Виборці Омельченка – більш прагматичні, пенсіонери, бюджетники, “старі кияни”, які із особою колишнього мера пов’язують стабільний ріст економіки, захищене життя та порядок в комунальному господарстві», – зазначив В. Фесенко.

На його думку, якщо не відбудеться великих несподіванок, саме ці політики пройдуть до другого туру виборів.

Саме О. Омельченко, на думку ряду експертів, може стати «джокером» нинішньої гонки. Тому що після «правління» його наступників з’ясувалося, що він був далеко не найгіршим столичним керівником. При цьому соратники О. Омельченка сподіваються, що за час його відсутності у владі багато хто забув все те, за що лаяли мера-будівельника під час його роботи – авторитарний стиль керівництва, безсистемну забудову, особливо в історичній частині міста, і сумнівні системи закупівель. Та й соціологи не виключають, що О. Омельченко зможе вийти в другий тур перегонів.

У свою чергу політолог М. Спірідонов заявляє, що до другого туру вийде С. Думчев, лідер партії «Рух за реформи», який є людиною новою в політиці та будує свою кампанію на пошуку конкретних рішень, концентрується на проблемах столиці та її жителів. Саме С. Думчев, на думку експерта, є одним з найбільш незручних конкурентів для В. Кличка. «І феномен Думчева, коли місцевий житель, політик нової хвилі веде на вибори місцеву команду, може бути успішним у багатьох регіонах. Адже місцева влада має бути місцевою і вирішувати проблеми місцевих жителів», – наголосив експерт.

Подібну думку висловив також політичний експерт А. Ревьюк, який не лише пророкує С. Думчеву вихід у другий тур, а навіть перемогу.

Іншої думки дотримується політтехнолог С. Гайдай, який не вірить у значні перспективи С. Думчева та заявляє, що цей кандидат, як і інші, лише обіцяє зміни в столиці у випадку перемоги. При цьому витрачає величезні кошти на рекламу. За оцінкою експертів, кампанія С. Думчева, з урахуванням

тільки зовнішньої реклами та мережі агітаторів, до кінця виборів виллється в 4–5 млн дол. При цьому він мало з'являється на людях, а за нього працюють агітатори й зовнішня реклама. Проте за всією строкатістю реклами не дуже зрозуміло, хто ж такі «Рух за реформи» й чому потрібно голосувати за С. Думчева?

За словами С. Гайдая, не важливо, хто фінансує цей проект. Важливіше те, що вони проводять неефективну, нехай і дорогу кампанію. «Але з кампанії абсолютно незрозуміла альтернатива – чому вони повинні голосувати за Думчева. Він виглядає непереконливо і малоприємно, а програмні цілі і обіцянка його “Руху” розмиті, вони не чіпляють», – наголосив експерт.

Проте, на думку більшості експертів, перше місце в першому турі все ж дістанеться В. Кличку, який має вагому підтримку з боку влади. На В. Кличку, крім його особистого рейтингу та ресурсу влади, також працює мережа агітаторів в усіх районах столиці.

Разом з тим експерти аналізують перспективи й інших кандидатів. Зокрема, деякі експерти говорять про досить високий рейтинг Б. Берези, народного депутата, позафракційного. Він здобув популярність за часів Революції гідності. Опинившись у «Правому секторі», Б. Береза очолив інформаційне управління цієї організації і став усе частіше роздавати інтерв'ю та з'являтися в телеефірах. Радикальна риторика російськомовного націоналіста сподобалася багатьом, і вже в жовтні 2014 р. Б. Береза впевнено виграв на виборах до парламенту на мажоритарному окрузі Троєщини. Прийшовши в парламент, Б. Береза заявив про свій вихід із «Правого сектору» і відмовився входити в парламентську більшість, залишивши для себе простір для вільної критики влади. Але вже через рік Б. Береза оголосив про своє висунення на пост мера Києва від імені новоствореної організації «Рішучі громадяни».

Проте експерти вважають, що сам Б. Береза не надто сподівається на перемогу і його головне завдання полягає в тому, щоб підтримувати свій рейтинг і закріпитися на троєщинському окрузі з перспективою на майбутнє.

Існує версія, що Б. Береза має підтримку з боку І. Коломойського, тому інший кандидат у мери – Г. Корбан, по суті, буде грати роль «технічного кандидата», при цьому основна мета – провести фракцію партії «Укроп» до Київради, що також виглядає проблематично.

Щоправда, з таким твердженням не погоджується сам Г. Корбан, який досить активно розпочав виборчу кампанію ще до її офіційного початку. За кількістю бордів зі своїм слоганом «Пора міняти мера!» ще тільки на старті кампанії Г. Корбан практично вибився в лідери зовнішньої реклами в столиці. Члени команди «Укроп» пообіцяли Києву «несподівану і нестандартну кампанію». Про це заявив один із соратників Г. Корбана Б. Філатов.

Загалом же слід відзначити, що хоча всі кандидати й заявляють, що їхня мета – перемога на виборах мера, але більша ймовірність того, що вони намагаються підвищити рейтинг своїх партій з перспективою на майбутні парламентські (не виключено, що й дострокові) вибори.

Зокрема, це стосується і В. Бондаренка, який представляє партію «Батьківщина». Соціологи давали В. Бондаренку, у разі висунення, стартові

7,8 %. Це мало для перемоги, але достатньо для того, щоб, як заявив В. Бондаренко, «повертати довіру людей до партії».

С. Гусовський, депутат Київради, імовірно, теж більше переймається рейтингом своєї партії «Самопоміч», ніж перспективами стати мером столиці. Саме партія висунула С. Гусовського кандидатом у мери з метою «розкрутки» партії «Самопоміч» у столиці. Проте, як зазначив політтехнолог С. Гайдай, відносно високий рейтинг «Самопоміч» в Києві не пропорційний з рейтингом кандидата С. Гусовського – в останнього він набагато нижчий. Але «Самопоміч» за допомогою свого кандидата має можливість проводити більш активну виборчу кампанію до міської ради Києва.

Щодо політичних партій, то тут теж велике розмаїття претендентів на депутатські місця в міській раді столиці. Зокрема, ТВК зареєструвала 121 кандидата в депутати Київради від партії «Блок Петра Порошенка “Солідарність”». Ця партія має вагомні шанси потрапити до міської ради, загалом пропагує ідеї Президента України й менше звертає увагу на проблеми міста.

Натомість партія «Наш край», яка близька за духом до Партії регіонів (значна частина партії «Наш край» – колишні «регіонали»), намагається загострити увагу саме на міських проблемах. Зокрема, головним завданням столичної влади, на думку представників «Нашого краю», має стати повернення Київенерго і ВАТ «Київмлин» у власність громади. Про це заявив кандидат у мери столиці від партії «Наш край», перший номер списку В. Макеєнко. «Слід повернути громаді Київенерго і ВАТ “Київмлин” – без цих стратегічних підприємств ми не зможемо впливати на житлово-комунальні тарифи та вартість соціальних сортів хліба», – зазначив політик.

Як зазначив В. Макеєнко, «Наш край» іде на вибори з потужною командою управлінців і господарників. Так, серед 120 кандидатів у депутати Київради від «Нашого краю» – громадські діячі, медики, освітяни, а також представники малого та середнього бізнесу.

З критикою влади активно виступає партія «Свобода», партійний список якої на виборах до Київської міської ради очолив заступник голови «Свободи» з військових питань, колишній народний депутат Ю. Сиротюк, який на сьогодні перебуває під вартою. Відповідне рішення було прийнято 23 вересня на загальних зборах Київської міської організації ВО «Свобода». «Ми переконані, що Ю. Сиротюк гідний очолювати список націоналістів на виборах до Київради. Нам нічого приховувати, і ми хочемо, щоб кияни висловили свою думку щодо Ю. Сиротюка. “Свобода” впевнена, що громада дасть належну оцінку багаторічній роботі “свободівців” у столиці і партія отримає належну підтримку», – зазначив голова Київської міської організації партії А. Мохник.

За інформацією ЗМІ, у виборчому списку «Свободи» 121 кандидат – члени партії та представники інших націоналістичних організацій, зокрема Конгресу українських націоналістів та Організації українських націоналістів. Керує загальнопартійним виборчим штабом А. Мохник.

Партія «Батьківщина» також сподівається на те, що потрапить до

столичної міської ради. Як відомо, під час минулорічних позачергових місцевих виборів список «Батьківщини» активно критикували. Кандидатами в депутати до Київради від партії Ю. Тимошенко тоді були як скандальні забудовники (наприклад, В. Товмасян), так і люди Л. Черновецького. Результат – повний провал, оскільки депутатами стали всього троє «тимошенківців». При цьому один з них, О. Федоренко, згодом вийшов з лав фракції партії «Батьківщина» в Київраді. Проте сьогодні в партії заявляють, що зробили належні висновки і все відбувається прозоро. Координує місцеві вибори по всій країні І. Кириленко, а списки затвердила особисто Ю. Тимошенко. «Батьківщина» висунула своїх кандидатів у всіх 120 територіальних округах, які утворила ЦВК у столиці. Київську команду Ю. Тимошенко очолює перший номер, керівник столичної міської організації «Батьківщини» В. Бондаренко.

У цілому виборча кампанія в столиці відбувається спокійно, та все ж не без порушень. Явних лідерів немає, активність виборців поки незначна (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: Пять главных вопросов о выборах в Киеве // <http://vesti-ukr.com/kiev/117037-pjat-glavnyh-voprosov-o-vyborah-v-kieve>. – 2015. – 5.10; У боротьбі за крісло мера Києва немає фаворитів, – експерти // http://24tv.ua/ukrayina/u_borotbi_za_krislo_mera_kiyeva_nemaye_favoritiv_eksperti/n617110. – 2015. – 2.10; Київська ТВК визнала наявність «анклавів» і пояснила таке порушення закону // http://24tv.ua/ukrayina/kiyivska_tvk_viznala_nayavnist_anklaviv_i_poyasnila_take_porushennya_zakonu/n614571. – 2015. – 24.09; Виборчі перегони у столиці: політична фауна і флора // <http://kyiv1.org/news/viborchiperegoni-u-stolici-politichna-fauna-i-f-043862>. – 2015. – 22.09; Міського голову Києва обиратимуть у другому турі, – експерти // http://24tv.ua/ukrayina/miskogo_golovu_kiyeva_obiratimut_u_drugomu_turi_eksperti/n617032. – 2015. – 2.10; «Самопоміч» пропонує посаду віце-мера Києва для кандидата, що займе друге місце на виборах // http://24tv.ua/ukrayina/samopomich_proponuye_posadu_vitsemera_kiyeva_dlya_kandidata_shho_zayme_druge_mistse_na_viborah/n617010. – 2015. – 2.10; «Наш край» висунув кандидатів на вибори у всіх округах столиці // <http://www.rbc.ua/ukr/news/nash-kray-vydvynul-kandidatov-vybory-okrugah-1443531157.html>. – 2015. – 29.09; Дневник местных выборов: Экватор кампании // <http://blogs.pravda.com.ua/authors/fesenko/56197275a7914>. – 2015. – 10.10; Арестованный Сиротюк возглавит список «Свободы» на выборах в столице // <http://kievnews.glavcom.ua/news/40510.html>. – 2015. – 24.09; Выборы в Київраду. Кого веде Тимошенко // <http://glavcom.ua/articles/33272.html>. – 2015. – 29.09).*

Партія «Батьківщина»: порядок денний на місцевих виборах

Політична вага партії «Батьківщина» за досить тривалий період її діяльності неодноразово коливалася залежно від багатьох чинників, які призводили або до тріумфу та отримання керівних позицій у політичному житті України, або ж до нищівних поразок. Свого електорального «дна» «Батьківщина» досягла в жовтні – листопаді 2014 р., після того як партійні ряди покинуло багато перспективних та амбіційних політиків, які були соратниками Ю. Тимошенко до і під час революційних подій у країні, однак вирішили розпочати самостійну політичну кар'єру без прив'язки до бренду «Батьківщини» та її лідера. Більшість із них, зокрема А. Яценюк, О. Турчинов, А. Аваков, стали лідерами нової політичної сили «Народний фронт», частина колишніх партійців влилася до складу Блоку П. Порошенка. Закономірним у такій ситуації став результат «Батьківщини» на позачергових парламентських виборах, де партія отримала всього 5,6 % голосів виборців.

Утім, ці процеси пішли на користь «Батьківщині» та її лідеру. Партія заявила про початок «очищення партійних рядів», потреба в якому, скоріше за все, з'явилася через брак реальних кадрів та нових фінансових донорів на місцях. Неучасть партії в гучних скандалах і свідоме дистанціювання її головних функціонерів від дій уряду (не беручи до уваги нинішнього міністра спорту І. Жданова) створили передумови для поступового відновлення довіри виборців. Уже за рік ситуація кардинально змінилася: вдало використовуючи помилки своїх конкурентів і соратників, «Батьківщина» з початку 2015 р. почала нарощувати свої рейтинги.

Такій тенденції також сприяли й політичні процеси в партійному житті. Протягом останнього року партія влади – «Блок Петра Порошенка “Солідарність”» – стала більшою та впливовішою, асимілювавши УДАР і окремих членів «Народного фронту». Водночас соціологічні опитування фіксують поступове падіння рейтингів цих партій. Так, рейтинг «Народного фронту» за рік знизився з 22 до 0,7 %. За словами політичного експерта А. Золотарьова, зважаючи на те, що електорат «Народного фронту» був запозичений у «Батьківщини», очевидно, нині «Батьківщина» повертає своїх колишніх прихильників.

Згідно з опитуваннями декількох соціологічних компаній протягом літніх місяців, підтримка «Батьківщини» зросла із 7 до 12,5 %. Цікаво, що рейтинги самої Ю. Тимошенко зросли ще більше – якби президентські вибори відбулися влітку, її кандидатура була б серед фаворитів перегонів. Зокрема, за лідера «Батьківщини» в разі балотування її на пост Президента України в липні готові були проголосувати 27,2 % виборців, за П. Порошенка – 28,6 %.

Згідно з результатами всеукраїнського опитування громадської думки, яке проводилося з 17 по 27 вересня 2015 р. Київським міжнародним інститутом

соціології, рейтинги провідних політичних партій дещо знизилися, однак «Батьківщина» вийшла на лідерські позиції в симпатіях громадян перед місцевими виборами, що відбудуться 25 жовтня. Так, серед тих, хто визначився з тим, за кого голосуватиме, і прийде на вибори, за «Батьківщину» Ю. Тимошенко готові проголосувати 19,5 % українців. Блок П. Порошенка на другому місці з результатом у 18 %. Решта партій ідуть з великим відривом, а 5-відсотковий бар'єр долають лише п'ять-шість партій (<http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=548&page=1>).

Розподіл голосів виборців по регіонах виглядає таким чином:

- Захід – «Батьківщина» (14,7 %), «Самопоміч» (13,4 %), Блок Петра Порошенка «Солідарність» – УДАР (10,2 %);
- Центр – Блок Петра Порошенка «Солідарність» – УДАР (9,4 %), «Батьківщина» (9,3 %), «Самопоміч» (5,1 %);
- Південь – Блок Петра Порошенка «Солідарність» – УДАР (10,5 %), «Батьківщина» (7,1 %) і партія, яка представляє регіон (7,1 %);
- Схід – Опозиційний блок (11,1 %), партія «Українське об'єднання патріотів» (5,8 %), «Батьківщина» (5,0 %), Блок Петра Порошенка «Солідарність» – УДАР (5,0 %);
- Донбас – Опозиційний блок (21,1 %).

Варто зауважити, що приблизно третина респондентів у цілому по Україні ще не визначилася зі своїм вибором, причому в Центрі таких майже половина (48,3 %).

Також досить велика частка респондентів не братиме участі у виборах. На Донбасі таку відповідь дала чверть опитаних (25,2 %), а в решті регіонів – від 11,1 до 15,9 %.

Якби наприкінці вересня проводилися вибори до Верховної Ради України, то 19,9 % виборців проголосували б за партію «Блок Петра Порошенка», 18,8 % – за ВО «Батьківщина». У президентському рейтингу лідером є П. Порошенко (25 %), друге місце посідає Ю. Тимошенко (20 %), інші кандидати мають менше 9 %.

Приблизно така сама ситуація склалася й на місцях. Так, у Києві «Батьківщина» на майбутніх місцевих виборах може впевнено посісти друге місце після об'єднаних «Солідарність» – УДАР. При цьому політологи називають такий результат цілком прогнозованим. Хоча, наприклад, кандидат у мери від «Батьківщини» – В. Бондаренко – і не є найрейтинговішим політиком серед киян, однак у разі проведення другого туру виборів мера, як і інші кандидати, має цілком реальний шанс перемогти фаворита перегонів В. Кличка.

За новим виборчим законом, місцеві вибори 2015 р. мають відбуватися за відкритими партійними списками. Проекти списків кандидатів у депутати до обласних і міських рад від «Батьківщини» в перші дні жовтня були опубліковані на інтернет-ресурсах регіональних осередків партії. Так, Київський міський осередок «Батьківщини» оприлюднив список кандидатів у депутати Київради зі 132 кандидатів. Про це повідомляє Depo.Київ з посиланням на проект списку, розміщений на сторінці столичної міської організації партії (<http://kyiv.depo.ua/ukr/kyiv/vibori-2015-batkivshchina-vede-do->

kiyivradi-kolishnih-zradnikiv-25092015120000).

Зокрема, першим кандидатом у списку є колишній очільник КМДА В. Бондаренко. Він також балотуватиметься і в мері столиці. З відомих раніше політиків у списку присутній як кандидат по одному з округів у Дарницькому районі столиці колишній міністр житлово-комунального господарства О. Кучеренко. Він очолював відомство, коли главою уряду була Ю. Тимошенко.

В Оболонському районі балотуватиметься син экс-нардепа М. Поживанова Олександр. У 2007–2008 рр. старший Поживанов був головою Державного комітету матеріального резерву. У 2011 р. СБУ навіть завела справу на М. Поживанова за підозрою в розкраданні ним державних коштів. Після цього він утік до Австрії й повернувся лише минулого року. Слід зазначити, що О. Поживанов балотувався в Київраду й минулого року, але не пройшов.

По Святошинському району на одному з округів балотується экс-депутат Київради й голова її екологічної комісії Д. Москаль. Цікаво, що він у 2010 р., будучи депутатом Київради від БЮТ, створив і очолив свою фракцію під назвою «Республіка Київ». За собою він перетягнув ще вісім депутатів від БЮТ у Київраді. Пізніше Д. Москаль навіть очолював цілу політсилу в масштабах України – Партію зелених України. Але, мабуть, цей досвід не вдався, і політик вирішив повернутися до Київради під крилом перевіреної політсили.

По Святошинському району також балотуватиметься від «Батьківщини» колишній нардеп від партії Ю. Тимошенко А. Павловський, який минулого року не пройшов по списку «Батьківщини» до Верховної Ради.

Ще одним кандидатом у депутати Київради від «Батьківщини» є С. Мельник, який балотується в Шевченківському районі. Кілька років тому він уже був депутатом Київради від БЮТ. За часів правління столицею «регіоналом» О. Поповим С. Мельник навіть був чиновником – очолював комунальне підприємство «Київкомунсервіс», що займалося розподіленням сміття в столиці.

Іде в політику й колишній гравець київського «Динамо» В. Ващук. Він балотуватиметься від «Батьківщини» по Солом'янському району.

Як зазначив експерт Інституту соціальних технологій «Соціополіс» Я. Макітра, представники партії «Батьківщина» є найбільш імовірними переможцями виборів до Київради, поряд із БПП, партіями «Єдність», «Самопоміч», ВО «Свобода» і Радикальною партією О. Ляшка.

Попри те що безальтернативним лідером у перегонах за посаду столичного мера вважається нинішній міський голова В. Кличко, Я. Макітра переконаний, що популярність В. Кличка не така висока, щоб він міг перемогти вже в першому турі, а тому другого туру з экс-мером Києва О. Омельченком або кандидатом від «Батьківщини» В. Бондаренком не уникнути (<http://www.dw.com/uk/вибори-до-київради-без-сподівань-на-нову-якість-політики/a-18761656>).

Серед головних меседжів, які допомагають «Батьківщині» здобувати прихильність виборців, передусім залишається звільнення з російської тюрми української льотчиці Н. Савченко. На думку експертів, і сам образ, і позиціонування партії в цьому питанні обрані вдало й на перспективу: боротьба

за звільнення незаконно ув'язненої української льотчиці триватиме, скоріше за все, ще досить довго.

У своїй кампанії «Батьківщина» також вдало застосовує соціальні теми: необхідність зменшення тарифів і їх несправедливе ціноутворення, необхідність якнайшвидшого запровадження контрактної армії (у партії вже заявили про підготовку та внесення відповідного законопроекту на наступну сесію парламенту), а також проведення індексації зарплат і пенсій. Остання тема – найбільш популярний «коник» команди Ю. Тимошенко. При цьому в партії наводять переконливі аргументи, чому саме потрібно переглянути рівень зарплат і пенсій у сторону зростання: мовляв, інфляція за два роки становить 71,2 %, гривня девальвувала в три рази, а розмір мінімальної зарплати та пенсії залишився на рівні грудня 2013 р. – 1218 і 949 грн відповідно.

Водночас «Батьківщина» продовжує критикувати дії Кабміну і влади в цілому, зокрема в питанні повільних темпів відбудови звільнених територій Донбасу. Тему ж внесення змін до Конституції щодо децентралізації партійці коментують обережно – у їхніх заявах лунає фраза «потребують ретельного обговорення».

Кампанія з конструктивної критики дій своїх соратників по коаліції виявилася досить зручним майданчиком для «Батьківщини», яка, не будучи офіційно опозиційною силою, обрала ще більш вдале позиціонування – так званої альтернативи провладній і опозиційній партіям, «третьої сили». Раніше зайняти таку позицію вже намагалися партії «Сильна Україна» С. Тігіпка, «Україна – вперед» Н. Королевської, «УДАР» В. Кличка, Радикальна партія О. Ляшка. Усі ці партійні проекти або вже зазнали невдачі, або значно втратили свій рейтинг. Нині головним конкурентом «Батьківщини» на звання «третьої сили» є партія «Самопоміч», однак поки що, за словами політологів, цільові аудиторії електорату цих політичних сил не перетинаються. При цьому в «Батьківщини» значно ширші електоральні можливості, які несе в собі використовуваний партією потенціал «лівих ідей» на тлі відновлення справедливості, поєднаної з патріотизмом.

«Юлія Володимирівна, яка любила покритикувати комуністів, діє аналогічним чином: перебуваючи в коаліції, вона діє як опозиціонер. Ось за це вона колись любила критикувати комуністів. Тому, власне кажучи, ось ця позиція дистанціювання від влади, досить жорсткої критики, вона принесла свій результат. «Батьківщина» досить помітно піднялася в рейтингах за останні півроку», – констатує А. Золотарьов (http://newsradio.com.ua/2015_10_05/Krizav-koal-c-JAscenjuk-vstanoviv-pol-tichnij-antirekord-Zolotarov-9327).

Таке зручне позиціонування не нове для «Батьківщини»: у 2005–2010 рр. тоді ще БЮТ неодноразово ставав учасником не однієї провладної більшості в парламенті, тоді як його лідер весь час користувалася опозиційною риторикою. Найяскравіше свідчення – прем'єрство Ю. Тимошенко, коли вона водночас була і очільником уряду, і головним опозиціонером. Спочатку вона опонувала Президенту В. Ющенку, згодом стала головним конкурентом В. Януковича та його команди. Проте саме після вироку Ю. Тимошенко у 2011 р. усі спроби будь-кого з політиків вдало очолити опозиційний рух не зазнали успіху.

Наразі для «Батьківщини» членство в коаліції – суто формальний акт, і не виключено, що незабаром фракція може її залишити, прогнозує політолог А. Дуда, аналізуючи заяву лідера фракції «Батьківщина» Ю. Тимошенко про те, що вона не має намірів делегувати своїх людей до Кабміну. Заява Ю. Тимошенко прозвучала після звернення А. Яценюка до Голови Верховної Ради В. Гройсмана та коаліції з листом про необхідність внесення кандидатур на посади першого віце-прем'єра, віце-прем'єрів з питань енергетики та промисловості та з питань євроінтеграції, а також міністрів екології та охорони здоров'я.

«Така відмова означає те, що у “Батьківщини” розв'язані руки щодо критики Президента, Кабміну, інституцій, які реалізують сьогодні виконавчу владу в Україні, й окремо це стосується Президента як Головнокомандувача. Другий момент таких заяв полягає в тому, що “Батьківщина” не бере на себе відповідальності за реалізацію державної політики у визначених сферах, на які вони могли претендувати», – аналізує політолог.

На його переконання, членство в коаліції – це не суто формальний акт, а участь у розробленні, ініціюванні законопроектів. За змістом діяльності фракції «Батьківщина» ніколи не було відчутно, що вона є членом коаліції. «Це був суто формальний статус. Таке публічне маніфестування, яке ми сьогодні спостерігаємо, пов'язане з останніми соціологічними дослідженнями, які показують, що у “Батьківщини” досить хороші шанси на перемогу на місцевих виборах у багатьох громадах», – розповідає він.

Тим часом Ю. Тимошенко на з'їзді партії у вересні заявила, що фракція «Батьківщина» залишиться в коаліції («як би важко нам не було дихати в цій коаліції») і не підтримує проведення дострокових парламентських виборів, але вимагає переформатування уряду: «Ми не можемо покладатися на уряд, який сьогодні має 1,5 % довіри суспільства, хоч здатен, має сили провести справжні чіткі реформи. Не можна з таким рівнем довіри ці реформи проводити. Нам потрібен у чинній коаліції новий, сильний, патріотичний, професійний уряд. І я думаю, що коаліція розуміє це і обов'язково це зробить» (http://lb.ua/news/2015/09/14/315892_timoshenko_vede_vibori_30_tisyach.html).

При цьому Ю. Тимошенко нагадала: «Коли ми об'єднувалися в коаліцію, ми обіцяли підставити владі плече, але ми точно не обіцяли заплющити очі і прикусити язик, якщо ми бачимо корупцію, яка захлинула сьогодні всі високопосадові владні кабінети. Якщо ми на це заплющимо очі і якщо ми про це припинимо в голос говорити, то ми будемо співучасниками і тими, хто покриває корупцію. Якщо важка артилерія вбиває людей, корупція вбиває надію нації, вбиває нашу перспективу, вбиває наших союзників, які хочуть нам допомогти».

В інтерв'ю кореспонденту видання Independent Ю. Тимошенко також запевнила, що виводити партію з коаліції, «поки країна перебуває в стані війни», не має наміру, адже «вчинити так – це все одно що відчинити кордони перед росіянами» (<http://informal.com.ua/western-view/independent-yuliya-tymoshenko-poperedzhaje-scho-ukrajini-nastane-kinets>); <http://www.independent.co.uk/news/people/yulia-tymoshenko-it-won-t-just-be->

revolution-this-time-but-the-end-of-ukraine-a6683731.html).

Порядок денний «Батьківщини» на місцевих виборах, судячи з виступу Ю. Тимошенко на з'їзді, зосереджуватиметься на питаннях заборони продажу сільськогосподарської землі, індексації зарплат і пенсій та зниженні тарифів на енергоносії й «комуналку», децентралізації, розв'язання проблем окупованих районів Донбасу.

На думку Ю. Тимошенко, потрібно створити такі умови, щоб сільськогосподарська земля, яка є «головним скарбом», залишалася в державній власності. «Треба побудувати таку систему, яка враховує українські реалії і не дасть нам загубити наш останній скарб, який дає основу для підняття на ноги економіки держави. В усіх країнах, де земля є товаром, у аграріїв є доступ до пільгових систем оподаткування, існує державна фінансова підтримка. Сьогодні у нас є достатньо інструментів, щоб, не роблячи сільськогосподарську землю товаром, дати можливість підняти фермерство – це і надання селянам права продавати свої земельні паї державним земельним банкам за ринковою ціною або брати в таких державних банках кредити під заставу сільськогосподарської землі».

Крім того, лідер «Батьківщини» не виключає, що продаж сільськогосподарської землі загрожує втратою незалежності, бо через підставних осіб її «може скупить країна-агресор»: «Воююча країна, яка має 72 % своєї території як сільськогосподарські землі... Де в нас гарантія, що цю землю через десять підставних осіб не скупить саме той окупант?»

Зміни до Конституції в частині децентралізації влади повинні розширювати повноваження місцевих громад, а не призводити до фактичного посилення центральної влади, як це пропонує П. Порошенко, упевнена Ю. Тимошенко. За її словами, надання префектам значних повноважень за відсутності відповідальності перед громадами – неприйнятне: «Ми не збираємося виховувати в Україні нових царів. Децентралізація мусить бути збалансованою, професійною, яка принесе місцевому самоврядуванню в першу чергу незалежні фінанси, а по-друге, право управляти своїми фінансами. Ми не можемо допустити, щоб нові префекти не мали ніякої відповідальності перед громадами. І якщо сьогодні достатньо частини Ради (Верховної Ради. – Прим. авт.), щоб дати Президенту сигнал усунути корумпованого губернатора, то зараз це прибирається».

Ю. Тимошенко також вважає, що українська влада повинна спільно з представниками світової спільноти розпочати широку дискусію з питань внесення змін до Конституції України, щоб не допустити легалізації окупованих територій. «Ми мусимо сьогодні розпочати разом з представниками Європейського Союзу, разом з представниками Сполучених Штатів, української влади, українського парламенту дуже глибоку дискусію: які треба вносити зміни в Конституцію, і чи можуть вони взагалі бути внесені під час війни. Потрібно зрозуміти, чи надання спеціального статусу Донбасу в цій Конституції не є легалізацією окупації тих земель, які сьогодні тимчасово захоплені агресором».

Отже, як показує аналіз електоральних позицій партії «Батьківщина»

напередодні місцевих виборів, за останній рік ця політична сила, стартуючи з ненайкращих позицій, але обравши актуальні меседжі і вдало використовуючи помилки своїх конкурентів та соратників, укотре почала відвойовувати симпатії виборців. Соціологічні дослідження зафіксували значне зростання рейтингів «Батьківщини» та її лідера Ю. Тимошенко, що дає підстави прогнозувати успішний виборчий фініш партії в місцевій кампанії-2015 і повернення «Батьківщини» до найбільш рейтингових політичних сил України.

Економічний ракурс

С. Кулицький, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. екон. наук

Загрози дестабілізації міжнародних фінансових ринків: чинники та ймовірні наслідки

Карколомне серпневе падіння котирувань на фондовому ринку Китаю викликало ланцюгову реакцію міжнародних фінансових ринків і відгукнулося значною кількістю повідомлень та коментарів у ЗМІ багатьох країн світу. Причому основних хвиль обвалу китайського фондового ринку було поки що три – з піками 12 червня, 27 липня й 24 серпня 2015 р. Намагаючись поліпшити стан китайської економіки, 11 серпня цього року, як зазначають деякі ЗМІ, Народний банк Китаю (далі – НБК) девальвував свою валюту на 1,86 % (до 6,2298 юаня за 1 дол. США – максимальна величина за останні майже 20 років), спровокувавши найстрімкіший обвал юаня із січня 1994 р. Попри заяву НБК про те, що цей захід «одноразовий», уже 14 серпня центральний банк здешевив юань до 6,3975 за 1 дол. Рішення Народного банку Китаю «призвело до ослаблення валют країн Азії по відношенню до долара, що підвищило вартість оціненої в доларах нафти для покупців з регіону. Після цього Китай пообіцяв більше не вдаватися до різких послаблень своєї валюти». Експерти проаналізували карту, яка показує, якою мірою глобальні фондові ринки постраждали від дій Китаю. Період впливу девальвації юаня на економіку світу був визначений у період з 8 по 11 серпня 2015 р. «Так, трохи “просіли” показники в США і Канаді (індекс Доу-Джонса -1,1 % і OSPTX -1,57 %). Саудівська Аравія “постраждала” (TASI) на -1,7 %, Індія (SENSEX) на -1,38 %, Японія (NI225) на -1,01 %. Більш насичений червоний відтінок у таких “потерпілих”, як Туреччина (XU100, -2,21 %), Італія (FTSEMIB, -2,38 %), Бразилія (IBOV, -2,88 %), Австралія (XJO, -2,03 %). Більш серйозний рівень впливу на економіку в Росії (RTS.RS) -3,25 %, Індонезії (IDDOW) -3,96 %, Іспанії (IB) -3,29 %. До істотно серйозного впливу на ринок акцій девальвація юаня призвела у Франції (PX1) -4,13 %. Безумовним лідером з найсерйознішими втратами стала Німеччина – індекс DAX втратив -5,07 %». При цьому власне китайський фондовий індекс SHA впав на 5,63 %. Утім, подальший перебіг подій не додав оптимізму учасникам як міжнародних ринків, так і китайським підприємцям. Так, за оцінками аналітиків Goldman

Sachs, за останні п'ять кварталів з Китаю «пішло» близько 730 млрд дол.

Зазначена реакція світових фінансів і ЗМІ на події на китайському фондовому ринку цілком закономірна, враховуючи ту роль, яку відіграє нинішня економіка цієї країни у функціонуванні сучасної глобальної системи міжнародних економічних відносин. Адже протягом приблизно двох останніх десятиріч у глобальній економічній системі світу поступово сформувався доволі специфічний розподіл функцій між рядом національних економік. Так, у сучасній світовій економіці США вирізняються не лише пропозицією великого обсягу різноманітних товарів, насамперед високотехнологічних, а – особливо – емісією міжнародних грошей, світової валюти № 1, якою є нині американський долар. Адже нині на 1 дол. США припадає близько 2/3 від сукупного світового обсягу золотовалютних резервів, долар США нині є основною валютою міжнародних розрахунків. Водночас міжнародною валютою № 2 є єдина валюта Європейського Союзу – євро. Економіки ЄС і Японії, як і економіка США, вирізняються поставками на міжнародні ринки великих обсягів високотехнологічних товарів.

Зі свого боку, економіка Китаю поступається за обсягами валового внутрішнього продукту (ВВП) лише економікам ЄС і США. Якщо ж говорити про порівняння суто національних економік, то китайська економіка посідає у світі друге місце після американської. Як наголошується в ділових ЗМІ, Китай – це 15 % від світового виробництва. При цьому китайська економіка технологічно, через глобальний поділ праці, тісно пов'язана і з економіками розвинутих країн, і з економіками країн, що розвиваються. КНР є одним з основних експортних ринків для промислово розвинутих країн, таких як Японія і Німеччина, а також для експортерів сировинних товарів, таких як Бразилія та Австралія. Реформи, запроваджені свого часу китайською владою, сприяли стрімкому зростанню економіки цієї країни. Починаючи з кінця минулого століття, до Китаю, з метою здешевлення своєї продукції та підвищення її конкурентоспроможності, свої виробничі потужності перемістило багато американських і європейських компаній. Китайська економіка робить значний внесок у зростання прибутків багатьох західних транснаціональних корпорацій. Крім того, на сьогодні Китай є найбільшим серед країн світу іноземним власником державних зобов'язань США. Зазначені цінні папери формують «левоу частку» золотовалютних резервів Китаю. З іншого боку, намагаючись модернізувати свою економіку на сучасних ринкових засадах, Китай останніми роками вживав значних зусиль для розвитку свого фондового ринку. Причому, як наголошують оглядачі «Дзеркала тижня», особливість цього ринку полягає в тому, що інвесторами китайського фондового ринку майже на 80 % є фізичні особи, найчастіше без спеціальної кваліфікації у фінансовій сфері, які легко піддаються панічним настроям юрби. «Однією з передумов для такого розвитку подій послужило стрімке зростання ринку протягом попереднього року, коли приватні інвестори, натхнені оптимістичними заявами керівників країни в державних ЗМІ, масово скуповували акції за кредитні кошти. Здавалося б, ринок зростає, влада періодично підставляла плече економіці, що здавала позиції, і на тлі ризиків розвалу ЄС (згадуємо Грецію) все це виглядало не так

страшно... Доти, доки не настав час погашати кредити, взяті під інвестиції в акції й не тільки» (*Дзеркало тижня*. – 2015. – № 32. – С. 7).

З іншого боку, протягом двох минулих десятиріч Китай демонстрував феноменальні темпи економічного зростання. Однак згодом дедалі більше експертів схилилося до думки, що такий темп розвитку китайської економіки не може невизначено довго зберігатися й надалі. Адже швидке зростання китайської економіки базувалося насамперед на поєднанні дешевої робочої сили з експортною орієнтацією цієї економіки – у першу чергу на промисловості. Утім, поступове підвищення доходів китайців, їхній зростаючий попит на більш широкий асортимент товарів і послуг, у тому числі й більш дорогих, урешті-решт почав сприяти подорожчання китайської робочої сили. Тобто з'явилася загроза поступової якщо не втрати, то принаймні вагомого послаблення однієї з ключових конкурентних переваг китайської економіки на міжнародних ринках. Хоча взагалі-то прагнення населення до поліпшення свого добробуту – об'єктивна економічна закономірність. У ЗМІ частіше почали з'являтися повідомлення про екологічні проблеми Китаю, пов'язані зі швидким зростанням його економіки. У цілому в експертному середовищі доволі поширеною стала думка про те, що на Китай очікує певна зміна економічної моделі його розвитку. До того ж про необхідність збільшення ролі внутрішнього споживання в розвитку китайської економіки дедалі більше говорять не лише іноземці, а й керівництво цієї держави.

Тому цілком закономірно, що подібні очікування спрацювали на дестабілізацію міжнародних фінансових ринків, тільки-но з Китаю почали надходити тривожні повідомлення. Враховуючи, що влітку цього року падіння котирувань цінних паперів на китайському фондовому ринку, як уже наголошувалося вище, були неодноразовими, то кожне наступне з них лише посилювало схильність до відповідних негативних очікувань серед учасників міжнародних фінансових ринків. Оскільки, як зазначалося вище, потужним важелем впливу на розвиток національної економіки влада Китаю обрала маніпулювання курсом юаня, то цілком закономірно, що саме питання ймовірної динаміки курсу китайської національної валюти на перспективу привертає значну увагу фахівців і ЗМІ. Хоча китайський юань не є вільноконвертованою валютою (ВКВ) і не входить до кошику валют, на основі яких обраховується курс віртуальної валюти Міжнародного валютного фонду – міжнародні права запозичення (SDR). Така увага фахівців та ЗМІ до китайської національної валюти обумовлена питомою вагою і зв'язками господарства Китаю в сучасній світовій економіці. Адже будь-яка зміна курсу юаня через глобальні зміни вартості товарів, послуг та цінних паперів впливатиме і на світовий товарний, і на світовий фінансовий ринок. Однією ж з великих економічних проблем, з якою протягом двох останніх десятиріч стикалися торговельно-економічні партнери Китаю, був занижений курс юаня. Занижений курс юаня сприяє значному посиленню цінової конкуренції китайських товарів, створюючи вагомі проблеми для конкурентів китайських підприємств не лише на зовнішніх, а й на їхніх внутрішніх ринках. Насамперед це стосувалося США, які у своїх взаєминах з Китаєм неодноразово порушували питання

вирівнювання обмінного курсу юаня. Останніми роками китайська влада пішла на певні поступки американській стороні, підвищивши курс китайської національної валюти. Адже юань, по суті, не є вільноконвертованою валютою, а його курс значною мірою регулюється завдяки адміністративним заходам держави.

Після ряду потрясінь на китайському фондовому ринку в ЗМІ почали з'являтися повідомлення про ймовірне послаблення курсу юаня. Як повідомляє, наприклад, агентство Bloomberg, деякі китайські аналітики прогнозують, що до кінця цього року за 1 дол. даватимуть 7 юанів, а до кінця 2016 р. – 8 юанів. Зазначені прогнози щодо падіння курсу юаня приблизно на 20 % до кінця 2016 р. були висунуті після того, як китайська валюта істотно знецінилася в серпні поточного року.

Однак аналітик сінгапурського відділення Commerzbank Ч. Хао вважає, що Пекін не допустить такого знецінення, оскільки такий сценарій може спровокувати непередбачений тиск на виплати за зовнішніми боргами і на рух капіталів. «На мій погляд, Китай повинен прийняти більш “драматичні” кроки в курсовій політиці», – вважає експерт, колишній член Комітету грошово-кредитної політики в Народному банку Китаю Ю. Юндін. Він підкреслює, що влада повинна запобігти погіршенню ситуації, оскільки Китай уже стикається з впливом капіталу. При цьому він не вірить у знецінення юаня на 20 %. Утім, питання, наскільки ефективними будуть кроки китайської влади зі стабілізації ситуації в національній економіці та як саме ці заходи впливатимуть на курс юаня, поки значною мірою залишається відкритим.

Тому, на думку оглядачів деяких ЗМІ, «гряде період інтервенцій на підтримку юаня. Міжнародні резерви КНР на кінець липня становили 3,65 трлн дол., скоротившись на 7,9 % за останні 12 місяців. Очікується, що до кінця року резерви падатимуть приблизно на 40 млрд дол. на місяць через інтервенції Пекіна на фінансових ринках (оцінка наводиться на початок вересня 2015 р. – С. К.). У серпні Китай продав частину приналежних йому казначейських облігацій США, щоб за рахунок виручених доларів згладити ослаблення курсу юаня після шокової девальвації 11 серпня. Обсяги продажів не розголошуються. Раніше, у червні, Китай підвищив інвестиції в держоблігації США на 1 млрд дол. порівняно з травнем – до 1 трлн 271 млрд».

Слід нагадати, що потрясіння, яких останнім часом зазнавав китайський фондовий ринок, є результатом не лише виключно тієї соціально-економічної політики, яку протягом принаймні останнього десятиріччя проводила влада Китаю, а й наслідком міжнародних фінансово-економічних процесів, що відбувалися в цей же період. Тому й наслідки зазначених потрясінь матимуть як короткотерміновий, так і довготерміновий характер. У короткотерміновому плані, звичайно, ідеться про нестабільність міжнародних і навіть національних фінансових ринків.

Адже хоча влада Китаю, як повідомлялося в ЗМІ, і заявляла, що не має наміру знецінювати юань надалі, однак належної довіри до цих заяв на міжнародних фінансових ринках уже немає. Тому що те, що китайська економіка сповільнюється вже півтора року, «негативно впливає на інші країни,

зокрема на держави, які експортують у Китай сировину та пальне, а також на ті, що постачають в Піднебесну товари та комплектуючі». Тому несподівана девальвація юаня в серпні цього року «викликала занепокоєння на валютних ринках та призвела до падіння курсів інших валют. Паніка зачепила валюти країн Азіатсько-тихоокеанського регіону та валюти ринків, що розвиваються. Здешевлення юаня – це точка відліку нової хвилі валютних війн», зауважує керівник інформаційно-аналітичного центру Forex Club в Україні М. Івченко. Після повідомлень про послаблення юаня в іноземних і вітчизняних ЗМІ з'явилися повідомлення про ймовірність розгортання у світовій економіці так званих «валютних війн».

Експерти наголошують, що, «на перший погляд, девальвація юаня лише на 3 % – не надто важлива подія. Валюти інших країн Азіатсько-тихоокеанського регіону – як японська ена та австралійський долар – за рік подешевшали значно більше. Із січня 2015 р. навіть сінгапурський долар втратив до американського долара близько 6,5 %. Мексиканський песо лише в лютому впав на майже 13 %. За рік падіння курсів валют країн пострадянського простору – Азербайджану, Молдови, Білорусі, Росії, України – також характеризується двозначними цифрами. Навіть євро протягом останнього року ослаб на понад 14 %. Дешевшають валюти в різних кутках світу, і значно більше ніж юань». Китайська ж валюта за останній рік втратила по відношенню до долара США всього 3,8 % своєї вартості. Утім, треба мати на увазі, що ні за азіатської кризи 1997 р., ні під час фінансового шторму 2008 р. Китай не відпускав курс юаня. Тобто ситуація з нинішньою девальвацією юаня видавалася явно неординарною.

Причому на ряд національних валют дестабілізація фінансової системи Китаю справляла не тільки прямий, а й опосередкований вплив через динаміку курсу інших національних валют. Це стосується і валют пострадянських держав. Зокрема, президент Казахстану Н. Назарбаєв на зустрічі з керівниками найбільших компаній-експортерів 20 серпня цього року закликав експортерів продавати валюту всередині країни та запровадив мораторій на підвищення зарплат чиновникам. На сьогодні, за словами Н. Назарбаєва, на тлі значного погіршення ситуації у світовій економіці почалася криза і в економіці Казахстану. При цьому він нагадав, що триває падіння світових цін на нафту й метали – важливі експортні товари Казахстану. Причому падіння цін на метали почалося ще у 2011 р. Як передає агентство Kazinform, упав попит на казахстанську експортну продукцію з боку основних торговельних партнерів – «Китаю і Росії у зв'язку із ситуацією всередині цих країн». Обсяг недоотриманих бюджетом Казахстану коштів у 2015 р оцінюється в 264 млрд тенге.

Цілком природно, що така зовнішньоекономічна динаміка Казахстану позначилася на його національній валюті, яку Національний банк цієї країни був змушений відпустити у «вільне плавання». Казахстан із 20 серпня перейшов до нової грошово-кредитної політики, заснованої на режимі інфляційного таргетування і вільноплаваючого обмінного курсу національної валюти. Експерти звертають увагу на той факт, що лише протягом дня

відбулася девальвація казахстанського тенге на 35 %. Так, якщо 25 серпня цього року за 1 дол. США давали 218 казахстанських тенге, то в середині вересня курс долара вже наближався до 300 тенге. У цей період обмінні пункти Алма-Ати й Астани навіть призупинили продаж доларів і євро через дефіцит цих валют.

Слабшав останнім часом і білоруський рубль. Причому не лише по відношенню до долара США і євро, а й до російського рубля. І це цілком закономірно, оскільки Росія – основний торговий партнер Білорусі. Оскільки для багатьох країн колишнього Радянського Союзу Росія є основним торговельним партнером, тому на їхню економіку може впливати фінансове становище Росії. Це ж становище нині є далеко не найкращим. Тому російська економіка не лише ретранслює своїм зовнішньоекономічним партнерам складнощі російсько-китайських економічних відносин, а й додає ще і власні економічні проблеми. До речі, за даними Fogex Club в Україні, найвищими темпами знецінення щодо долара США у 2015 р. на пострадянському просторі вирізнялися національні валюти Білорусі, Азербайджану, Грузії, Казахстану й Туркменістану.

При цьому аналітики припускають, що рішення Народного банку Китаю щодо девальвації юаня було зумовлено двома причинами.

По-перше, це було зроблено для подолання негативних тенденцій у економіці цієї країни, що стали особливо помітні в липні 2015 р. Адже в Китаї впав експорт, підсилилася дефляція, скоротилися продажі товарів, промислове виробництво та капітальні вкладення. І владі Китаю довелося замислитися над більш активними заходами для стимулювання економіки та досягнення запланованого показника зростання валового внутрішнього продукту на 7 %. Девальвація юаня вочевидь також була способом допомогти китайським експортерам. Водночас виникають сумніви, що це була єдина мета Пекіна, адже недавнє падіння курсу юаня не сягнуло навіть 4 %, тоді як обсяги китайського експорту в липні цього року, наприклад, скоротилися на 8 %.

По-друге, дії Народного банку Китаю, як припускають деякі аналітики, мали ще один підтекст. На їхню думку, девальвація юаня може бути кроком на шляху до реалізації давньої мрії керівництва Китаю перетворити юань на міжнародну резервну валюту. Китай давно хотів потрапити до «клубу обраних», які впливають на вартість віртуальної валюти Міжнародного валютного фонду (SDR). На сьогодні в кошик валют, які визначають вартість SDR, входять долар, євро, єна і фунт. Закріплення ж за юанем статусу п'ятої резервної валюти означає для Китаю збільшення глобального авторитету, отримання більшої влади у світовій фінансовій системі та торгівлі, особливо в Азіатському регіоні. Китай і раніше озвучував план, згідно з яким він має наміри досягти зростання ролі юаня у світі. Передбачалося запровадження розрахунків з іноземними партнерами в юанях, відкриття ринку довгострокових капіталів, заохочення іноземних фінансових установ, які поповнятимуть свої резерви юанями. Утім, МВФ умовою включення юаня в кошик резервних валют називає збільшення гнучкості цієї національної валюти та повну лібералізацію валютного ринку країни протягом кількох років. У цьому

контексті, вважають деякі аналітики, девальвація юаня може бути виправданою.

Однак через свою надзвичайно високу мобільність фінансові ринки є надзвичайно інформаційно вразливими. Цим певною мірою користуються учасники таких ринків, включаючи державу, з метою досягнення бажаного для них впливу на фінансові ринки. Причому характер і конкретні заходи впливу залежать від цілей та ресурсних можливостей суб'єктів такого впливу, враховуючи і владні важелі. Наприклад, за повідомленнями ЗМІ, китайські правоохоронці вирішили покарати 197 людей, які нібито поширювали в мережі Інтернет чутки, що не сподобалися владі цієї держави. Міністерство суспільної безпеки Китаю заявило, що через нещодавні події влада країни запровадила кампанію з виявлення «недостовірних даних у Інтернеті». Серед іншого, приводом для санкцій стали повідомлення про падіння китайської фондової біржі. Міністерство також навело заяву, що поширилася в соціальних мережах, про те, що невідомий покінчив життя самогубством у Пекіні через обвал фондового ринку. Один з підозрюваних правоохоронцями китайський журналіст В. Сяолу, співробітник видання Caijing Magazine, визнав, що написав репортаж про ситуацію на китайських фондових ринках, ґрунтуючись лише на чутках і власних здогадах. На думку правлячої в КНР Компартії, така інформація вводить публіку в оману. Влада Китаю вважає, що чутки запускали для заплутування людей, провокування паніки та «дискредитація партійних діячів». Західні інформаційні агентства у свою чергу повідомляють, що критики китайського уряду вважають, що проведена владою кампанія спрямована на придушення критики правлячої комуністичної партії.

Утім, якою б не була політична мета боротьби китайської влади з чутками, її фінансово-економічні цілі очевидні – запобігання паніці в середовищі численних дрібних китайських інвесторів, яка може ще сильніше дестабілізувати китайський фінансовий ринок. Як вплинуть подібні заходи на розвиток фінансово-економічної ситуації в Китаї, покаже майбутнє. Не виключено, що на деякий час паніці серед дрібних китайських інвесторів владі Китаю вдасться запобігти. Однак без ліквідації глибинних причин формування фінансових «пірамід» на китайському фондовому ринку неможливо реалізувати амбітні плани влади КНР із перетворення юаня на одну зі світових резервних валют.

Водночас перспективи зміцнення позицій юаня на міжнародній арені підривають неясність щодо перспектив китайської економіки. Як зазначається в ЗМІ, «у вересні активність у виробничому секторі Китаю впала до 6,5-річного мінімуму... Валютні резерви в Китаї показали рекордне місячне зниження. Хоча лівова частка цього зниження пояснюється переоцінкою активів після проведеної девальвації, все-таки воно вказує на вплив капіталу, зумовлений підвищеною волатильністю юаня. Вплив капіталу – не єдина проблема, з якою довелось зіштовхнутися Пекіну. Ослаблення виробництва та обробної промисловості триває, що дає підстави говорити про ймовірність “жорсткої посадки”».

Щоправда, поки не зовсім зрозуміла позиція фінансових інституцій США

щодо проведення подальшої монетарної політики. Після згадуваних вище подій на фондовому ринку Китаю міжнародна фінансова спільнота очікувала на те, якою буде реакція Федеральної резервної системи (ФРС) США у вересні цього року. Утім, як наголошують оглядачі ЗМІ, Федеральний резерв, як завжди, усе зробив так, як вважав за потрібне: залишив монетарну політику без змін, при цьому ключова ставка рефінансування на сьогодні, як і раніше, перебуває в діапазоні 0–0,25 %.

Як зазначається в ЗМІ, «зараз найімовірнішим сценарієм є підвищення ставок у грудні. Задля справедливості слід зазначити, що за це на сьогодні виступають 13 із 17 членів Комітету з операцій на відкритому ринку ФРС. Очікування цієї події надаватимуть долару беззастережну підтримку, оскільки очікування підвищення ставок у Великій Британії відсунулося ледь не на друге півріччя 2016 р. (раніше планувався лютий), у Європі обговорюється ймовірність розширення програми кількісного пом'якшення та навіть зопалу припускається ще одне зниження ставок, а в Японії... влада днями визнала, що про вихід із дефляції нині не йдеться». Тобто японська монетарна політика найближчим часом також залишатиметься м'якою. Аналітики наголошують, що «євро й так перебуває в спадному тренді і зайві скандали цю тенденцію тільки підсилюють. Так, експерти Rabobank, ґрунтуючись на очікуваннях, що ФРС підвищить ставку в грудні, а ЄЦБ анонсує розширення програми кількісного пом'якшення, прогнозують, що курс євро/долар у середньостроковій перспективі знижуватиметься. Упродовж трьох місяців він досягне десь 1,10, а через рік – 1,05. І хоча короткостроково євро все-таки реагує на позитивні новини з країн Європи, однак це тільки корекційні сплески» (*Дзеркало тижня*. – 2015. – № 35. – С. 8).

Адже в ЗМІ хвиля новин, негативних для динаміки курсу євро в цілому наростає. Наприклад, хоча фінансові проблеми Греції нині й не обговорюються в ЗМІ так широко, як ще кілька місяців тому, але вони все-таки залишилися. Утім, багато ЗМІ нещодавно поширили заяву прем'єр-міністра Великої Британії Д. Кемерона про те, що Велика Британія залишилася в складі Європейського Союзу лише за певних умов. «Цей список складається з чотирьох вимог. По-перше, Велика Британія вимагає для себе виняток від основоположного принципу ЄС про “тісний союз”. Для цього Брюссель повинен зробити заяву, що Британія тримається в стороні від будь-яких напрямів європейського співтовариства. По-друге, Брюссель повинен визнати, що євро не є офіційною валютою ЄС, давши зрозуміти, що Європа є мультивалютним союзом. Таким чином, британці хочуть захистити статус фунта стерлінгів як законної валюти. По-третє, Велика Британія зажадала повернути владу назад з Брюсселя в Лондон. Це дало б змогу національному парламенту зупинити небажані директиви ЄС і змінити існуючі закони. По-четверте, Велика Британія вимагає нової структури ЄС. Блок 28 держав має бути реорганізований таким чином, щоб запобігти домінуванню 19 країн-членів єврозони над дев'ятьма країнами, які не є членами єврозони. Це має забезпечити також протекцію Лондонського Сіті» (<http://zik.ua/ua/news/2015/10/11>).

Поза сумнівом, зазначена позиція уряду Великої Британії на тлі інших

глобальних подій негативно позначиться на динаміці курсу євро принаймні в короткотерміновій перспективі. Однозначно перспективи динаміки курсу англійського фунта поки визначити важко. Однак обіг обох цих валют найближчим часом зробить свій внесок у збереження певної нестабільності на міжнародних фінансових ринках.

Ускладнюють і навіть певною мірою дестабілізують соціально-економічну ситуацію у ЄС і багатотисячні потоки біженців із Сирії. Причому у зв'язку з активним втручанням Росії в сирійський конфлікт і його загостренням, поки не видно перспектив скорочення потоків біженців із Сирії до ЄС. Їх облаштування й часткова депортація лягає додатковим тягарем на бюджет ЄС. І все це, у свою чергу, лише послаблює курс євро.

Отже, підсумовуючи наведене вище, можна припустити, що певна нестабільність на міжнародних фінансових ринках, започаткована обвалом китайського фондового ринку, у короткотерміновому періоді зберігатиметься. Повідомлення в ЗМІ щодо перспектив розвитку економіки Китаю носять доволі суперечливий характер. У цьому контексті можна очікувати на зміцнення долара США, деяке послаблення євро, можливо, японської єни.

Якщо ж говорити про довготермінові наслідки для світової економіки від цьогорічних потрясінь на китайському фондовому ринку, то вони пов'язані з проблемами трансформації сучасної моделі розвитку китайської економіки, коли повинна посилюватися пріоритетність розвитку внутрішнього ринку, у тому числі й китайського споживчого ринку, за одночасного збільшення та урізноманітнення потоків імпортованих товарів і послуг в економіку Китаю. Враховуючи масштаби китайської економіки, такі зміни можуть мати вельми істотні наслідки для всієї системи міжнародної торгівлі. І вони, звичайно, прораховуються солідними аналітичними центрами світу, оскільки від подібних геоекономічних зрушень можна і солідну вигоду отримати, і вагомих втрат зазнати.

У цьому контексті треба звернути увагу, наприклад, на розповсюджене багатьма ЗМІ оголошення від 6 жовтня цього року про формування Транстихоокеанського партнерства (ТТП, від англ. Trans-Pacific Partnership), «що передбачає створення між ними зони вільної торгівлі. До складу нового торгового союзу, крім Сполучених Штатів Америки, увійдуть Японія, Нова Зеландія, В'єтнам, Канада, Австралія, Малайзія, Перу, Бруней, Сінгапур, Чилі й Мексика. Південна Корея висловила намір приєднатися пізніше. Таким чином, новий торговий союз об'єднуватиме країни, які становлять 40 % глобальної економіки (з річним ВВП близько 28 трлн дол.) і третину світової торгівлі. Цей договір стане найбільшою торговою угодою для США з 1994 р. і претендує на звання найбільшого регіонального союзу в історії. За даними агентства Bloomberg, ця угода має усунути близько 18 тис. мит, якими американські товари обкладалися в різних країнах, а інші тарифи буде значно мінімізовано. Пункт, який ще доопрацюють, це захист країн, що входять у ТТП, від взаємних валютних воєн. Поки що під цим маються на увазі координаційні зустрічі щодо валютної політики раз на рік... Згідно з даними Інституту світової економіки Петерсона, партнерство має збільшити реальні річні доходи 12 країн-учасниць

на 285 млрд дол. до 2025 р. Шістдесят чотири відсотки від загального приросту ВВП припадуть на Японію та США. Також очікується, що максимальний приріст економіки буде у В'єтнаму, натомість Китай, оскільки він не входить до цього об'єднання, втратить деякі можливості у сфері торгівлі. Експорт держав-членів ТТІ має зрости на 440 млрд дол. (7 %)».

«Що стосується самого Китаю, який виявився ніби зайвим на цьому святі життя, то він поки що зовні досить байдуже спостерігає за тим, що відбувається. Але, схоже, цей спокій – удаваний. Поки ж з офіційних заяв Пекіна пролунало лише, що ТТІ навряд чи справить приголомшливий ефект на торгівлю в регіоні. Тамтешні чиновники підрахували, що “підконтрольні” Китаю території, які покривають увесь схід Азії, потенційно можуть наростити торгівлю втричі. Експерти Інституту глобальної економіки в Гонконзі вважають, що Тихоокеанському союзу Китай просто необхідний і як ринок збуту, і як виробник. А ефективна кількість учасників не може обмежуватися 12, їх необхідно не менш як 20. З одного боку, це виглядає як затвердження офіційним Пекіном своєї стійкої в економічному плані позиції, що неможливо похитнути ззовні. З іншого – це схоже на натяк, що з Китаєм ця угода була б кращою й ефективнішою. Китайська влада навіть заявила, що цей союз був би їм цікавим у деяких напрямках (щоправда, промовчали безпосередньо про напрями)» (*Дзеркало тижня. – 2015. – № 38. – С. 6*).

Зі свого боку, «Пекін намагається знайти економічних союзників по всьому світу. Азіатський банк інфраструктурних інвестицій є одним із головних інструментів Китаю по нарощуванню економічного впливу в світі. Керівництво Китаю приступило до втілення стратегії зміни економіки Азії і всього світу в своїх інтересах. Китай має дуже чітку, широку і добре продуману стратегію, яка є більш експансійною, ніж у інших країн в усьому світі», передає слова колишнього заступника держсекретаря США Р. Горматса *The Washington Post*. «Хоча Вашингтон і Пекін заявляють, що вони намагаються пристосуватися до появи Китаю як світової економічної супердержави, не порушуючи азіатський економічний бум, але явно простежуються ознаки конкуренції, коли КНР кидає виклик встановленим США правилам гри. Адже Китай виключений з Транстихоокеанського партнерства, яке президент США Б. Обама вважає одним із пріоритетів на своєму посту. Також американський Конгрес проголосував проти надання Китаю, Індії та іншим країнам більшого впливу на прийняття рішень у МВФ. На сьогодні Китай бажає отримати більш вагомий економічний вплив у світі. Для вирішення цього завдання Пекіну потрібні союзники, яких він може отримати шляхом розширення ринків в азіатських країнах. Одним з інструментів нарощування економічного впливу КНР у світі є заснований Китаєм Азіатський банк інфраструктурних інвестицій. Хоча США і відмовилися брати участь у цій організації, але більшість союзників Вашингтона приєдналися до Азіатського банку» (*Китай має намір змінити світовий економічний порядок // Дзеркало тижня. Україна (http://dt.ua/ECONOMICS/kitay-maye-namir-zminiti-svitoviy-ekonomichniy-poryadok-wt-176136_.html). – 2015. – 17.06*).

Як зазначалося вище, нинішній спад економіки КНР може мати серйозні наслідки для всього світу. Наприклад, на сьогодні Німеччина дедалі більше відчуває на собі негативні наслідки спаду китайської економіки. МВФ також підтверджує високий експортний ризик Німеччини у зв'язку з цим процесом. Німецька ж економіка традиційно вважається «мотором ЄС». Деякі експерти Morgan Stanley Investment Management припускають, що наступна глобальна рецесія може початися саме в КНР. Так, вірогідність стійкого спаду в Китаї «в найближчі кілька років знизить зростання світової економіки на рівень нижче 2 %, тобто фактично призведе до глобальної рецесії». Це може бути першим глобальним спадом за останні 50 років. Експерти підкреслюють, що Німеччина сильно залежить від економічного розвитку за кордоном. Негативно вплине спад і на ринки, що розвиваються. Зокрема, фахівці зазначають у цьому зв'язку «неясні перспективи» і для країн групи БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південна Африка). З іншого боку, ряд експертів вважає, що зміна нинішньої китайської моделі економічного розвитку, що передбачає зростання ролі внутрішнього споживання, як каталізатора національної економіки – нагальне завдання для Китаю на середньо- й довготермінову перспективу. Враховуючи міжнародні амбіції керівництва Китаю, така зміна китайської економічної моделі стає вагомим чинником нестабільності міжнародних фінансових ринків не лише в короткотерміновій, а навіть і в середньотерміновій перспективі.

Крім Китаю, нині існує ще ряд інших, щоправда, менш потужних зон потенційної дестабілізації міжнародних фінансово-економічних відносин. Останнім часом такою зоною дестабілізації стає Близький Схід. Причому, на відміну від Китаю, драйвером дестабілізації міжнародних фінансів у цьому випадку може стати не економічний, а військово-політичний фактор. Точніше – військово-політичний конфлікт у Сирії, який з відкритим втручанням у нього Росії набув нової якості. Як зазначає В. Каспрук на сторінках «Дзеркала тижня», «якщо придивитися уважніше до того, чого хоче Росія, то від докладання зусиль у потрібному їй напрямі конфлікт у Сирії не припиниться й не заморозиться. Є навіть потенційний ризик того, що він переросте у більш гарячу фазу. Бо головне завдання для Путіна – зберегти режим Б. Асада за будь-яку ціну. Навіть на дуже урізаній сирійській території». Інші аналітики звертають увагу на те, що в Сирії режиму Б. Асада протистоїть ряд військово-політичних сил, що ворогують також і між собою. Різні ж сили в Сирії підтримуються США і європейськими країнами, Саудівською Аравією, Туреччиною, Катаром, Іраном і Росією.

Останнім часом загострився й конфлікт між Азербайджаном і Вірменією навколо Нагірного Карабаху. Як пише британський журналіст, автор досліджень питань сучасного Закавказзя та старший науковий співробітник Carnegie Europe Т. де Ваал, «Москва не може нав'язувати свою волю жодній із двох країн, особливо у такому важливому питанні, як Карабах. Проте вона продає кожній зі сторін зброю й намагається грати на їхньому протистоянні. Тим самим Росія дестабілізує той мир, якого досягли її посередники в 1994 р. ...Останні вірмено-азербайджанські бої підвищують ризик того, що в результаті прорахунку відбудеться серйозний інцидент, який спровокує чергову невелику

війну, якої ніхто не прагне, але з якої жодна сторона не готова вийти. Через поведінку Росії подібному важко запобігти, і на сьогодні ні в кого немає можливості зупинити цей кошмарний сценарій.

Деякі вітчизняні оглядачі, зокрема з посиланням на інформацію з азербайджанських ЗМІ, припускають, що російська сторона, використовуючи свої зв'язки з курдськими бойовиками, прагнучиме завадити поставкам азербайджанського й іранського газу до Туреччини і Європи, а також через загострення ситуації в цьому регіоні стимулюватиме зростання міжнародних цін на нафту й газ. Утім, така точка зору викликає ряд зауважень.

По-перше, основні райони видобутку нафти й газу на Близькому Сході та Кавказі в основному поза зонами конфліктів. Виключенням є хіба що північні райони Іраку. По-друге, як показав досвід конфлікту в нафтовидобувній Лівії, місцеві сторони конфлікту, як правило, зацікавлені в контролі за нафтовидобутком і збільшенні об'ємів експорту нафти, що дає їм фінансові ресурси для проведення подальших бойових дій. І, по-третє, країни, що причетні до конфлікту в Сирії і водночас є великими виробниками нафти й газу, зацікавлені в збільшенні обсягів свого нафтогазового експорту для розв'язання власних проблем. По-четверте, у світі в цілому нині падає попит на нафту. І нарешті, за повідомленнями ЗМІ, великий спекулятивний капітал уже доволі давно пішов з нафтового ринку. Тому й спекулятивна складова в цінах на нафту нині незрівнянно менша (якщо взагалі є), ніж раніше.

Раніше на підставі проведеного в СІАЗ аналізу було зроблено висновок про високу ймовірність того, що в середньостроковому періоді, тобто до п'яти років, ціни на нафту марки Brent, які служать орієнтиром для визначення міжнародних цін на ряд інших вуглеводнів, включаючи природний газ, коливатимуться в межах 40–70 дол. США за 1 барель (*Див. матеріали СІАЗ: «Турецький потік» у контексті європейських та національних стратегій енергетичної безпеки та економічного розвитку // Україна: події, факти, коментарі. – 2015. – № 4–6*). Проведений вище аналіз дає підстави вважати, що найближчими роками цей прогноз світових цін на нафту збереже свою актуальність.

Водночас загостриться конкуренція між експортерами нафти на світовому ринку. Так, повідомляється, що на тлі жорсткості боротьби експортерів за частку на ринку європейські нафтопереробні заводи (НПЗ) скоротили закупівлі російської нафти на користь саудівської. Зокрема, «за останні кілька місяців великі нафтові компанії, такі як Exxon, Shell, Total і Eni, збільшили закупівлі саудівської нафти для своїх НПЗ у Західній Європі та Середземномор'ї». Два співрозмовники розповіли Reuters, що Саудівська Аравія шукає складські потужності в польському Гданську, щоб прискорити поставки східноєвропейським покупцям, використовуючи схему, яку вона вже багато років застосовує для продажів у Західній Європі через порти в Нідерландах і Бельгії. За інформацією одного з трейдерів, із Гданська можна буде здійснювати поставки до Німеччини, щоб скласти конкуренцію російській нафті, що йде по нафтопроводу «Дружба»... «Уперше за багато років європейський ринок виглядає цікавіше, ніж азіатський. Так що близькосхідні

нафтовидобувники мають наміри скористатися цією можливістю», – сказало високопоставлене джерело в Іраку.

«Крім того, пише агентство, конкуренція, імовірно, загостриться в найближчі місяці, коли Іран, який до 2012 р. забезпечував від 5 до 10 % європейського імпорту нафти, повернеться на ринок після зняття з нього санкцій. На думку головного редактора новин товарних ринків Reuters у СНД О. Єршова, поки постачання на європейські ринки із Саудівської Аравії незначні, але якщо вони стануть регулярними, то російська Urals подешевшає щодо міжнародного маркера Brent» (*Європейські НПЗ почали переходити з російської нафти на саудівську // Західна інформаційна корпорація* (http://zik.ua/ua/news/2015/10/15/yevropeyski_npz_pochaly_perehodyty_z_rosiyskoi_nafty_na_saudivsku_633385). – 2015. – 14.10).

Водночас загострюється й конкуренція між Іраном та Росією на світовому ринку вуглеводнів. Як наголошують оглядачі деяких ЗМІ, «відносини між “заклятими друзями”, Росією й Іраном, чітко й однозначно виразив секретар Комісії з енергетики парламенту Ірану Амір Аббас Солтані: “Коли проти Ірану були введені санкції на продаж нафти, Росія могла б знизити експорт своєї нафти, щоб підтримати Тегеран. Однак Москва не зробила цього й у такий спосіб завдала сильного удару по економіці Ірану”». За його словами, після підписання ядерної угоди із США та повного зняття санкцій Іран, щоб зайняти гідне місце на світовому нафтогазовому ринку, збільшує виробництво і продаж нафти й газу: «Навіть якщо це буде шкодити інтересам РФ, Іран буде діяти винятково у власних економічних і політичних інтересах» (*Платон Е. Путин остається в одиночестві. Как Россия теряет Турцию и Иран // Новое время* (<http://nv.ua/opinion/platon/putin-ostaetsja-v-odinochestve-kak-rossija-terjaet-turtsiju-i-iran-73934.html>). – 2015. – 13.10). При цьому слід згадати, що загострення конкуренції між експортерами нафти відбувається на тлі усталеного перевищення пропозиції цього товару над попитом на нього на світовому ринку.

Розглянута вище ситуація на світовому нафтовому ринку дає підстави вважати, що найближчими роками на тлі перевищення пропозиції нафти на ринку над попитом на неї угоди на продаж-купівлю не будуть об'єктом фінансових спекуляцій, як це було ще зовсім недавно. Найімовірніше глобальний спекулятивний капітал дедалі більше переміщуватиметься на фінансові ринки. До того ж зберігається ймовірність «валютних війн». Саме угоди на купівлю-продаж різноманітних цінних паперів і валют найближчими роками будуть джерелом міжнародної фінансової нестабільності та коливань курсів багатьох валют – як суто національних, так і міжнародних. До того ж імовірні зрушення в глобальній економіці й політиці цьому лише сприятимуть. Наслідком загального зростання нестабільності міжнародних фінансових ринків найімовірніше буде:

- прискорене зростання попиту на гроші та капітал у світі;
- зменшення схильності реальних і потенційних інвесторів до ризикованих операцій і довготермінових інвестицій;
- зростання ціни фінансових, інвестиційних ресурсів;

– зростання відмінностей між національними економіками щодо їх забезпеченості капіталом, фінансовими ресурсами взагалі.

Причому розглянута вище дестабілізація міжнародних фінансових ринків загрожує доволі серйозними проблемами також і українській економіці (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: Бизнес (http://www.business.ua). – 2015. – 6.10; Дзеркало тижня. – 2015. – № 25, 32, 35, 38; Дзеркало тижня (http://dt.ua). – 2015. – 17.06; 17.07; 11–17, 25.08; 9.09; Західна інформаційна корпорація (http://zik.ua). – 10, 11, 14, 15.10; Новое время (http://nv.ua). – 2015. – 9.07; 20.08; 9, 28.09; 12, 13. 10; РБК (http://rbcdaily.ru). – 9.07; 31.08; 3, 18, 23.09; 6.10; Noteru.com (http://noteru.com). – 2015. – 29.09; 2.10).*

Наука – суспільству

До 100-річчя НАН України

Т. Гранчак, заввідділу СІАЗ НБУВ

Академічне підґрунтя державотворчої інформаційної політики в умовах російсько-українського інформаційного протистояння

Нові реалії, у яких опинився світ на початку ХХІ ст. у зв'язку з процесами глобалізації та інформатизації, активізація використання інформації як інструменту ведення агресивної політики, інформаційні війни, – все це актуалізувало питання інтенсифікації досліджень інформаційної сфери, тенденцій, загроз та зумовлених ними завдань, що постали перед спільнотами та державами, вироблення ефективної інформаційної політики, яка відповідала б сучасним потребам: забезпечувала, з одного боку, основні громадянські права у сфері інформації, а з іншого – інформаційну безпеку і захист від негативних та відверто ворожих інформаційних впливів.

Державна інформаційна політика має бути спрямована на формування, ефективне функціонування та захист національного інформаційного простору, який став би, з одного боку, проявом, з іншого – підґрунтям та інформаційним середовищем державного розвитку, на забезпечення інформаційного суверенітету держави.

Водночас, окрім держави як головного суб'єкта державної інформаційної політики, великий вплив на цю політику здійснюють недержавні/неурядові актори (бізнес, ЗМІ, наукові й технологічні установи, громадські й міжнародні організації), тому О. Токар вважає за доцільне розрізняти політику державну і політику публічну, яка зачіпає ширше коло суб'єктів, об'єктів і дій, що не підпадають під безпосередній вплив органів державного урядування, а формують свою політику самостійно і тим самим неминуче вносять зміни в суто державну (урядову) політику [7, с. 132].

Отже, державна інформаційна політика має враховувати наявність цього потенціалу. Поєднання зазначених двох векторів – державного і громадського – у підсумку визначатиме державотворчу інформаційну політику, яка здійснюється не лише державою, а й недержавними суб'єктами, і спрямовується на розвиток держави як організаційної основи та необхідної умови існування і розвитку певної спільноти в її межах.

Такий підхід передбачає у процесі здійснення інформаційної політики партнерську взаємодію держави і громадянського суспільства на основі ідеології державотворення «як засобу духовної консолідації суспільства, упередження і гасіння соціально небезпечних конфліктних ситуацій», проект концепції якої був запропонований НАН України за доповіддю академіка О. Онищенка ще у 2007 р. [4].

На сучасному етапі ефективна державотворча інформаційна політика у підсумку має сприяти вирішенню питання консолідації національного інформаційного простору України як інформаційної основи для розвитку українського народу, делегітимізації анексії Російською Федерацією суверенних українських територій та агресивних дій Росії щодо України.

Необхідною умовою успішної реалізації зазначених напрямів є організація комплексу заходів у різних площинах – офіційній, дипломатичній, науковій, культурно-освітній, громадській.

Інформаційним підґрунтям офіційного та дипломатичного рівнів державотворчої інформаційної політики є науковий рівень, на якому для широкого загалу з наукових позицій обґрунтовується законність перебування вказаних територій у складі України, їх інтегрованість у загальноукраїнську історію, висвітлюються особливості й наслідки радянської та імперської політики Росії стосовно України, розкривається специфіка суспільно-політичних процесів, пов'язаних з Революцією гідності та її наслідками для українського суспільства і держави. Результати таких наукових досліджень мають закласти фундамент для вироблення єдиного для українців концепту національної пам'яті, який стане основою для піднесення національної свідомості і консолідації української нації.

Надзвичайно актуальними у цьому зв'язку є проекти, що реалізуються академічними науковими установами.

Інститут історії України НАН України в рамках започаткованої 2014 р. серії наукових досліджень «Студії з регіональної історії»¹ та її науково-популярної підсерії «Степова Україна»² станом на серпень 2015 р. видав низку

¹ Довідково: Колективні праці в науковій серії «Студії з регіональної історії» (2014 р.) : Крим: шлях крізь віки. Історія у запитаннях і відповідях / відп. ред. В. А. Смолій; упоряд. Г. В. Боряк; Ін-т історії України НАН України. – К. : Ін-т історії України, 2014. – 456 с.; Схід і Південь України: час, простір, соціум. В 2 т. – Т 1 : Колективна монографія / Л. Буряк, Я. Верменич (керівник авт. кол.), Т. Винарчук та ін.; відп. ред. В. А. Смолій; Ін-т історії України НАН України. – К. : Ін-т історії України, 2014. – 378 с. – (Студії з регіональної історії); Крим від античності до сьогодення: Історичні студії / відп. ред. В. Смолій; Ін-т історії України НАН України. – К. : Ін-т історії України, 2014. – 707 с. – (Студії з регіональної історії).

² Індивідуальні праці в науково-популярній підсерії «Студії з регіональної історії. Степова Україна» : Пиріг Р. Я. Донбас у складі Української гетьманської держави (травень – листопад 1918 року) / Р. Я. Пиріг; Ін-т

монографічних досліджень, присвячених розкриттю історії військово-господарського освоєння українцями від початку 1500-х років і до кінця 1700-х років території сучасних Донеччини та Луганщини, висвітленню колонізаційних аспектів Надазов'я в контексті міжнародних відносин і міжнаціональних контактів кінця XVII – початку XX ст., розгляду найбільш важливих напрямів індустріального освоєння Донбасу в XIX – на початку XX ст., відображенню короткого періоду перебування Донецького басейну у складі гетьманської держави Павла Скоропадського, теоретико-методологічному обґрунтуванню нових просторово-часових підходів до дослідження регіональної специфіки Сходу і Півдня України.

Як зазначається на сайті інституту, «Студії з регіональної історії» спрямовані «на створення наукового підґрунтя для вироблення концептуальних підходів дослідження регіонів України та популяризацію наукових знань з регіональної історії в українському соціумі. Саме тепер, коли війна на Сході України виявила безліч факторів нестабільності, пов'язаних із регіональною строкатістю, з'явилася можливість проаналізувати історичні витоки ризиків і загроз, простежити вплив політики й культурно-історичного середовища на самопочуття людей і поведінкові реакції. Започаткована серія досліджень є унікальним науковим проектом, який спрямований на переосмислення традиційного історичного наративу вітчизняної історії під кутом зору територіальності та регіональної ідентичності» [6].

Співробітники **Інституту політології та етнополітичних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України** підготували колективну монографію «Донбас в етнополітичному вимірі» [1] за результатами комплексного дослідження історії і сучасної динаміки етнополітичних процесів на території українського Донбасу. У контекстах цієї динаміки автори монографії розкривають зв'язок етнічного і політичного в генезисі складу, зайнятості та соціально-професійної стратифікації, мовних, культурних і релігійних орієнтацій та переваг,

історії України НАН України. – К.: Ін-т історії України, 2014. – 41 с. – (Студії з регіональної історії. Степова Україна); Донік О. М. З історії індустріального освоєння Донбасу (XIX – початок XX ст.) / О. М. Донік; відп. ред. О. П. Реєнт; Ін-т історії України НАН України. – К.: Ін-т історії України, 2014. – 60 с. – (Студії з регіональної історії. Степова Україна); Чухліб Т. В. Донеччина та Луганщина – козацькі землі України (XVI–XVIII ст.) / Т. В. Чухліб; відп. ред. В. Смолій; Ін-т історії України НАН України. – К.: Ін-т історії України, 2014. – 105 с. – (Студії з регіональної історії. Степова Україна); Усенко П. Г. Маріуполь: грецьке забарвлення українського Надазов'я (кінець XVIII – початок XX ст.) / П. Г. Усенко; Ін-т історії України НАН України. – К.: Ін-т історії України, 2014. – 108 с. – (Студії з регіональної історії. Степова Україна); Головка В. Олигархи из города роз. Становление и развитие крупного капитала Донбасса (1991–2014 гг.) / В. Головка; Ін-т історії України НАН України. – К.: Ін-т історії України, 2014. – 74 с. – (Студії по регіональній історії. Степная Украина); Якубова Л. Д. Етнонаціональна історія Донбасу: тенденції, суперечності, перспективи в світлі сучасного етапу українського націотворення / Л. Д. Якубова; Ін-т історії України НАН України. – К.: Ін-т історії України, 2014. – 109 с. – (Студії з регіональної історії. Степова Україна); Папакін Г. В. Донбас на «чорній дошці»: 1932–1933. Науково-популярний нарис / Г. В. Папакін; Ін-т історії України НАН України; Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К.: Ін-т історії України, 2014. – 44 с. – (Студії з регіональної історії. Степова Україна); Верменич Я. Донбас як порубіжний регіон: територіальний вимір / Я. Верменич. – К., 2014 (друкується); Шандра В. Адміністративний устрій Донеччини у XIX ст. / В. Шандра. – К., 2014 (друкується); Молчанов В. Формування Донецького вугільного басейну: ресурси і населення / В. Молчанов. – К., 2014 (друкується).

регіональної ідентичності та особливостей суспільної поведінки населення Донбаського регіону України. У дослідженні також обґрунтовано комплекс пропозицій щодо умов і способів реінтеграції Донбасу і його населення в суспільний простір України.

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України 2014 р. видав монографію Г. П. Півторака «Українці: звідки ми і наша мова. Дослідження, факти, документи» [3], у якій на основі найновіших досягнень історичних та філологічних наук популярно розповідається про найдавніших мешканців на території сучасної України, про походження слов'ян і витоки українського етносу; спростовано доктрину про «давньоруську народність» і «спільну колиску» українців, росіян та білорусів, простежено основні етапи й особливості формування цих народів та їхніх мов, розкрито терміни «Русь», «Росія», «Великоросія», «Малоросія», висвітлено походження назви «Україна». В останній частині монографії подано хроніку антиукраїнських указів, заборон, репресій і геноцидів; у додатку – деякі важливі історичні свідчення та документи.

Активізація наукових досліджень, спрямованих на переосмислення минулого і вибудовування науково обґрунтованого підходу до розв'язання проблем сьогодення, актуалізувала завдання з формування відповідної джерельної бази, основу якої становлять бібліотечні й архівні фонди, та організації до неї широкого доступу.

У контексті формування й організації фонду національної пам'яті варто розглядати проект «Південь і Схід України. Історіографічний дискурс. Матеріали до бібліографії (XVIII – поч. XXI ст.)», який реалізується **Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського (НБУВ) НАН України**. Бібліографічний покажчик передбачає бібліографічні описи документів, що стосуються історії Півдня і Сходу України з найдавніших часів до сьогодення. Географічні межі проекту охоплюють Донецьку, Дніпропетровську, Запорізьку, Луганську, Миколаївську, Одеську, Харківську, Херсонську області та АР Крим. Мета видання – мовою бібліографії висвітлити історію цих регіонів як невід'ємної складової історії України, репрезентувати документальний масив, що відображає політичний, соціально-економічний, науково-освітній та культурний розвиток і трансформації, створити основну інформаційну базу подальших історичних досліджень. У планах – подати бібліографічні відомості про офіційні, архівні документи, книги, матеріали наукових конференцій, наукові збірники, загальні та регіональні енциклопедії, довідники, бібліографічні покажчики, видані в Україні та за її межами з кінця XVIII ст. до 2014 р. включно.

Зазначимо, що від початку свого формування орієнтовані на здійснення функції «національної пам'яті» національні бібліотеки виконують свою місію, відбираючи та зберігаючи важливу для розвитку нації інформацію, розширюючи доступ до бібліотечного фонду. Разом з тим, вони виступають координаторами створення і навігаторами єдиної системи інформаційного ресурсу національного надбання. Виходячи із специфіки фондів національних бібліотек, їх варто розглядати як інформаційне ядро системи забезпечення

інформаційного суверенітету держави, інформаційну основу, навколо якої відбувається формування національного інформаційного простору, забезпечується циркуляція в ньому інформації, спрямованої на консолідацію нації та її розвиток.

На жаль, на сьогодні концептуальні засади розвитку і організації діяльності вітчизняних бібліотечних установ національного рівня формально не узгоджені з потребою зміцнення національного інформаційного суверенітету, а на державному рівні відсутнє бачення місця бібліотечних інституцій у системі організації інформаційної безпеки України та зміцненні її національного інформаційного суверенітету. Зокрема, досі не прийнятий закон про національні бібліотеки, а в розробленому Міністерством інформаційної політики проекті Концепції інформаційної безпеки України серед суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки України бібліотеки не значаться, не йдеться про захист національної ідентичності, не розглядається як складова національної безпеки культурна політика [2]. Така ситуація заважає налагодженню системної роботи і комплексному підходу в цій сфері.

Водночас зауважимо, що, враховуючи специфіку фондів національних бібліотек як сховища документованої національної пам'яті, саме національні бібліотеки мають стати тим інформаційним підґрунтям, навколо якого вибудовуватиметься інформаційна безпека держави.

На окрему увагу в контексті формування і збереження національної пам'яті як ідейно-духовної основи національної ідентичності заслуговує соціокультурний дискурс національних бібліотек. На сьогодні аналіз соціокультурного дискурсу вітчизняних національних бібліотек, у тому числі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського НАН України, засвідчує процес його трансформації в бік актуалізації таких смислів, як «неперервність традицій державності», «трагічні сторінки вітчизняної історії» (Голодомори, участь у першій і другій світових війнах як трагедія українського народу та ін.), «соборність» у поєднанні з «регіональною специфікою», «багатий культурний та інтелектуальний спадок». Така трансформація відбувається під впливом як суспільних очікувань у вигляді запитів користувачів, так і державного замовлення.

Сприяти осмисленню тих процесів, що відбуваються сьогодні в українському соціумі, та їх історичних витоків має організація експертно-наукового обговорення у форматах наукових конференцій, круглих столів, семінарів тощо. Протягом лише 2014 – 2015 рр. в Україні з метою обговорення окреслених питань та вироблення відповідних пропозицій були організовані такі поважні наукові заходи, як Всеукраїнська наукова конференція «Дослідження Сходу і Півдня України в історичній ретроспективі: підсумки і проблеми» (Київ, 10 червня 2014 р.; організаторами заходу виступили Інститут історії України НАН України, Український інститут національної пам'яті, Донецький національний університет, Запорізький національний університет, Маріупольський державний університет, Миколаївський державний університет імені В. О. Сухомлинського, Одеський національний морський університет, Одеський національний університет імені І. І. Мечнікова,

Східноукраїнський національний університет імені В. Даля), наукова конференція «Україна і Росія: що далі?» (Київ, 21 листопада 2014 р.; організатори – Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України у співпраці з Національним інститутом стратегічних досліджень та Асоціацією політичних наук України; основні теми для обговорення: проблеми цивілізаційної ідентифікації України і Росії; історичні витоки формування політичної культури України і Росії; пострадянські трансформації в Україні і Росії; наслідки нинішнього конфлікту для історичних доль України і Росії; перспективи створення контактної зони у відносинах двох країн; вплив українсько-російського конфлікту на міжнародні процеси); Х Курасівські читання «Політична криза у перехідному суспільстві» (Київ, 9 жовтня 2014 р., організатор – Інститут політичних та етнонаціональних досліджень НАН України ім. І. Ф. Кураса), круглий стіл «Україна в Другій світовій війні: проблеми і перспективи дослідження історичних джерел» (Київ, 15 жовтня 2015 р., організатор – Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України), Перша і Друга Міжнародні наукові конференції «Крим в історії України» (Київ, відповідно 2 грудня 2014 р. та 8 жовтня 2015 р., організатор – Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України), Міжнародна наукова конференція «Нюрнберзький трибунал: історія, компроміси та сучасні наслідки» (Київ, 19-20 листопада 2015 р., організатор – Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України) тощо.

У контексті розгляду інструментів здійснення державотворчої інформаційної політики не можна оминати увагою інтернет-комунікацію, яка набуває дедалі більшого поширення і охоплює інтернет-сегменти вітчизняного інформаційного простору та інформаційних просторів інших країн.

У зв'язку з цим варто відзначити, що в інтернет-середовищі протягом 2013–2014 рр. було розгорнуто інтернет-проект «Лікбез. Історичний фронт» для протидії нав'язуванню українській спільноті з боку Росії негативним інформаційним впливам та ідеологемам, який функціонує завдяки консолідації зусиль і партнерській взаємодії представників «Наукового гуманітарного товариства» (ініціатор проекту, www.nestor-ua.org), «Інституту національної пам'яті» (www.memoiry.gov.ua), «Інституту історії України НАН України» (www.history.org.ua), Сайту «Історична правда» (www.istpravda.com.ua).

Організатори проекту зазначають: метою проекту «Лікбез. Історичний фронт» є інформування всіх зацікавлених – жителів України, Росії чи інших країн світу, про ключові суперечки з приводу того «що таке Україна», «що таке історія України» і що таке «територія України», «чим Україна відрізняється від Росії», «у чому різниця історичних позицій України і Росії на тлі їх протистояння», «як сформувалися українська ідентичність і український народ», «як і на яких підставах сформувалася українська територія». «Ми викладаємо основні міфи або стереотипи і даємо відповідь, засновану на фактах і документах. Наш читач може сам робити з цього висновки і використовувати отриману інформацію так, як йому заманеться. Наше завдання – не нав'язати

якусь ідею, а надати інформацію» [8].

Як пояснюють засновники проекту, формат академічних інтернет-публікацій українських наукових установ явно недостатній через їхні великі обсяги, складності сприйняття звичайною людиною і виключну україномовність [5]. Враховуючи потребу в достовірній об'єктивній інформації не лише українців, а й мешканців Росії та далекого зарубіжжя, сьогодні функціонування проекту підтримується в трьох мовних версіях – українській, російській та англійській, що засвідчує спрямованість його впливу як на вітчизняний інформаційний простір, так і на російський та інформаційний простір інших зарубіжних країн.

Відповідно до задуму засновників, сьогодні інтернет-сайт «Лікбез. Історичний фронт» містить основний необхідний (достатній) обсяг інформації про історію України, формування української ідентичності, країни, держави і народу, про витоки та стан російсько-українських відносин. Це – своєрідний «довідник-цитатник», підготовлений професійними істориками, співробітниками авторитетних наукових інститутів та університетів, які відповідають за зміст публікацій своєю професійною репутацією.

Розглянуті приклади засвідчують інтенсифікацію в українському науковому академічному середовищі процесу створення необхідної для успішного протистояння російським маніпулятивним впливам наукової бази, яка слугуватиме основою як для вироблення відповідної національним інтересам України державотворчої політики, так і для конструювання сучасної національної свідомості.

Список використаних джерел

1. Донбас в етнополітичному вимірі. – Київ : ІІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2014. – 584 с.
2. Концепція інформаційної безпеки [Електронний ресурс] : проект. – Режим доступу: http://mip.gov.ua/done_img/d/30-project_08_06_15.pdf. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 12.09.2015.
3. Півторак Г. П. Українці: звідки ми і наша мова. Дослідження, факти, документи / Г. П. Півторак. – Київ : Віпол, 2014. – 280 с.
4. Про концепцію ідеології державотворення в Україні [Електронний ресурс] : постанова Президії НАН України № 227 від 10.07.96 р. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/spart89/inx89975.htm>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 12.09.2015.
5. Про проект [Електронний ресурс] // Лікбез. Історичний фронт. – Режим доступу: <http://likbez.org.ua/uk/meta-proektu>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 13.09.2015.
6. Студії з регіональної історії [Електронний ресурс] // Ін-т історії України НАН України. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?askAbout=stdregion>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 19.04.2015.
7. Токар О. Державна інформаційна політика: проблеми визначення концепту [Електронний ресурс] / Олена Токар // Політичний менеджмент. –

2009. – № 5. – С. 131–141. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/71089/14-Tokar.pdf?sequence=1>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 12.09.2015.

8. Likbez. Історичний фронт [Електронний ресурс] : веб-сайт. – Режим доступу: <http://likbez.org.ua/uk/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 13.09.2015.

Міжнародне співробітництво

20–22 травня 2015 р. в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України відбулася XII Міжнародна наукова конференція «Археологія Заходу України». У конференції взяли участь понад 70 науковців з академічних установ та вищих навчальних закладів України, Польщі, Росії, Білорусі.

Завідувач відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України О. Ситник презентував новий випуск збірника «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині» (Львів, 2015), а також монографії співробітників відділу В. Войнаровського, В. Гупало, М. Бандрівського, Н. Булик (*Західний науковий центр Національної академії наук України* (http://znc.com.ua/ukr/news/2013/201505_arheology.php)).

Корпоративне співробітництво

18–19 вересня 2015 р. у м. Львів на базі Міжнародного центру правових та історико-політичних досліджень країн Центрально-Східної Європи Київського університету права (КУП) НАН України відбувся Всеукраїнський семінар «Роль навчально-реабілітаційних центрів у створенні регіонального та корекційно-реабілітаційного освітнього простору для дітей з особливими освітніми потребами». Організаторами заходу виступили КУПНАН України, Всеукраїнська громадська організація «Наукове товариство інвалідів “Інститут соціальної політики”», кафедра ортопед агогії та реабілітології Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова.

З вітальним словом до присутніх звернулися ректор КУП НАН України професор Ю. Бошицький та начальник Управління ліцензування. На заході були присутні почесні гості – директор Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, доктор історичних наук, професор М. Литвин і директор Інституту регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України, доктор економічних наук, професор В. Кравців. Семінар відвідали близько 100 учасників, серед яких – провідні вчені, представники державних інституцій, фахівці із соціальної реабілітації та правового захисту осіб з інвалідністю, психологи, соціальні педагоги, соціальні працівники, представники реабілітаційних центрів, дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів і з різних регіонів України.

Головною метою проведення семінару було з'ясування багатьох ключових концептуальних теоретичних і прикладних питань, пов'язаних зі створенням регіонального й корекційно-реабілітаційного освітнього простору для дітей з особливими освітніми потребами, здійсненням порівняльного аналізу соціально-правового забезпечення, освіти та реабілітації дітей і дорослих з інвалідністю у країнах Центрально-Східної Європи й започаткування нових міжнародних проектів і досліджень у цій сфері, а також обмін досвідом і з приводу проблем практичної роботи з дітьми з обмеженнями життєдіяльності.

Під час заходу було заслухано доповіді, які відзначилися актуальністю, новизною, практичною цінністю й відобразили накопичений науковий та виробничий досвід, розкрили стан і перспективи досліджень у сфері розв'язання теоретико-прикладних освітніх, соціальних та правових проблем захисту й реабілітації осіб з обмеженнями життєдіяльності.

Учасники семінару обговорили численні проблемні питання, а саме:

- концептуальні засади створення та функціонування навчально-реабілітаційного простору у розвитку дітей з обмеженнями життєдіяльності;
- формування комплексного підходу до надання освітньо-реабілітаційних і корекційних послуг особам з особливими потребами;
- висвітлення проблем та віднайдення оптимальних шляхів становлення й розвитку інклюзивної освіти;
- створення сприятливого середовища для реабілітації та адаптації студентської молоді з особливими освітніми потребами в умовах вищого навчального закладу.

У межах семінару відбулося також засідання круглого столу з теми: «Актуальні питання соціально-правового захисту та реабілітації осіб з обмеженнями життєдіяльності в країнах Центрально-Східної Європи».

Учасники круглого столу під час своїх виступів розглянули ключові аспекти нормативного регулювання відносин у сфері соціально-правового захисту осіб з обмеженнями життєдіяльності та висловили власні пропозиції щодо вдосконалення законодавчої регламентації досліджуваної сфери відносин. За підсумками дискусій та обговорення доповідей учасники заходу ухвалили низку резолютивних рішень. Ними, зокрема, було досягнуто консенсусу щодо того, що розв'язання проблем створення регіонального й корекційно-реабілітаційного освітнього простору для дітей з особливими освітніми потребами можливе лише завдяки об'єднанню зусиль державних і недержавних органів соціальної сфери, реабілітаційних центрів, навчальних закладів, громадських організацій інвалідів.

Одним з рішень семінару зафіксовано необхідність надання юридичної підтримки при розгляді питань про фінансове забезпечення реалізації законодавчих актів щодо виховання, навчання та професійної освіти осіб з порушеннями психофізичного розвитку, а також подальшого визнання громадських організацій (які займаються корекційно-реабілітаційним напрямом роботи з особами з порушенням життєдіяльності) на державному рівні повноцінними учасниками державотворчого процесу, врахування їх досвіду й залучення їх до співпраці (*Національна академія наук України*

<http://www.nas.gov.ua/UA/news/Pages/contents.aspx?ffn1=ID&fft1=Eq&ffv1=2567>).

Видатні імена академічної науки

22 вересня 2015 р. в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України відбулися Потебнянські читання, присвячені 180-річчю від дня народження видатного українського вченого-мовознавця Олександра Опанасовича Потебні.

У заході взяли участь науковці й освітяни з України та Білорусі. Особливу зацікавленість і жваве обговорення присутніх викликали доповіді члена-кореспондента Національної академії наук Білорусі О. Лукашанця й українських дослідників-мовознавців – доктора філологічних наук Л. Іванової та доктора філологічних наук І. Синиці.

У виступах цих учених порушувалися надзвичайно актуальні проблеми учасного мультикультурного світу – двомовність, варіанти національної мови, лінгвістичні засади національної ідеї тощо. З важливими й інформативними доповідями виступили також доктор філологічних наук Т. Лукінова та кандидати філологічних наук В. Денисюк, О. Скоробогатова, В. Іваненко, О. Радчук, Т. Охріменко, Т. Марченко, які зосередили свою увагу на науковій діяльності О. Потебні як компаративіста й етимолога, розглянули та прокоментували його фразотвірну концепцію та теорії про іменне словотворення, а також проаналізували окремі висовки О. Потебні в галузі фольклористики.

Організатор Потебнянських читань (із 1977 р.), відповідальний редактор збірників матеріалів цих конференцій, провідний науковий співробітник Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, доктор філологічних наук В. Франчук виголосила доповідь про досі невідому монографію О. Потебні, присвячену словотвірній структурі слов'янських дієслів. За підсумками роботи заходу буде видано збірник наукових доповідей (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua/UA/news/Pages/contents.aspx?ffn1=ID&fft1=Eq&ffv1=2568>)).

Наука України сьогодні

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

28 травня в НТУУ «КПІ» відбулася XVI Міжнародна науково-практична конференція «Відновлювана енергетика та енергоефективність у XXI столітті». Її організаторами виступили Представництво Польської академії наук у м. Київ, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», Інститут відновлюваної енергетики НАН України, МНТЦ вітроенергетики НАН України, Кафедра ЮНЕСКО «Вища

технічна освіта, прикладний системний аналіз та інформатика» при НТУУ «КПІ» та ННК «Інститут прикладного системного аналізу». Конференцію організовано під патронатом Надзвичайного і Повноважного Посла Республіки Польща в Україні Г. Літвіна.

Участь у відкритті конференції та її першому пленарному засіданні взяли Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Польща в Україні Г. Літвін, Комерційний Аташе Посольства Республіки Корея в Україні Кім Кван Хі, керівник представництва Польської академії наук у Києві Г. Собчук, директор Департаменту розвитку відновлювальної енергетики Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України І. Ковальов, представники інших органів державної влади та міжнародних організацій, працівники енергетичних компаній і науковці з України, Польщі, Німеччини, Данії, Китаю, а також викладачі, аспіранти та студенти НТУУ «КПІ».

Провідні українські й зарубіжні науковці обговорюватимуть дуже актуальні для України проблеми відновлювальної енергетики та енергоефективності. Важливо, що доповіді, які винесено на розгляд конференції, стосуються не лише теоретичних, але й суто практичних питань. Тому, власне, конференція і має статус науково-практичної. Учасники розглядатимуть тенденції розвитку та перспективи використання відновлюваних джерел енергії, електро- і біоенергетичних ресурсів, водневої, геотермальної та гідроенергетики, проблеми теплопостачання, особливості енергетичного менеджменту, технічні питання енергогенерації та енергозбереження тощо.

Метою конференції стало обговорення проблем та перспектив розвитку використання відновлюваних джерел енергії, електро- і біоенергетичних ресурсів, тепла землі і теплопостачання країни за рахунок енергії сонця, вітру, гідроенергетичних ресурсів, а також реалізації заходів для енергозбереження та енергоефективності (*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»* (<http://kpi.ua/15-05-28>). – 2015. – 28.05).

* * *

1 червня 2015 р. на базі Міжнародного університету бізнесу і права проведено Міжнародну науково-практичну конференцію з теми «Інституційні механізми зближення законодавчих норм між Україною та Європейським Союзом в період економічної кризи».

Для участі в конференції були запрошені: посадові особи органів влади та місцевого самоврядування, представники Головного управління ДСНС України в Херсонській області, Головного територіального управління юстиції у Херсонській області, приватні нотаріуси, професорсько-викладацький склад і студенти вищих навчальних закладів України та зарубіжжя.

Виступ на конференції О. Предместнікова з доповіддю на тему: «Співробітництво України та Європейського Союзу у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) коштів та фінансуванням тероризму». Робота в секціях, а саме: «Економіка»: Механізм стабілізації кризових явищ в економіці

України; «Право»: Правовий компонент Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: реалії та перспективи, напрямки та механізми розвитку.

Питання вибору вектора зовнішньої інтеграції перед Україною вже не стоїть. Проте на порядку денному постає утвердження євроінтеграційних орієнтирів як основного змісту реформування українського суспільства. Досвід країн – нових членів ЄС засвідчив, що євроінтеграція може стати успішною лише тоді, коли вона дійсно набуде рівня національної ідеї, а кожний член суспільства усвідомить її значущість особисто для себе. На жаль, непевність і тривалість шляху України до підписання Угоди не сприяла формуванню у суспільстві адекватного розуміння сутнісного значення євроінтеграції в якісному оновленні суспільства (*Газета Постфактум* (<http://www.postfactum.ks.ua/2015/06/03/конференція-2.html>). – 2015. – 3.06).

* * *

Одним з перших в Україні, кому вдалося скористатися з переваг від приєднання України до рамкової програми ЄС з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020», став молодий хімік І. Гуральський, молодший науковий співробітник хімічного факультету Київського національного університету ім. Т. Шевченка.

Його проект щодо розробки нових наноматеріалів, підготовлений спільно з німецькими колегами, пройшов конкурсний відбір та отримав фінансування в 100 тис. євро. Науковець займається дослідженням сполук зі спіновими переходами, що можуть знайти застосування в нових носіях інформації, як хімічні сенсори тощо.

Участь у міжнародній грантовій програмі «Горизонт 2020» відкриває для українських науковців широкі можливості для реалізації своїх ідей, для співпраці з європейськими колегами, оновлення матеріально-технічної бази наших наукових та навчальних закладів, для підтримки молодих науковців. Україна отримала виключне право стати асоційованим учасником цієї програми, сплативши лише 5 % свого членського внеску з можливістю оплати протягом чотирьох років. Загальний бюджет програми становить порядку 80 млрд євро (*Labprice.ua Провідний український лабораторний портал* (http://www.labprice.ua/novini_nauki_i_osviti/ukrainskij_ximik_otrimav_100_tisya_ch_yevro_vid_yes_na_doslidzhennya). – 2015. – 1.05).

* * *

2 червня 2015 р. голова парламентського Комітету з питань науки і освіти зустрілася з послом Ізраїлю в Україні Е. Белоцерковські з метою обговорення питань обміну досвідом у сферах реабілітації та соціалізації ветеранів АТО, освіти та науки.

На початку зустрічі Л. Гриневич зазначила: «Сьогодні маємо зробити все можливе, щоб досвід дружніх країн допоміг у процесі адаптації та, за необхідності, перепідготовки ветеранів АТО».

Посол зауважив, що ізраїльське законодавство та система освіти мають численні законопроекти та програми, спрямовані на допомогу громадянам-учасникам бойових дій.

Голова комітету розповіла про здобуття Україною членства в програмі наукових досліджень «Горизонт 2020» і висловила сподівання на започаткування партнерських проектів у цій програмі. Посол Ізраїлю зацікавився перспективами наукового співробітництва.

На зустрічі також порушувалися питання обміну досвідом в освітній галузі.

Особливу увагу Л. Гриневич приділила досвіду університетів Ізраїлю щодо популяризації досліджень та інновацій ізраїльськими компаніями. Е. Белоцерковські виступив із пропозицією організувати зустріч-семінар за участі одного з Нобелівських лауреатів Ізраїлю з українськими освітянами та студентством (*Комітет з питань науки і освіти* (http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article.jsessionid=C35805EE7332A1BA89821475BD1A9D88?art_id=65104&cat_id=44731). – 2015. – 5.05).

* * *

Удосконалення освіти національних меншин України та Республіки Польща було основним питанням зустрічі представників Міністерства освіти і науки України та делегації Міністерства освіти Польщі, яка відбулася 9 червня 2015 р. у МОН.

У зустрічі взяли участь П. Полянський, заступник міністра освіти і науки України, Е. Дудек, заступник міністра національної освіти Республіки Польща, а також представники міністерств та експерти з питань освіти нацменшин.

П. Полянський подякував усім польським громадянам за важливу для України підтримку в складний для країни час та їхню солідарність і на політичному, і на суспільному рівнях. Окрім того, досвід Польщі як члена Вишеградської четвірки з інтеграції у євроатлантичний простір є цінним сьогодні для модернізації української освіти.

Під час зустрічі сторони зосередили увагу на питанні освіти національних меншин, зокрема поляків в Україні та українців у Польщі. П. Полянський повідомив, що представники польської нацменшини мають можливість складати зовнішнє незалежне оцінювання польською мовою. Також цього року уперше було проведено Всеукраїнську олімпіаду з польської мови та літератури. Загалом, сьогодні в Україні здобувають освіту польською мовою близько 1600 дітей, 26 500 дітей вивчають польську як предмет та ще 10 000 – вивчають її факультативно в гуртках. І, як зауважив заступник міністра, цікавість до вивчення польської мови серед української молоді інтенсивно зростає, оскільки багато учнів орієнтуються на вступ до польських вищих навчальних закладів.

Разом з тим українська та польська сторони обговорили низку питань щодо освіти національних меншин, які потребують координації зусиль обох країн. Зокрема, ідеться про забезпечення та обмін якісними підручниками, у тому числі в електронному форматі; взаємне визнання рівнів кваліфікації

вчителів та відповідна оплата праці; створення можливості для етнічних українців вивчати українську мову як іноземну за вибором у будь-якій польській школі (що аналогічно функціонує в Україні для польської мови); організація обмінів учнів для ефективнішого вивчення ними української та польської мов; розробка стратегій освіти нацменшин як в Україні, так і в Польщі тощо.

За підсумками зустрічі представники Міністерства освіти і науки України та делегації експертів з Республіки Польща домовилися про подальшу конструктивну співпрацю (*Урядовий портал* (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248230390&cat_id=244277212). – 2015. – 9.06).

Загальна характеристика наукової і науково-технічної діяльності

Український астрофізик продовжує стверджувати, що на Великому адронному колайдері (далі – ВАК) вчені шукають докази існування частинок, яких немає в природі.

Європейська рада ядерних досліджень (ЦЕРН) після дворічної перерви знову запустила в роботу Великий адронний колайдер (ВАК). Ідеться про гігантський 27-кілометровий прискорювач заряджених частинок, збудований на кордоні Швейцарії та Франції задля практичного підтвердження теорій походження й будови Всесвіту. Річ у тім, що існуючі гіпотези астрофізиків не складаються в гармонійну мозаїку, кожен пазлик якої б ідеально вписався в єдину картину світобачення. Тобто людство, незважаючи на всі наукові потуги, і досі мало що знає про оточуючу нас матерію. Утім, на думку чернігівського вченого А. Іванова, який, за його словами, давно розкрив цю таємницю, новий запуск колайдера буде таким же малоефективним, як і всі попередні. Шанс перевірити його припущення з'явиться вже за місяць, коли ЦЕРН озвучить результати нових досліджень.

За словами А. Іванова, за допомогою ВАК учені прагнуть звести до однієї об'єднавчої гіпотези розрізнені теорії взаємодії елементарних частинок. Потрібно це для того, аби підтвердити чи спростувати «Теорію великого вибуху», що, на їхню думку, міг стати першопричиною виникнення Всесвіту. Сучасні фізики запевняють, що наприкінці 90-х років вивели стандартну модель (СМ) мікросвіту, за допомогою якої змогли підтвердити наявність сильної, слабкої та електромагнітної взаємодії елементарних частинок. Але вигукнути «Еврика!» їм нібито заважає одна єдина проблема: за допомогою СМ неможливо пояснити такий фактор, як гравітаційна взаємодія, що робить недоказовою всю теорію.

Учений теорію циклічності функціонування зірок і галактик подав у науковій праці «Живий організм Всесвіту» більше 12 років тому, а потім і в книзі під однойменною назвою. У більш ніж 70 наукових статтях, розміщених в Інтернеті, просто більш детально описав будову і функціонування як кожного окремого космічного об'єкта, так і Всесвіту в цілому. Нічого цього сучасна астрофізика не знає.

Що стосується теорії побудови і функціонування елементарних частинок, то вчений у своїх статтях показав на малюнках як насправді збудовані мезони і гіперони. Це повністю спростувало хибну теорію побудови мікросвіту на основі кварків і бозона Хіггса. Було доведено, що останні не існують, оскільки всі взаємодії між елементарними частинками відбуваються тільки шляхом електромагнітної взаємодії. Решта з'явилася в уяві вчених тільки тому, що науковий світ не знав, як насправді збудовані нуклони, ядра атомів і самі елементарні частинки. Гравітація – це теж один з видів електромагнітної взаємодії.

У своїх наукових статтях А. Іванов виклав інформацію тільки про структуру мезонів і гіперонів, але мені відомо, яку мають будову протони і нейтрони, а також усі без винятку відомі ядра та їх ізотопи з урахуванням ролі кожного нуклона в їх структурі. Ученому вдалося навіть відкрити декілька нових невідомих частинок.

Учений стверджує, що так зване «червоне зміщення» у спектрах зірок і галактик сучасні астрономи трактують неправильно. Матерія майже зі швидкістю світла рухається до центру галактики, у якому розташована величезна чорна діра, а фізики, навпаки, вважають, що це саме галактики розбігаються в різні боки. Тобто матерія галактик дійсно від них віддаляється у напрямку центру, а самі галактики залишаються на своєму місці.

Відомий американський астроном Е. Хаббл першим помітив зсув ліній галактичних спектрів у бік червоної частини спектра. Після цього він зробив фатальну помилку, припустивши, що галактики віддаляються та й ще з величезною швидкістю. Так для астрофізичної науки настали важкі часи. Фатальне припущення Е. Хаббла й стало причиною виникнення «Теорії великого вибуху». Учені вирішили, якщо галактики розбігаються, то колись мав відбутися цей «вибух». Вони навіть «визначили» термін, коли це могло статися – приблизно 13 млрд років тому. І тепер, за словами вченого, підганяють всі події в космосі під цей абсурдний феномен, коли трактують самі події.

Цьому сприяло і виявлення так званого реліктового теплового випромінювання, яке одразу було пов'язане з цим «вибухом». А насправді, галактики живуть своїм життям і в кожній з них є свій рівень теплового випромінювання, який поступово змінюється.

За словами А. Іванова, Всесвіт – це стаціонарна система. Він існував і існуватиме вічно. Коли провідні вчені зрозуміють, що вища духовна сила створила світ не для того, щоб він розлетівся в різні боки й загинув, тоді астрофізика почне розвиватись у правильному напрямі. Вигадками про «Великий вибух» просто дуже зручно прикривати своє повне нерозуміння механізмів функціонування живого організму Всесвіту.

У жовтні 2009 р. учений зробив додаток до Другого закону термодинаміки. Тепер він звучить так: «Неможливий перехід теплоти від тіла більш холодного до тіла більш нагрітого без будь-яких змін у системі або в навколишньому середовищі, за винятком, коли маса більш нагрітого тіла перевищує $5,46 \cdot 10^{31}$ кг. Це мінімальна маса, яку може мати чорна діра. За меншої маси це

вже буде видима нейтронна зірка. Ідеться про цикл життєдіяльності. Отже, чорні діри – це ті космічні об'єкти, які рятують Всесвіт від теплової смерті» (Іванов А. *Об'єднавча теорія Всесвіту / Бесіду вела Л. Салімонович // Україна молода* (<http://www.umoloda.kiev.ua/number/2664/203/93526/>). – 2015. – 9.06).

Аерокосмічна і авіаційна галузі

Голова Державного космічного агентства України О. Уруський:

Створення і виробництво вітчизняної ракетної і ракетно-космічної техніки традиційно, ще з радянських часів, – у системі тодішнього Міністерства загального машинобудування СРСР – функціонувало на засадах широкої виробничої кооперації багатьох підприємств і організацій. Після розпаду СРСР і здобуття Україною незалежності українські суб'єкти цієї галузі зберегли чимало зв'язків з партнерами з інших держав, котрі виникли на пострадянському просторі, у тому числі з Російською Федерацією.

Ця проблема є досить простою, тому що і нині у ракетах-носіях, які виготовляються в Україні (це «Зеніти» і «Циклони»), досить вагома (у відсотках) частка комплектуючих постачається з Росії. Зокрема, виробнича кооперація по «Зенітах», яка склалася в СРСР ще у 80-х роках ХХ ст. (перший пуск первістка цього сімейства — «Зеніта-2» — відбувся 13 квітня 1985-го), по суті, залишилася, на жаль, такою і дотепер.

Щодо «Циклонів», то тут ситуація дещо інша, оскільки систему постачання комплектуючих до них удалося змінити під час розробки нової ракети-носія з цього сімейства – «Циклона-4», де майже всі її основні компоненти є українськими. Навіть стартовий комплекс, який для різних «Циклонів» раніше розроблявся в Москві, у Конструкторському бюро транспортного машинобудування (КБТМ), тепер – для майбутніх пусків українських ракет-носіїв «Циклон-4» з бразильського космодрому – створюється в Україні. Винятками є маршові двигуни першого і другого ступенів цієї ракети, розробником яких було російське науково-виробниче об'єднання «Енергомаш» ім. В. Глушка, що у підмосковних Хімках (тоді як двигун для третього ступеня «Циклона-4» розроблено в Україні, і виготовлятиметься він у нашій державі).

З урахуванням необхідності суттєвого зменшення залежності від постачання в Україну комплектуючих, що імпортуються з Росії для наших ракет-носіїв, ми започаткували серйозну роботу з імпортозаміщення. До цих процесів, які в масштабах України координуються Міністерством економічного розвитку і торгівлі (МЕРТ), кілька місяців тому підключилося і ДКАУ: у нас утворено робочу групу, яка опрацьовує різні питання щодо імпортозаміщення при створенні і виробництві ракетно-космічної техніки.

Водночас у тих напрямках, які стосуються мирної космічної тематики, виробнича кооперація, пов'язана з постачанням з Росії комплектуючих для ракетно-космічної техніки, яка виготовляється в Україні, ще залишилася —

зокрема для міжнародних програм. Хоча там дещо ускладнилися моменти погодження таких поставок із західними партнерами.

Що ж до питань виконаного раніше фахівцями конструкторського бюро «Південне» авторського нагляду і продовження ресурсу створеного свого часу в цьому КБ і виготовлених на ВО «Південмаш» стратегічних міжконтинентальних балістичних ракет Р-36М2 «Воевода» (або SS-18 «Сатана»), які перебувають на бойовому чергуванні в Російській Федерації, то ці роботи, як і інші напрями військово-технічної співпраці з росіянами (хоча вони й приносили певні кошти нашим дніпропетровським підприємствам) повністю припинено. Ми чітко виконуємо указ Президента України щодо цього, адже аж ніяк не можна підтримувати військовий потенціал держави, яка здійснила анексію Криму і продовжує агресивні дії на Сході України.

Існує небезпека того, що Росія через свою ракетно-космічну корпорацію «Енергія», котра нині має вагому (близько 95 %) частку в компанії Sea Launch, агальмує подальшу реалізацію міжнародної програми «Морський старт», сформованої свого часу саме на використанні українських «Зенітів».

Одним з напрямів, покликаних у цьому контексті зменшити залежність від російських космодромів, є співпраця з Бразилією, де на розташованому в приекваторіальній зоні космодромі Алкантара має бути споруджено комплекс для запусків створюваних нині в Україні ракет-носіїв «Циклон-4».

Не виключена і можливість використання в майбутній перспективі якоїсь із модифікацій «Циклона-4» на території деяких інших країн: щодо цього ведуться перемовини з потенційними партнерами.

Стосовно «Морського старта» (Sea Launch), де плавучий космодром – самохідна платформа «Одісей» – разом із складально-командним судном «Сі Лонч Командер» у момент пуску перебувають на екваторі планети в Тихому океані, то останнім часом російська сторона зупинила цю міжнародну програму (котра свого часу створювалася компаніями і підприємствами чотирьох країн – США, України, Росії та Норвегії, а згодом компанія Sea Launch стала майже повністю належати російській ракетно-космічній корпорації «Енергія»).

При цьому росіяни нічим не мотивують таке замороження програми «Морський старт», а ще й часом ведуть розмови навіть про перспективу заміни в ній українських «Зенітів», під які було створено цей міжнародний проект, російською ракетою-носієм «Ангара». Це, з точки зору здорового глузду, є несерйозним і нереальним, бо в такому разі Росії довелося б фактично «з нуля» створювати новий морський ракетно-космічний комплекс, оскільки «Зеніт» і «Ангара» – це зовсім різні ракети.

Що ж до іншої міжнародної програми — «Наземний старт» (Land Launch), у якій протягом кількох років були задіяні двоступеневі та триступеневі ракети-носії із сімейства «Зенітів», то росіяни і тут кажуть, що тепер вони в цьому не зацікавлені. Проте в згаданій програмі, крім України і Росії, є ще одна сторона – Казахстан, на території якого розташований космодром Байконур.

Можна повернутися і до обговорюваного раніше проекту «Повітряного старта», де роль космодрому в небі відіграватиме найпотужніший у світі за

вантажопідйомністю транспортний літак Ан-225 «Мрія». Один такий є у розпорядженні його творців з державного підприємства «Антонов», котре експлуатує цю машину, як і кілька «Русланів» (Ан-124). У такому разі можна було б побудувати наявну на ДП «Антонов» другу «Мрію» й запропонувати світовій спільноті на цій базі такий варіант програми «Повітряний старт», але, звісно, вже з урахуванням технічних і технологічних новацій, які з'явилися в цій сфері порівняно з тими минулими часами, коли пропонувалася розробка різних аерокосмічних ракетних комплексів (*Державне космічне агентство України* (<http://www.nkau.gov.ua/nsau/newsnsau.nsf/HronolU/C1115CEBF4F10BC8C2257E4B003EDD7E?OpenDocument&Lang=U>). – 2015. – 20.05).

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань

У Харківському регіоні розробляють програму створення промислових парків на базі ефективно працюючих підприємств та НДІ. Таким чином, успішні промислові підприємства зможуть залучати виробничі потужності інших заводів і науково-дослідних інститутів Харківської області.

«Процес цей не миттєвий, це дуже серйозна робота. Задіяні кілька науково-дослідних інститутів і кілька підприємств. Вони розробляють концепт того, як виходити харківським промисловим потенціалом на формування цих кластерів, щоб на підприємствах була робота, контракти і розвиток виробництва», – уточнив заступник голови Харківської облдержадміністрації М. Беккер.

На думку генерального директора ВАТ «Турбоатом» В. Субботіна, на сьогодні харківським промисловцям не вистачає координації завдань на рівні держави. «Потрібні керуючі холдинги, компанії, які здатні виступати консолідованим замовником і постачальником продукції підприємств, які працюють на єдиного замовника. Наприклад, ми поставляємо так званий машзал – обладнання на станцію: і турбіна, і генератор, і система управління. У Харкові є «Турбоатом» з турбін, «Електроважмаш» з генераторів, той же «Завод ім. Шевченка» – із систем управління. У всіх різна форма власності, але замовник – один. Немає координації завдань виробнику на рівні держави. А це необхідно», – пояснив В. Субботін.

«До складу Міністерства економічного розвитку і торгівлі входять 18 державних підприємств Харкова, які мають всі технологічні лінії, всі технологічні карти, замкнутий цикл виробництва. Насправді, було б простіше міністерству об'єднати їх в кластер, який міг би виробляти ту чи іншу продукцію. Ми не те що перетягуємо на себе цю ковдру. Ми беремо на себе функції управління та намагаємося вирішити це на регіональному рівні», – підкреслив заступник голови ХОДА (*Харківська обласна державна адміністрація* (<http://kharkivoda.gov.ua/uk/news/view/id/26249>). – 2015. – 3.06).

* * *

З метою інформування про вдосконалення наявних і створення новітніх зразків озброєння, військової та спеціальної техніки та їх практичного впровадження, у Центральному науково-дослідному інституті озброєння та військової техніки Збройних сил України відбулася науково-практична конференція «Винахід заради перемоги: обмін досвідом модернізації і ремонту бойової техніки та озброєння в умовах АТО».

Крім науковців участь у конференції взяли представники підприємств, громадських організацій, виконавчої влади, студенти, учасники АТО й учні Малої академії наук України.

Окрім доповідей деякі учасники конференції представили свої винаходи. Зокрема, усі охочі могли ознайомитися і з винаходом учня Малої академії наук, десятикласника В. Клібанівського. Хлопець, який вже 10 років займається авіамоделюванням, побудував прототип безпілотних літальних апаратів, призначених для охорони державного кордону (*Міністерство освіти і науки України (<http://www.mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/06/04/mala-akademiya-nauk-vzyala-uchast/>). – 2015. – 4.06).*

* * *

ГП «Гипрококс» (Харьков) получило заказ на разработку проекта строительства коксовой батареи № 5 для металлургического комбината Visakhapatnam (Индия). Предприятие выполнит заказ в составе консорциума. Индийский завод, который проходит реконструкцию, входит в структуру государственной компании Rashtriya ispat nigam (Индия).

По данным «Гипрококса», в прошлом предприятия коксохимического производства работали в 180 странах, сегодня – в 42 странах. В 25 из оставшихся стран есть заводы, построенные с участием «Гипрококса». Индийский рынок – один из немногих в мире, где развивается коксохимическое производство. В связи с этим, на этот рынок устремились многие фирмы из Германии, Польши, Чехии и Китая. «Гипрококс» предлагает более совершенные технологии, что позволяет выигрывать тендеры. В целом, на индийском рынке выполняется семь контрактов, в основном, по заказам фирмы Sail (Индия).

Институт «Гипрококс» проектирует предприятия и оборудование коксохимической промышленности. Технологические разработки института защищены авторскими свидетельствами и патентами. Система управления качеством инжиниринговых услуг утверждена международным обществом «Ллойд Регистр» и имеет сертификат на соответствие стандарту ISO 9001:2000. По технической документации института были построены 59 коксохимических предприятий с производственной мощностью 290–7600 тыс. т кокса в год. В проектах применяются выборочное дробление угля, частичное брикетирование и трамбовка угольной шихты (*STATUS QUO (http://www.sq.com.ua/rus/news/ekonomika/08.06.2015/harkovskij_giprokoks_polu_chil_indijskij_zakaz/instytutym/). – 2015. – 8.06).*

Інноваційні розробки та технології

У Черкасах відбувся унікальний пікнік – науковий, ініціатором якого став Черкаський державний технологічний університет. На пікніку наукові винаходи та дослідження демонстрували як студенти, так і викладачі вишу.

Однією з найцікавіших розробок став імпульсивний вогнегасник. Створив його старший викладач ЧДТУ В. Цікановський. За словами розробника, принцип роботи вогнегасника полягає у відстрілі спеціальних капсул, які, розриваючись, розпиляють вогнегасний порошок.

Головною перевагою такого вогнегасника є значно більша дальність дії в порівнянні із звичайними (близько 20 м), що зменшує ризик для пожежників, працездатність у широкому спектрі температур, більша площа охоплення та підвищена швидкість гасіння пожежі, – зазначають винахідники і сподіваються, що їхнє дітище знайде практичне застосування.

Ще однією цікавою розробкою стала орбітально-роликова гідравлічна машина – розробка аспіранта кафедри проектування харчових виробництв та верстатів нового покоління ЧДТУ С. Коротуна. Ця машина унікальна у своєму роді, має значно більший ККД, компактніші розміри, і може використовуватись у будь-якому виробництві.

Окрім власних винаходів, були продемонстровані і цікаві модифікації, і удосконалення для вже існуючих систем. Наприклад, кафедрою автомобілів та технології їхньої експлуатації була розроблена спеціальна просторова рама для джипу «Баггі», яка збільшує міцність та прохідність автомобіля (***ПРОЧЕРК (<http://procherk.info/news/7-cherkassy/33577-na-naukovomu-pikniku-v-cherkasah-predstavili-impulsivnij-vognegasnik>). – 2015. – 6.06***).

Охорона здоров'я

Сучасний регіональний клінічний лікувально-діагностичний центр серцево-судинної патології створять у Вінниці. Область увійшла до програми Світового банку з реформування регіональних систем охорони здоров'я України. На це фінустанова планує виділити Вінниччині понад 32 млн дол.

Співфінансування області – 10 %, ще 10 млн грн на проектування центру виділять з міського бюджету.

Власний кардіоцентр у Вінниці існує з 2008 р., його збудували, оснастили та відкрили за гроші міського бюджету, мешканців міста та спонсорів. Курс лікування тут проходять 100 пацієнтів, більше 400 операцій, утім, потужностей на всю область не вистачає (***Vinnitsa.INFO (<http://www.vinnitsa.info/news/u-vinnitsi-zbuduyut-nadsuchasniy-kardiologichniy-tsentr.html>). – 2015. – 8.06***).

Верховна Рада України ухвалила Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії». Документом вносяться до чинного законодавства зміни, спрямовані на: наближення рівнів «зеленого» тарифу на електроенергію, що вироблена з використанням альтернативних джерел енергії, до середньосвітових рівнів; скасування пільг щодо приєднання об'єктів електроенергетики, що здійснюють виробництво електричної енергії з альтернативних джерел; скасування вимоги щодо місцевої складової як такої, що суперечить вимогам міжнародних договорів, ратифікованих Україною; встановлення розмірів винагороди у вигляді надбавки до «зеленого» тарифу за використання складових українського виробництва при проектуванні та будівництві об'єктів енергетики на альтернативних джерелах енергії; розв'язання проблеми надмірного стимулювання розвитку виробництва електричної енергії з енергії сонячного випромінювання та недостатнього стимулювання біоенергетики та геотермальної енергетики; стимулювання приватних домогосподарств до запровадження енергоефективних технологій виробництва електричної енергії не лише з енергії сонячного випромінювання, а й з енергії вітру (*Верховна Рада України (<http://portal.rada.gov.ua/news/Novyny/110968.html>). – 2015. – 4.06).*

* * *

З метою підтримки українських учених та наукових досліджень Міністерство освіти і науки України разом з CRDF Global створили резервний фонд для вчених та наукових досліджень України. Міністр освіти і науки України С. Квіт від імені міністерства подякував американським партнерам за співпрацю та підкреслив важливість підтримки глобальним фондом науковців.

С. Квіт у своєму зверненні до CRDF Global зазначив, що Україна має потужну систему вищої освіти і науки, яка впроваджує інноваційні технології та забезпечує модернізацію економіки, виробництва та суспільства в цілому. Як повідомив міністр, сьогодні країні необхідно вирішити важливі завдання, що постали у зв'язку з тимчасово окупованою 7,8 % української території. Серед вимушених переміщених осіб, яких налічується більше ніж 1,2 млн з непідконтрольних українській владі територій, більше 100 тис. учених, викладачів університетів і шкільних вчителів, студентів. Також 26 університетів і науково-дослідних інститутів були переселені на підконтрольну українській владі територію, однак, усі їхні споруди, лабораторії, вся матеріально-технічна база залишилися на непідконтрольній уряду території.

Як підкреслив міністр освіти і науки, саме в той час, коли на непідконтрольних українській владі територіях Донбасу здійснюється руйнування промисловості, дуже важлива підтримка та співпраця з CRDF Global. За словами С. Квіта, наука, наукові дослідження та інновації можуть не

тільки примирити людей, але також забезпечити поступове та впевнене відновлення країни.

Детальніше за посиланням: <http://www.crdfglobal.org/news-and-events/press-room/news/a-statement-from-serhiy-kvit-ukraine's-minister-of-education-and-science#sthash.LOqFi0w9.dpuf> (*Міністерство освіти і науки України* (<http://www.mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/06/08/mon-v-partnerstvi-z-crdf-global-stvoreno-fond-pidtrimki-ukrayinskix-vchenix/>)). – 2015. – 8.06).

Проблеми інформатизації

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Бібліотека XXI століття: перспективи та інновації»
(м. Київ, КНУКІМ, 23–24 квітня 2015 р.)

В. Волковинська,
наук. співроб. Фонду Президентів України НБУВ, канд. філос. наук

Ефективність презентації діяльності наукової установи в соцмережах

Використання соціальних мереж у роботі різноманітних компаній, організацій, установ за останні роки стало поширеною практикою, називати переваги якої немає потреби. Бібліотеки, музеї, наукові та освітні установи також долучилися до цієї практики. Ігнорувати соцмережі в наш час можуть тільки ті організації, які не залежать від оцінки їхньої діяльності певною аудиторією. Ні університети, ні бібліотеки до таких установ не належать. Саме тому тематика соціальних мереж набула поширення в працях багатьох вітчизняних учених. Однак теоретичним осмисленням даного феномену обмежуватись не варто: мало визнати важливість соцмереж у житті сучасної людини, необхідно ще й опанувати їх як певний інструмент.

Як і кожен інструмент, соцмережі мають своє призначення. Полягає воно фактично в реалізації принципу соціальної мережі в розумінні Д. Барнса (як соціальної структури, що складається з групи вузлів, якими є соціальні об'єкти, і зв'язків між ними) у віртуальному просторі Інтернету. Така соціальна структура формується поза обмеженнями географічного фактора та наявності особистого знайомства між індивідами. Однак із часом соцмережі увібрали в себе різноманітні функції: це і розважальний ресурс, і інформаційний, і комунікативний. У поєднанні всі ці функції соцмереж перетворюють їх на новий вид мас-медіа – соціальні медіа. Дійсно, соцмережі – це сайти, кожен з користувачів яких має можливість писати про що завгодно, формуючи цим стрічку новин для інших, та може обирати для себе джерела інформації з числа інших користувачів та спеціально створених груп і сторінок, формуючи цим власну стрічку новин. Невипадково на сайтах «ВКонтакте» та Facebook головна сторінка відсилає не до профілю користувача, а до сторінки новин, а у Google+

профіль не відображається як значуща компонента сайту, до нього можна дістатися тільки в налаштуваннях стрічки. І хоча присутність у соцмережі більшості користувачів зумовлена прагненням створити певний власний соціальний образ, смисл створення цього образу – генерування новин для інших користувачів, а порівняння себе з іншими (як і просте бажання розважитись) обертається постійним переглядом новин. Отже, будь-яка установа, що використовує соцмережі для популяризації власної діяльності або ж просто як офіційного представництва в інформаційному просторі, повинна враховувати цю специфіку соцмереж.

Соцмережі – це сервіси обміну новинами, де кожен користувач – і автор, і читач. Такі установи, як Фонд Президентів України Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (<https://www.facebook.com/fondprezudentiv>), у своїй діяльності в соцмережах повинні дотримуватися певних принципів відповідно до медійної специфіки цих ресурсів. Перше, що необхідно зрозуміти, – статичний контент сторінки установи не відіграє важливої ролі в соцмережах. Ваш профіль у соцмережі – лише довідка про вас як про джерело новини. Тому головне завдання створення представництва в соцмережі – постійне, ритмічне генерування повідомлень для стрічки новин користувача. Мета такої діяльності може розумітися по-різному. Так, більшість сторінок освітніх та наукових установ у соцмережах здійснюють лише підтримку офіційного сайту установи шляхом розміщення посилання на нову додану на сайт інформацію. Така стратегія може вважатися достатньою, однак вона не використовує усіх можливостей соціальних медіа, концентруючись тільки на завданні донести вже існуючу в інтернет-просторі інформацію до користувача соцмережі. Однак, якщо на сторінці розміщено лише посилання на сайт, виглядає вона не надто привабливо. До того ж дуже часто адміністратори таких сторінок не надають жодного опису того, що користувач знайде за відповідним посиланням, чому для нього це необхідне. Як вказує С. Головаха, «активність і експансія в інформаційне середовище – це якраз те, чого так бракує бренду для того, щоб бути поміченим у соціальному середовищі»³. Бібліотечні установи та такі специфічні фонди, як ФПУ, повинні здійснювати активну політику популяризації власної діяльності, оскільки не мають наразі масової підтримки та популярності.

Адміністрування сторінки в соціальній мережі вимагає чіткої стратегії, яка містить відповіді на запитання: яка мета діяльності установи в соцмережі? Якою є цільова аудиторія сторінки? Відповідно до цього необхідно доповнювати, коментувати посилання на матеріали сайту установи, поширювати інформацію інших сторінок та створювати власний контент. Сторінка установи повинна сподобатися користувачу, зачепити його. Він повинен очікувати також появу нових корисних та цікавих матеріалів, інакше мотивів підписувати на оновлення сторінки не буде.

³ Головаха С. Наукова бібліотека в соціальних мережах // Бібл. вісн. – 2013. – № 1. – С. 31.

Для втілення стратегії адміністрування сторінки таких установ, як ФПУ, у соціальній мережі необхідна робота не тільки одного відповідального співробітника. Насправді для цього необхідна злагоджена робота всієї установи. Так, можна погодитись, що «забезпечення необхідної для стабільного функціонування й розвитку системи якості управління передбачає налагодження ефективної інформаційно-комунікаційної взаємодії між окремими елементами системи управління»⁴. Весь колектив установи повинен працювати на те, щоб сторінка мала якомога більше власного оригінального матеріалу.

Відповідно, між працівниками повинна існувати налагоджена взаємодія:

1. Поінформованість про діяльність та обов'язки одне одного. Це стосується і індивідуальної наукової роботи співробітників (інформація про участь у семінарах, конференціях, публікації тощо), і роботи безпосередньо в установі.

2. Вся діяльність усередині установи повинна супроводжуватися запитанням: як це можна представити читачам, відвідувачам, партнерам?

3. В установі повинен існувати свій міні-прес-центр: точка, до якої буде стягуватися вся інформація, де буде проводитись відбір та оформлення матеріалів (відсутність такого центру призведе до плутанини, неузгодженості тощо).

Виконання всіх цих вимог можливе як на безпосередньому міжособистісному рівні, так і за допомогою спеціальної організації внутрішніх семінарів, зборів тощо. Пріоритетною є стратегія повної перебудови самої організації праці: щоденні обов'язки співробітників повинні бути визначені вимогою співпраці з імпровізованим «прес-центром» установи. Іншими словами, кожна дія співробітника повинна завершуватися взаємодією з адміністратором сторінки установи в соцмережах. Тут необхідно зробити два зауваження. По-перше, дійсно, певним чином робота із «стягування» інформації відбувається в процесі наповнення сайту установи. Однак зазвичай на сайт виносять тільки важливу та офіційну інформацію. Періодичність оновлення такої інформації у невеликих установах чи підрозділах становить у кращому випадку один раз на кілька місяців. Для сторінки в соцмережі цього явно недостатньо. До того ж такий підхід не вичерпує можливостей соціальних медіа. По-друге, може здаватись, що заради ведення сторінки в соцмережі не варто докладати стільки зусиль. Але, якщо виникає потреба оптимізувати роботу установи заради такої сторінки, це означає, що в цілому ця робота не орієнтована на «вихід». У сучасному суспільстві такий підхід є неприйнятним: у наш час існує тільки те, про що існує якась інформація. І не просто будь-яка інформація, а така, що доступна для членів суспільства, включена в комунікативний простір, що практично означає – доступна для користувачів

⁴ Національні інформаційні ресурси як інтегративний чинник вітчизняного соціокультурного середовища: [монографія] / [О. С. Онищенко, В. М. Горюхов, В. І. Попик та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2014. – С. 134

інтернету. Найкращий засіб інтегрування інформації в комунікацію користувачів – введення її як матеріалу соціальних медіа, оскільки в такому випадку користувачі самі відтворюють її вже як авторів та поширюють далі за мережевим принципом.

Отже, сторінку в соцмережі варто наповнювати власним контентом установи, використовуючи при цьому всі можливості та особливості соціальних медіа, інакше її існування буде суто формальним. Адміністрування такої сторінки важливе не тільки з огляду на потребу популяризації діяльності наукових установ та спеціалізованих фондів. Активна робота з презентації установи сприяє оптимізації організації праці співробітників установи, виділення кінцевої мети будь-якого елементу її діяльності, що полягає у «виході» продукту на зовні, до потенційного споживача. Якщо робота над представництвом установи в соціальних медіа не викликає в середині установи змін, це може означати одне з двох: або організація праці вже здійснена на високому рівні, і необхідна інформація постійно акумулювалась і до роботи в соцмережах, або ця робота є суто формальною, а отже – неефективною.

В. Струнгар, аспірант НБУВ

Моніторинг соціальних медіа як інструмент аналізу в бібліотечній роботі

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології, трансформуючи форми й методи діяльності бібліотек, спонукають науковців до пошуку методичних прийомів виявлення потрібних в інформаційно-аналітичній роботі масивів інформації, напрацювання актуальної методології досліджень інформаційно-бібліотечних процесів і прогнозування їх розвитку й змін. Метод моніторингу дає змогу вирішувати окремі завдання як з дослідження специфіки розвитку інформаційного середовища або його окремих сегментів, так і стосовно особливостей інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек, пошуку шляхів підвищення ефективності бібліотечної роботи в задоволенні запитів користувачів.

Моніторинг, за визначенням авторів наукових праць з питань організації моніторингу ⁵, – це метод вивчення складних різнорідних систем, який передбачає:

- цілеспрямоване тривале спостереження за характеристиками системи (об'єкта моніторингу);
- якісний та кількісний аналіз (оцінювання) цих характеристик, зокрема, визначення змін у часі кожної конкретної характеристики;
- прогнозування змін у системі в цілому.

⁵ Моніторинг та інформаційне моделювання засобів масової інформації: [монографія] / [В. В. Різун, В. Ф. Іванов, Н. П. Шумарова та ін.]. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2007. – 272 с.

Збирання й обробка даних, оцінювання і прогнозування стану об'єкта моніторингу, створення концептуальних і формалізованих моделей об'єкта, вироблення рекомендацій для ухвалення управлінських рішень – це основні функції моніторингу.

Таким чином, система моніторингу передбачає накопичення, систематизацію й аналіз інформації:

- про наявний стан об'єкта моніторингу;
- про фактори впливу на об'єкт (тобто про причини спостережуваних явищ);
- про ймовірні зміни стану об'єкта моніторингу (тобто про наслідки дії факторів впливу).

На етапі прогнозування можуть розроблятися рекомендації щодо управлінських рішень, необхідних і достатніх для керування станом об'єкта (якщо відомі цілі управлінських структур стосовно об'єкта моніторингу).

Перед дослідниками стоять завдання, які впливають з мети дослідження і полягають у такому:

- отримати достовірну інформацію про інформаційно-аналітичні та бібліотечно-інформаційні процеси, основні характеристики груп користувачів бібліотеки, стан і використання фондів;
- дослідити систему уявлень читачів і бібліотекарів про бібліотечно-інформаційні процеси, читацьку поведінку різних груп користувачів;
- проаналізувати рівень і якість бібліотечно-інформаційного обслуговування, динаміку читацьких очікувань, оцінок;
- визначити причини читацької незадоволеності, імовірні траєкторії конфліктів, шляхи їх пом'якшення.

Доцільність виокремлення моніторингу соціальних медіа як напряму зумовлена специфікою соціальних медіа, а саме: надвисокою динамічністю, демократичністю, операбельністю, реактивністю, кон'юктурністю, гібридністю.

Моніторинг соціальних медіа – це систематичне відстеження повідомлень, згадувань, публікацій, медіа-подій та кількісних показників з метою їх подальшого аналізу для виявлення певних закономірностей і тенденцій⁶.

Бібліотеки зацікавлені в таких дослідженнях за такими напрямками: як маркетингові зрізи – для просування продуктів та послуг; для наукових досліджень у контексті інфології, а саме з'ясування специфіки функціонування інформаційного поля соціальних медіа; у роботі інформаційно-аналітичних підрозділів бібліотек, що здійснюють політологічний аналіз громадської думки, у тому числі його мережевої складової. Тому питання застосування моніторингу соціальних медіа в бібліотечній діяльності є актуальним і затребуваним.

Моніторинг соціальних медіа в бібліотечній діяльності може проходити двома способами: ручним і автоматичним. Ручний моніторинг дає змогу

⁶ Моніторинг соціальних медіа. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net/ojynka/monitoring-oguevska-smm-camp-lviv>.

працювати з будь-якими завданнями і отримувати весь обсяг текстів, які відповідають обраним критеріям. Для отримання необхідних результатів використовується можливість запитів через різні пошукові системи, а також відібрана шляхом ручного моніторингу й аналізу дискусійних мережевих майданчиків (окремих ресурсів, блогів, сторінок, груп, співтовариств, стін користувачів) безвідносно до ключових слів і існуючих тегів⁷. Інтерпретується отримана вибірка аналітиком за визначеними критеріями, із застосуванням доступних йому програмних засобів (наприклад, графіки та діаграми можна будувати використовуючи Microsoft Excel, візуалізувати зображення – Adobe Photoshop, Illustrator та InDesign). Варто виділити такі пошукові платформи ручного моніторингу, як Google Alert, «Яндекс.Блоги», «Пошук блогів Mail.ru» та «Пошук по LiveJournal.com».

Автоматичний моніторинг передбачає, що всі параметри пошуку вводяться в систему моніторингу, яка потім сама аналізує контент соціальних медіа і представляє готовий звіт. Основні завдання автоматичних систем моніторингу полягають у широті охоплення пошуку і швидкості відображення інформації в сервісі. Автоматичний моніторинг представлений низкою сервісів: IQBuzz, YouScan, «Крібрум», Wobot, SemanticForce та ін.

Слід зауважити, що не можна виміряти безліч показників за допомогою стандартних методик інтерактивних майданчиків, тому з кожним днем з'являється все більше нових сервісів, що пропонують статистичні та аналітичні послуги. Частина сервісів дає можливість спостерігати за бібліотекою в соціальних медіа, спираючись насамперед на публікацію повідомлень, інші надають рекомендації щодо поліпшення роботи в соціальних медіа.

Отже, моніторинг соціальних медіа відкриває нові можливості для дослідження в бібліотечній роботі, зокрема – інформаційно-аналітичної діяльності.

Оперуючи даними про склад читацької аудиторії, характер і задоволення читацьких запитів, використання фондів, можна спостерігати за розвитком інформаційно-аналітичної та інформаційно-бібліотечної діяльності, отримувати досить точні дані, що характеризують бібліотечне середовище в цілому або її окремі сегменти. Все це дає змогу займатися проектуванням і моделюванням та будувати прогноз поведінки будь-якого об'єкта.

Потік читацьких вимог можна детально охарактеризувати завдяки наявності стійких якостей, притаманних кожному документу (змісту, типу, жанру, мові, виду документа та ін.). Вони можуть вимірюватись, а кількісні значення легко піддаватись інтерпретації. Це надасть можливість багатоаспектного спостереження за задоволеним і незадоволеним читацьким попитом. Вивчення читацької аудиторії, читацьких запитів і даних про

⁷ Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства: [монографія] / [О. С. Онищенко, В. М. Горюхов, В. І. Попик та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2014. – 260 с.

використання фонду за допомогою моніторингу можуть надати уявлення в комплексному вигляді про бібліотечні процеси.

Аналіз інформаційно-аналітичних та інформаційно-бібліотечних процесів дає змогу вирішувати багато завдань, пов'язаних з підвищенням якості комплектування фондів, ефективності інформаційних послуг, плануванням і координацією роботи структурних підрозділів бібліотеки.

До уваги держслужбовця

Ю. Левченко, мол. наук. співроб. НБУВ
В. Радченко, голов. бібліограф НБУВ

Біженці та переміщені особи в Україні: правові питання

Бібліографія (1992–2015 рр.)

(Закінчення. Початок у попередньому випуску)

79. Гончаренко О. Законодавство України про біженців – реальні проблеми та шляхи їх подолання / Олена Гончаренко // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 12. – С. 10–13.

Дослідження правового статусу біженців в Україні на підставі аналізу Закону України «Про біженців» та окремих нормативно-правових актів, що стосуються зазначеної категорії осіб, структуризації проблем, пов'язаних із правовим статусом біженців в Україні, а також розробці рекомендацій з подальшого вдосконалення національного законодавства про біженців.

Ж14931/а

80. Гордузенко В. Зовнішня міграція як фактор динаміки етнонаціональної структури / В. Гордузенко // Політ. менеджмент. – 2006. – № 4. – С. 171–178.

Розглянуто можливості адаптації біженців в українському суспільстві.

Ж24488

81. Грабар Н. М. Основні напрямки діяльності Міністерства внутрішніх справ України щодо гарантій забезпечення та реалізації прав біженців в Україні / Н. М. Грабар // Взаємодія громадян та правоохоронних органів в контексті формування правової держави: правові, історичні, філософські та психологічні аспекти : тези Всеукр. наук.-практ. конф., 15 трав. 2008 р. / Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів, 2008. – С. 66–69.

82. Грабар Н. Правова регламентація порядку порушення справи про надання статусу біженця / Н. Грабар // Право України. – 2005. – № 7. – С. 57–60.

Ж27747

83. Гурковська К. А. Щодо питань забезпечення прав біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту / К. А. Гурковська // Митна справа. – 2012. – № 2, ч. 2, кн. 2. – С. 82–87.

Ж16417

84. Журавка О. В. Деякі аспекти діяльності УВКБ ООН (представництво в Україні Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців) / О. В. Журавка // Права людини в умовах реформування правової системи України : (до 50-ї річниці Заг. декларації прав людини) : тези доп. та наук. повідомл. наук. конф. молодих учених та аспірантів 12 груд. 1998 р. / М-во освіти України, Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Харків, 1998. – С. 43–45.

Ва588974

85. Заєць Ж. Ю. Проблема співвідношення понять «біженець» та «особа, переміщена всередині країни» у контексті захисту прав людини / Ж. Ю. Заєць // Права людини в Україні в сучасних умовах: пошук нових механізмів утвердження та забезпечення : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (10 груд. 2014 р.) / НАПрН України, НАН України, НАДУ при Президентові України, Київ. міськдержадмін. – Київ, 2014. – С. 254–257.

86. Зарубей В. В. Правове регулювання перебування іноземців та біженців в Україні / В. В. Зарубей // Право України. – 1999. – № 8. – С. 52–53.

Ж27747

87. Зарубей В. В. Правові підстави відповідальності іноземних громадян та біженців / В. В. Зарубей // Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ України. – 2000. – № 2. – С. 103–106.

Ж69968

88. Зінич В. М. Діяльність управління Верховного комісара ООН у справах біженців в Україні / В. М. Зінич // Наук. вісн. Київ. нац. ун-ту внутр. справ. – 2009. – № 6. – С. 312–319.

Ж69968

89. Ієрусалімова І. О. Механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод осіб, яких визнано біженцями в Україні / І. О. Ієрусалімова, Г. С. Тимчик // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Спілка юристів України, Вища шк. права. – 2013. – Вип. 60. – С. 128–134.

Ж69395

90. Качур Е. А. Законодательство Украины о беженцах: современное состояние и проблемы / Е. А. Качур // Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. /

Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Харків, 2003. – Вип. 59. – С. 195–199.

Ж69059

91. Качурець Ч. І. Примусові міграції та проблема захисту біженців в Україні / Ч. І. Качурець // Гілея : наук. вісн. : зб. наук. пр. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова, Укр. акад. наук. – 2009. – Вип. 22. – С. 356–364.

Ж25326

92. Кашульська К. О. Контроль щодо правового статусу біженців, як чинник приватної безпеки / К. О. Кашульська // Юрист України. – 2014. – № 2. – С. 11–17.

Ж100609

93. Ковалишин І. Законодавство України про біженців: питання розвитку та вдосконалення / І. Ковалишин // Нова політика. – 1999. – № 6. – С. 42–46.

Ж14860

94. Ковалишин І. Поняття «біженець»: критерії визначення в законодавстві України / І. Ковалишин // Право України. – 1999. – № 11. – С. 113–114.

Ж27747

95. Ковалишин І. Правовий статус біженців в Україні як вид правового статусу іноземців / І. Ковалишин // Право України. – 2001. – № 2. – С. 38–42.

Ж27747

96. Ковалишин І. Проблеми удосконалення визначення поняття «біженці» у законодавстві України / І. Ковалишин // Право України. – 2005. – № 11. – С. 60–63.

Ж27747

97. Коваль В. Адміністративно-правові проблеми надання статусу біженця в Україні / Вікторія Коваль // Вісн. Вищого Адмін. суду України. – 2012. – № 4. – С. 50–56.

Ж25822

98. Ковальова О. Ю. Невідкладні завдання розробки міжнародного режиму захисту біженців та переміщених осіб / О. Ю. Ковальова // Наук. вісн. дипломат. акад. України. – Київ, 1999. – Вип. 2. – С. 202–205.

Ж69678

99. Козинець І. Г. Міжнародні стандарти захисту та допомоги внутрішньо переміщеним особам / І. Г. Козинець // Молодий вчений. – 2014. – № 12. – С. 258–261.

Ж101120

100. Козинець І. Г. Про співвідношення понять «біженці» та «особи, переміщені всередині країни» / І. Г. Козинець // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Спілка юристів України, Вища шк. права. – 2009. – Вип. 45. – С. 213–219.

Ж69395

101. Койнаш Г. Болісні уроки : [права біженців] / Г. Койнаш // Права людини. – 2008. – 1–15 берез. – С. 11–12.

102. Копиленко О. Закон України «Про біженців»: економічне підґрунтя правових дефініцій / О. Копиленко // Вісн. Нац. Акад. прав. наук України : зб. наук. пр. / Акад. прав. наук України. – 2000. – № 3. – С. 16–25.

Ж68574

103. Корбут А. Українські біженці: куди тікати? : [українців, що їдуть за «європейською мрією» в надії на статус біженця в одній із країн ЄС, небагато. Як і перспектив його здобути] / Анна Корбут // Укр. тиждень. – 2014. – 25–31 лип. – С. 32–33.

104. Кузьменко О. Адміністративне та примусове видворення: помилка законодавця чи запровадження нових інститутів? / О. Кузьменко // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. – 2014. – № 1. – С. 92–100.

Проаналізовано вітчизняне законодавство про міграцію, правовий статус іноземців, біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. На підставі дослідження адміністративної практики висвітлено комплекс актуальних проблем у сфері правового забезпечення депортації іноземних громадян та осіб без громадянства.

Ж16143

105. Куколевський О. Додержання законодавства України про біженців та про правовий статус іноземців в Україні / О. Куколевський // Вісн. прокуратури. – 2001. – № 4. – С. 47–52.

Ж16786

106. Курченко В. Беженцы горящего востока : [с чем столкнулись в Днепропетровске переселенцы из Донбасса] / Виктор Курченко // Левый берег. – 2014. – 13 июня. – С. 8–9.

107. Лукасевич І. С. Права людини на свободу пересування, вільний вибір місця проживання в розрізі проблеми біженців в Україні / І. С. Лукасевич // Матеріали І Всеукраїнської наукової конференції студентів і аспірантів «Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права, держави і політології», присвяченої пам'яті П. О. Недбайла, О. В. Сурілова,

В. В. Копейчикова, Львів, 11–12 груд. 2002 р. / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Одес. нац. юрид. акад., Львів. лаб. прав людини і громадянина НДІ держ. будівництва та місцевого самоврядування Акад. прав. наук України. – Одеса, 2003. – С. 93–96.

Ва644452

108. Малиновська О. Міжнародне співробітництво у сфері захисту біженців: УВКБ ООН та Україна / О. Малиновська // Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. дослідж. – 2002. – Вип. 21. – С. 220–230.

Ж69635

109. Малиновська О. Приєднання України до Конвенції ООН 1951 року та Протоколу 1967 року про статус біженців / О. Малиновська // Юрид. вестн. – 2002. – № 1. – С. 110–118.

Ж14629

110. Малиновська О. А. Формування системи законодавчого регулювання проблеми біженців в Україні / О. А. Малиновська // Вісн. Нац. ун-ту внутр. справ. – 2001. – Вип. 16. – С. 157–163.

Ж69968

111. Малиновська О. А. Шукачі притулку та біженці / О. А. Малиновська // Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями / О. А. Малиновська ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ, 2004. – С. 120–133.

Ва657667

112. Мартинюк Ю. М. Деякі аспекти правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового захисту в Україні [Електронний ресурс] / Ю. М. Мартинюк // Митна справа. – 2013. – Спец. вип. – С. 87–91. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ms_2013_Spets.vip._18.pdf

113. Молчанова М. Особливості правового статусу біженців / М. Молчанова // Міжнародна студентсько-аспірантська наукова конференція «Правова система, громадянське суспільство та держава» 24–26 квітня 2009 р. / М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Юрид. ф-т, Студент. наук. т-во. – Львів, 2009. – С. 56–58.

114. Москаль Г. Г. К вопросу о соответствии международно-правовым эталонам национальных стандартов Украины в области защиты прав беженцев / Г. Г. Москаль // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Спілка юристів України, Вища шк. права. – 2004. – Вип. 27. – С. 544–549.

Ж69395

115. Муратова Д. Б. Адміністративно-правовий статус пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України: громадсько-політична література / Д. Б. Муратова // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Спілка юристів України, Вища шк. права. – 2007. – Вип. 37. – С. 325–332.

Нині не узгодженим залишається питання затримання іноземців та осіб без громадянства Законом України «Про правовий статус іноземців і осіб без громадянства» згідно з міжнародними стандартами у сфері затримання.

Ж69395

116. Наджафгулієв Р. І. Специфіка системних гарантій адміністративно-правового статусу біженців і вимушених переселенців [Електронний ресурс] / Р. І. Наджафгулієв // Адміністративне право і процес. – 2013. – № 1. – С. 146–153. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apip_2013_1_19.pdf

117. Наливайко Л. Р. Теоретичні та практичні проблеми правового статусу біженців в Україні / Л. Р. Наливайко // Вісн. Запоріз. юрид. ін-ту. – 2001. – № 2. – С. 67–75.

Ж69630

118. Нестеренко К. О. Законодавство України про біженців: становлення та перспективи розвитку / К. О. Нестеренко // Держава та регіони. Серія: Право. – 2013. – Вип. 1. – С. 223–227.

Розглянуто історію становлення законодавства України про біженців і проаналізовано перспективу його розвитку. Охарактеризовано основні нормативно-правові акти, які регулюють правовий статус біженців. Приділено увагу питанню періодизації розвитку законодавства України про біженців.

Ж23244/пр.

119. Нестеренко К. О. Особливості адміністративної відповідальності біженців [Електронний ресурс] / К. О. Нестеренко // Південноукр. правничий часоп. – 2013. – № 1. – С. 91–94. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pupch_2013_1_30.pdf

120. Нестеренко К. О. Стадії процедури набуття статусу біженця в Україні [Електронний ресурс] / К. О. Нестеренко // Південноукр. правничий часоп. – 2012. – № 4. – С. 6–9. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pupch_2012_4_4.pdf

121. Очеретяний Є. О. Політичні аспекти діяльності української діаспори (в контексті вирішення повоєнної проблеми біженців та переміщених осіб) / Є. О. Очеретяний // Історико-політичні проблеми сучасного світу : зб. наук. ст. / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, Ф-т історії, політології та міжнар. відносин, Каф. міжнар. відносин. – Чернівці, 2011. – Т. 23–24. – С. 228–231.

Ж71049

122. Павлова В. О. Біженці як правова фігура в сьогodenній політиці України / В. О. Павлова // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.» ; Південноукр. центр гендерних проблем. – Одеса, 2014. – Вип. 53. – С. 218–224.

Ж69514

123. Палько В. І. Правовий статус іноземців у внутрішньодержавному та міжнародному праві України / В. І. Палько // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / Одес. нац. юрид. акад., Одес. нац. мор. ун-т, Південноукр. центр гендер. дослідж. – Одеса, 2003. – Вип. 18. – С. 152–171.

Висвітлено правові аспекти вирішення проблем захисту прав іноземців, осіб без громадянства, мігрантів і біженців. Аналізуються такі дослідження, як сутність, зміст і структура правового статусу іноземців та закономірності його розвитку.

Ж69514

124. Пампуха Г. Біженці. Як вирішується ця проблема в Україні та за кордоном / Г. Пампуха // Юрид. вісн. України. – 2014. – 3–16 трав. – С. 22.

125. Панова Г. В. Деякі питання процедури визнання особи біженцем певними компетентними органами відповідно до законодавства України та Росії: порівняльний аспект / Г. В. Панова // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Спілка юристів України, Вища шк. права. – 2005. – Вип. 29. – С. 214–221.

Ж69395

126. Панова Г. В. Критерії визначення поняття «біженець»: актуальні питання / Г. В. Панова // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія: Юридичні науки. – 2004. – Вип. 56/59. – С. 21–22.

Ж28079/Юрид.

127. Панова Г. В. Правовий статус біженців в Україні та Росії: порівняльно-правовий аналіз / Г. В. Панова // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Юридичні науки. – 2004. – № 60/62. – С. 113–115.

Ж28079/Юрид.

128. Панченко О. Питання вдосконалення адміністративного судочинства щодо вирішення справ стосовно статусу біженця, видворення іноземця чи особи без громадянства з України та тих, що пов'язані з перебуванням іноземця та особи без громадянства в Україні / О. Панченко // Вісн. Вищого Адмін. суду України. – 2009. – № 3. – С. 8–12.

Ж25822

129. Пирожков С. И. Беженцы на Украине / С. И. Пирожков // Вынужденные мигранты в государствах СНГ: поиск совместных решений. – М., 1998. – С. 17–36.

130. Підлісна К. О. Контроль щодо правового статусу біженців як чинник приватної безпеки / К. О. Підлісна // Недержавний сектор безпеки: сучасний досвід та проблеми порівняльно-правового регулювання : тези доп. учасників II Міжнар. наук.-практ. конф. 19 квіт. 2014 р. – Харків, 2014. – С. 57–60 .

131. Пірен М. Проблема біженців: перегляд підходів / М. Пірен // Політика і час. – 2002. – № 3. – С. 68–79.
Ж22340

132. Плечко Д. Проблеми захисту біженців в Україні / Д. Плечко // Міжнародна міграція та розвиток України в контексті європейської інтеграції : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф. (16 жовт. 2007 р., Київ) / Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки РНБОУ. – Київ : Фоліант, 2008. – С. 156–164.
Ва700782

133. Поворозник О. Н. Основи правового статусу біженців та шукачів притулку в Україні / О. Н. Поворозник // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2005. – № 3. – С. 153–158 : табл.
Ж23574

134. Поєдинок О. Р. Законодавство України про біженців у світлі міжнародно-правових стандартів захисту: недоліки та шляхи вдосконалення [Електронний ресурс] / О. Р. Поєдинок // Актуальні проблеми держави і права : : зб. наук. пр. / Одес. нац. юрид. акад. – 2009. – Вип. 50. – С. 453–459. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdp_2009_50_71.pdf

135. Поєдинок О. Р. Законодавство України про захист прав біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, у світлі її міжнародних зобов'язань / О. Р. Поєдинок // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.», Південноукр. центр гендерних проблем. – Одеса, 2012. – Вип. 47. – С. 187–197.
Ж69514

136. Поєдинок О. Р. Законодавство України у сфері прав біженців: відповідність міжнародно-правовим стандартам, недоліки та шляхи вдосконалення / О. Р. Поєдинок // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – Київ, 2010. – Вип. 90, (ч. 1). – С. 151–152.
Ж68200

137. Поєдинок Я. А. Поняття та структура провадження про визнання іноземного громадянина біженцем та особою, яка потребує додаткового або тимчасового захисту / Я. А. Поєдинок // Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ. – 2012. – № 5. – С. 61–67.

Ж69968

138. Покотило М. І. Адміністративно-правові аспекти забезпечення прав мігрантів і шукачів притулку в Україні / М. І. Покотило // Збірник тез доповідей учасників підсумкової науково-практичної конференції II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з юридичних наук 2010/2011 навчального року, 31 берез. 2011 р. / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». – Харків, 2011. – С. 93–97.

139. Права біженців // Права людини : інформ.-аналіт. бюл. – 2004. – № 19. – С. 7–8.

140. Прибиткова І. Хроніки міграційних подій в Україні до і після розпаду СРСР : [результати дослідж.] / І. Прибиткова // Соціологія: теорія, методи, маркетинг : наук.-теорет. часоп. – 2009. – № 1. – С. 41–77.

Ж16127

141. Прокопчук Н. Приєднання України до Конвенції ООН про статус біженця / Наталія Прокопчук // Міжнаціональний Конгрес «Злагода». – 2002. – Ст. 1. – С. 9.

142. Проценко І. М. Окремі аспекти правового статусу біженців в Україні / І. М. Проценко // Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. 19 квіт. 2013 р. / НАН України, Київ. ун-т права, Союз юристів України, Рівнен. облдержадмін. – Київ, 2013. – [Вип. 4.]. – С. 40–43.

Вс55644

143. Пузириний В. Правові аспекти регулювання праці біженців в Україні / В'ячеслав Пузириний // Підприємництво, госп-во і право. – 2004. – № 2. – С. 17–19.

Ж14931/а

144. Рекомендації міжнародної науково-практичної конференції «Внутрішньо переміщені особи в Україні: реалії та можливості» // Укр. соціум. – 2015. – № 1. – С. 175–181.

Ж24215

145. Рижук Ю. Проблеми реалізації біженцям права на працю в Україні / Юлія Рижук, Галина Тимчик // Підприємництво, госп-во і право. – 2006. – № 10. – С. 27–30.

Ж14931/а

146. Савченко Я. А. Деякі питання визначення статусу біженців та надання їм права притулку [Електронний ресурс] / Я. А. Савченко // Вісн. Акад. адвокатури України. – 2011. – Чис. 3. – С. 214–217. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vaau_2011_3_32.pdf

147. Співпраця Вищого адміністративного суду України з міжнародними партнерами у сфері захисту прав біженців // Вісн. Вищого Адмін. суду України. – 2008. – № 2. – С. 73–76.

Ж25822

148. Справи щодо надання статусу біженця // Судова практика. – 2012. – № 7/8. – С. 122–126.

Ж25178

149. Суботенко Г. Деякі аспекти сучасного стану законодавства України, що регулює правовий статус біженців / Г. Суботенко // Проблеми міграції. – 2001. – № 1. – С. 36–45.

Ж15619

150. Суслін С. В. Деякі особливості правового статусу біженців в Україні / С. В. Суслін // Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Спілка юристів України. – 2000. – Вип. 7. – С. 177–183.

Ж69395

151. Тарантаєв І. А. Як біженці можуть отримати допомогу? / І. А. Тарантаєв // Економіка. Фінанси. Право. – 2014. – № 8. – С. 28.

Ж14708

152. Тимчик Г. С. Адміністративно-правове забезпечення права біженців на свободу пересування в Україні / Г. С. Тимчик // Митна справа. – 2012. – № 4, ч. 2, кн. 2. – С. 132–138.

Досліджено поняття «свобода пересування», «право на пересування». Виявлено проблему невідповідності Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» нормам Конституції України та Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» щодо адміністративно-правового забезпечення осіб, яких визнано біженцями права на свободу пересування.

Ж16417

153. Тимчик Г. С. Деякі аспекти правового статусу біженців в Україні / Г. С. Тимчик // Правове регулювання економіки : зб. наук. пр. / ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – 2005. – Вип. 5. – С. 203–211.

Ж70734

154. Тимчик Г. Деякі аспекти правового статусу політичних біженців в Україні / Г. Тимчик // Юрид. журн. – 2004. – № 5. – С. 63–66.

Ж24164

155. Тимчик Г. С. Правові проблеми визначення підстав відмови у наданні статусу біженця в Україні / Г. С. Тимчик // Правове регулювання економіки : зб. наук. пр. / ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – 2009. – № 9. – С. 128–136.

Ж70734

156. Тимчик Г. С. Проблеми вдосконалення правового режиму біженців в Україні / Г. С. Тимчик // Міжнародне економічне співробітництво України (Правові проблеми) : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 18 листоп. 2004 р. / Київ. нац. екон. ун-т. – Київ, 2004. – С. 403–406.

Ва659315

157. Тимчик Г. С. Теоретичні аспекти структури адміністративно-правового статусу біженців / Г. С. Тимчик // Правове регулювання економіки : зб. наук. пр. / ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – 2012. – № 11–12. – С. 117–126.

Ж70734

158. Тиндик Н. П. Законодавче регулювання набуття статусу біженця в Україні / Н. П. Тиндик // Митна справа. – 2008. – № 2. – С. 81–86.

Ж16417

159. Тодика Ю. М. Конституційно-правовий статус іноземців і біженців в Україні / Ю. М. Тодика // Конституційне право України : підручник для студ. вищих навч. закл. / Л. К. Байрачна [та ін.] ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Київ, 2002. – С. 157–163.

Ва637152

160. Тодыка Ю. Н. Правовой статус беженцев и его особенности / Ю. Н. Тодыка, О. Ю. Тодыка // Конституционно-правовой статус человека и гражданина в Украине / Ю. Н. Тодыка, О. Ю. Тодыка ; Нац. юрид. акад. Украины им. Я. Мудрого, Акад. прав. наук Украины. – Киев, 2004. – С. 273–280.

Ва650865

161. Чепцова А. Сучасний стан захисту прав біженців в Україні / А. Чепцова // Юрид. журн. – 2004. – № 7. – С. 40.
Ж24164

162. Чернобай А. Питання правового регулювання статусу осіб, вимушених залишити місця проживання внаслідок тимчасової окупації Криму та обставин, пов'язаних з проведенням АТО на території України / А. Чернобай // Вісн. прокуратури. – 2014. – № 8. – С. 23–32.
Ж16786

163. Чехович С. Б. Особливості правового статусу біженців і раніше депортованих народів в Україні / С. Б. Чехович // Юридичні аспекти міграційних процесів в Україні / С. Б. Чехович. – Київ, 2001. – С. 167–234.
Ва620567

164. Чорба О. Інститут біженця у міграційному законодавстві України / О. Чорба // Юрид. вестн. – 2006. – № 2. – С. 124–129.
Ж14629

165. Шульга Н. А. Беженцы в Украине: проблемы соблюдения прав человека (Демография. Миграция) / Н. А. Шульга // Социолог. исслед. (СОЦис). – 1999. – № 10. – С. 104–113.
Ж14053